

מבחר סיפורים

לפסח

הַבְּגָד הַבְּלוּי וְהַחֲלָה הַנִּמְקֶשֶׁת

לְגַבִּיר אֶחָד הִיָּתָה בַּת כָּלִילַת
הַמַּעֲלוֹת. הוּא בִקֵּשׁ לְהַשִּׁיָּאָה לְעֵלָם
מִבְּחָר, שְׂיִהְיֶה כָּלִיל הַשְּׁלֵמוֹת -
חָכָם, נְבוֹן, יָרָא שָׁמַיִם, בַּעַל מַדּוֹת
טוֹבוֹת, מִתְמַיֵּד וּבַעַל נִימוּסִים. אֶת
כָּל הַהֲצָעוֹת שֶׁהֲצִיעוּ לוֹ פָּסַל. בְּכָל
מַעֲמַד מִצָּא פָּגָם. הוּא חָקַר וְדָרַשׁ,
חִפְּשׁ וְהִתְרוּצֵץ - עַד שֶׁסּוּף סוּף מִצָּא
אֶת מִבְּקָשׁוֹ.

בְּכָפֹר אֶחָד, בְּבֵיתוֹ שֶׁל עֵנִי וְאָבִיוֹן,
גָּדַל בַּחֹר בַּעַל מַדּוֹת וּבְרוּךְ
כְּשֶׁרוֹנוֹת. כְּשֶׁעָמַד הַגָּבִיר עַל טִיבוֹ

שֶׁל הַבְּחוּר, פָּנָה לְאָבִיו וְאָמַר לוֹ: "תִּתֶּנָּה אֶת בְּנִךְ וְנַחֵג הָעֶרֶב אֶת כְּלוּלֹתֶיךָ!". הַשְּׁתַּאֲהָה הָעֵנִי
וְאָמַר: "מָה הַמְּהִירוֹת וּמָה הַחֲפִזוֹן? קֶצֶב זְמַן, וְנִכְיִן אֶת כָּל צָרְכֵי הַחֲתֻנָּה כְּנֹאוֹת!". צָחַק
הָעֵשִׂיר וְאָמַר: "אֵל דָּאָגָה! מְשֻׁרְתִים רַבִּים לִי, כֶּסֶף לֹא חֹסֵר לִי. אֶקְרָא לְמַבְשָׁלוֹת, לַחֲיִטִּים,
לְנִנְגָנִים וְלְכָל הַדְּרוֹשׁ, אֲצַוֶּה וְיִכְיֶנּוּ אֶת הַחֲתֻנָּה לְפִי כָּל הַגְּנוּנִים וּבְרָמָה הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, בְּתוֹךְ
כַּמָּה שְׁעוֹת!" הָעֵשִׂיר חֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יִקְדָּמֶנּוּ אַחַר וְיִקַּח אֶת הַבְּחוּר הַמְּצִין לַחֲתוּן, וְלִכְּוֹן רָצָה
לְהִזְדַּרֵּז וּלְהוֹצִיא אֶת הַחֲתֻנָּה אֶל הַפַּעַל.

לְאַחַר שֶׁנוֹעְצוּ בַּחֲתָן וּבַכֶּלֶה וְהַסְּכִימוּ הַהוֹרִים, אֲרָגְנוּ אֶת הַכֶּלֶל. חִישׁ מֵהֵר רָצוּ הַמְּשֻׁרְתִים, קָנוּ
בַּדִּים וְהוֹשִׁיבוּ חֲיִטִּים זְרִיזִים לְתַפֵּר אֶת בְּגָדֵי הַחֲתֻנָּה הַמְּהֻדָּרִים, שֶׁחֲטוּ תַרְנֻגּוֹלוֹת וְהַעֲמִידוּ
מִבְשָׁלוֹת לְהַכִּין סְעוּדָה כְּיַד הַמְּלָךְ, הַבְּהִילוּ אֶת הָאוֹפִים, לָשׂוּ, עָרְכוּ וְאָפוּ אֶת הַחֲלוֹת - וְהָעֵשִׂיר
עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְזַרְזֵם. אֵךְ מִכִּיּוֹן שֶׁהִזְדַּרְזוּ כָּל כָּף, לֹא הִסְפִּיק הַבָּצֵק לְתַפֵּחַ כְּרָאוּי, וְהַחֲלוֹת
יִצְאוּ קָשׁוֹת וְרִדּוּדוֹת.

עַד הָעֶרֶב הַכֶּל הָיָה מוֹכּוֹן. בְּנֵי הַזִּיג נִגְשׂוּ לְהַחֲלִיף אֶת בְּגָדֵיהֶם וּלְהַתְאָרְגוֹן לַחֲתֻנָּה. הַחֲתָן שָׁם לֵב,
כִּי לְאַחַר שֶׁהַחֲלִיף אֶת בְּגָדָיו נָטַל אָבִי הַכֶּלֶה אֶת בְּגָדָיו הַיִּשְׁנִים וְהַבְּלוּיִים וְאַרְזוּ אוֹתָם בְּקַפִּידָה.
הַחֲתָן הִבִּין אֶת פֶּשֶׁר הַדְּבָר, לָקַח גַּם הוּא חֲלָה אַחַת וְהִטְמִין אוֹתָהּ בֵּין קַפְּלֵי הַבְּגָדִים הַיִּשְׁנִים
הָאֲרוּזִים בַּחֲבִילָה.

הַחֲתֻנָּה נַחְגָּה בְּרַב פָּאָר וְהִדָּר, וּלְאַחַר מִכֵּן הַמְּשִׁיךְ הָעֵשִׂיר לְדָאָג לְכָל מַחְסוּרָם שֶׁל בְּנֵי הַזִּיג.
עָבְרוּ שָׁנִים, וְהִנֵּה פַעַם אַחַת הַבַּעַל זָלַזַל בְּחוֹתָנּוֹ. בִּקֵּשׁ הַחוֹתָן לְהִזְכִּיר לַחֲתָנּוֹ מִנֵּן בָּא וּמִי
הִבִּיא לוֹ אֶת כָּל עֲשָׂרוֹ הַחֲמָרִי. מָה עָשָׂה? שָׁלַף אֶת חֲבִילַת הַבְּגָדִים הַקְּרוּעִים וְהַבְּלוּיִים, וְהַחֲלַ

מתיר את הקשרים כדי להזכיר לחתן את עברו הרחוק. אך לפתע נשרה מתוך החבילה גם חלה קטנה, נקשה ורדודה.

"מה זאת?" תמה העשיר. "אני הנחתי אותה שם", אמר החתן. "בערב החתונה, כשהטמנת את הבגדים, הבנתי שתרצה לרמוז לי מי אני ומה עברי. אף אני החבאתי את החלה כדי להזכירך מי אני - מדוע כה נלחצת והזדרזת לארגן את החתונה, עד כדי שהבצק לא תפח? האם לא בגלל שידעת את מעלותיו של הבחור שרצית פחתנד? ברוך ה', מעלות אלו עדין נשארו..."

החותן חיך וכעסו שכך, ושני האנשים חזרו להעריך זה את זה ולחיות בשלום כמשפחה שלמה ומלכדת.

ספור זה אינו אלא משל. בני ישראל נוהגים בפסח כבני מלכים. אנו מסבים לשלחן מפאר, אוכלים בכלים נאים, שוחטים (בזמן המקדש) את קרבן הפסח ואוכלים אותו על השבע, ואף נזהרים שלא לשבר בו עצם - הכל כמנהג מלכים. רצה הקדוש ברוך הוא להזכירנו שכל העשר הזה והגאולה הזאת, לא תמיד היו מנת חלקנו, לבל נשכח להודות לה' על שחלצנו מרעה גדולה - ולכן צוה עלינו ה' לאכל מרור ולזכר את שעבוד מצרים. ומצד שני צונו לאכל מצה, כדי להזכר בכך שה' כל כך רצה את בני ישראל ואהב אותם, עד שהוציאם בחפזון ממצרים ולא הספיק הבצק להחמיץ.

יחז

מספרים על הגאון רבי יהונתן מפראג בילדותו כי פעם אחת בליל פסח בעת הסדר כשהגיעה שעת אכילת אפיקומן ראה אביו והנה האפיקומן איננו, מיד הבין כי ידו של יהונתן הייתה בגנבה זו. כשנשאל על כך, הודה ולא כחד, והודיע שלא יחזירנהו עד שיבטיח לו אביו שיקנה לו אחרי החג חליפה חדשה.

בלית ברירה הבטיח לו אביו שיקנה לו חליפה חדשה - אבל תכף כשהחזיר יהונתן את האפיקומן, התחכם אביו וחלק לכל המסבים מהאפיקומן, ואמר ליהונתן שלא יתן לו חלק לקיים מצות האפיקומן עד שישחרר אותו מהבטחתו. מיד הוציא יהונתן מפיסו פרוסת אפיקומן וקרא מתוך חדוה: הריני מוכן ומזמן לקיים מצות אכילת אפיקומן. ונמק: שערתי, אבא, כי אחר שאחזיר לך את האפיקומן תסרב לתת לי ממנו, עד שאסכים לותר על הבטחתך, ולכן לקחתי חלקי בטרם שהחזרתיו לך, ואת הבטחתך אתה חייב לקיים.

הגביע של סבא / אילנה ברנסון

רביעית התעוררה לשמע הרעש שעלה מכוון המטבח. "מה קרה?"
תמקה רביעית לעצמה, "מדוע לא נותנים פה לישון?"
רביעית עצמה את עיניה וחשבה לשקע שוב בשנה מתוקה, אך
קולה של אמא הגיע אל אזניה.

"רותי, תנקי היטב את התיק שלך, אולי שכחת שם איזה סנדוויץ'
ואולי יש עוד חמץ שמסתתר בפנים", קראה אמא, שהיתה עסוקה
בנקיון התנור.

"יוסי, אתה תסדר את כל הצעצועים ואת מדף הספרים שלך,
ושמוליק, אתה תעזר לאבא בצביעת חדר העבודה".

רביעית הסתכלה סביבה, כלם היו עסוקים בנקיון הבית במרץ רב. אמא נקתה גם את
המקרר, המטאטא והדלי היו זרוקים באמצע הסלון, השטיח היפה היה מגלגל, הווילונות
הורדו ונכנסו ישר למכונת הכביסה, רביעית כבר הבינה – פסח מתקרב, צריך לנקות ולהכין
את הבית לקראת החג.

"ומה יהיה עלי?" אמרה רביעית לעצמה בעצב, "האם מישהו ינקה אותי לכבוד החג? ואולי
מישהו יוציא אותי סוף סוף מהארון הזה ויניח אותי על שלחן החגי?"
"חה..חה..חה" שמעה רביעית לפתע צחוק. היא הפנתה את ראשה לאחור, מאחוריה עמד
גביע הכסף הנוצץ והמהדר וצחק בקול.

"את באמת חושבת שאותך יניחו על שלחן החג בליל הסדר?" שאל הגביע בקול מזלזל. "הרי
את אינך יפה וחדשה כמוני, וחוף מזה את קטנה ובקשי יש בך רביעית".
רביעית הסמיקה מרב בושה. גביע הכסף באמת צדק. היא לא היתה יפה ונוצצת כמוהו, היא
לא היתה חדשה, היא היתה קטנה, ובאמת בקשי הכילה פמות של רביעית. הרי בגלל זה כל
הגביעים על המדף קראו לה רביעית.

"אני חושב שהשנה יקדשו על גביע הכסף החדש והנוצץ", אמר גביע הזכוכית שעמד בפנה.
"הרי קנו אותו לא מזמן, ובדאי קנו אותו לכבוד פסח".

גביע הכסף חיד לעצמו בהנאה מרבה. גם הוא חשב כמו גביע הזכוכית.
על המדף עמדו גביעי כסף נוספים. אמנם הם לא היו חדשים, אך הם היו באמת יפים
ומעטרים בעטורי כסף מיחדים.

"אני חושב שאין לי סכוי השנה", נאנח הגביע השמן, "אני אמנם גדול אך קצת זקן...
נראה לי שאדון אברהם יעדיף את הדור הצעיר..."

גם הגביעים האחרים הסכימו אתו. למה אדון אברהם קנה גביע כסף חדש ונוצץ חדש לפני
פסח, אם לא כדי להשתמש בו?

רביעית החליטה שלא פדאי להצטער יותר מדאי, הרי מדבר בליל הסדר, ובכל בית משתדלים לפאר את שלחן החג בכלים הכי יפים, והיא באמת לא כל כך יפה. הגיע ערב החג.

"אבא, איזה גביע לשים על השלחן?" שאלה רותי את אבא.

"נו, כמובן... אמר אבא, אך באותו הרגע צלצל הטלפון ואבא נגש לענות.

"כמובן הגביע החדש", אמרה רותי לעצמה והניחה אותו על השלחן.

"כמובן... אמר הגביע החדש בהתנשאות

"כמובן... אמרה רביעית בהבנה ובצער.

אחרי תפלת החג, נכנסו סבא אבא והילדים הביתה. אבא התבונן בשלחן החגיגי בהנאה מרבה, ולפתע נחו עיניו על הגביע החדש.

"רותי" קרא אבא, "מדוע לא שמות את הכוס של סבא? תביאי בבקשה את הכוס הקטנה".

רביעית לא האמינה למשמע אזניה. "מה? אדון אברהם רוצה אותי?" רביעית צחקה לעצמה והסמיקה שוב.

רותי החזירה את הגביע המביש לארון, ולקחה את רביעית. אבא התבונן ברביעית בחבה, מזג יין לתוכה וקדש.

"אבא, אני לא מבינה" אמרה רותי בזמן הארוחה "למה רצית לקדש דוקא על הכוס הקטנה?"

"הו... אמר אבא, "לכוס הזו של סבא יש ספור מיחד".

"באמת?" סקרנותו של יוסי התעוררה "סבא, ספר לנו בבקשה".

"טוב" אמר סבא והחל לספר. "את הכוס הזו קבלתי במתנה מסבא שלי לכבוד בר המצוה שלי. היא אמנם לא היתה כל כך גדולה, אך היא היתה עשויה מכסף טהור, ובימים ההם היא היתה נחשבת לכוס יקרה מאד. סבא שלי בקש מהצורך שיחרט על הגביע 'ליצחק היקר מתנה מסבא משה'".

"ובכן", המשיך סבא "שנתים אחר כך פרצה המלחמה. נאלצתי לעזוב את הבית אך לקחתי אתי את הכוס הקטנה והיקרה שלי. הרי היא היתה המתנה מסבא שלי. הרבה הרפתקאות עברו עלי ועל הכוס, ופעם אחת חיי אף נצלו בזכותה. שמרתי עליה מכל משמר. זה החפץ היחיד שנותר לי למזכרת מימי נעורי, ומבית אבי. עכשיו אתם מבינים מדוע היא כל כך יקרה לי?"

רביעית הקשיבה לספור בקשב רב והסמיקה שוב. נכון, היא אמנם קטנה ולא חדשה, אך מה אכפת לה? הרי היא הכוס היקרה של סבא.

השודדים שראו מלאכים

ספורנו מתחיל לפני יותר ממאה וחמישים שנה בעגרה קטנה בגרמניה, הזמים ימי ערב פסח והיהודים מתכוננים לקראת חג הפסח. גם הבתים כבר נקיים כמעט מכל פירור חמץ. פה ושם עולה ניחוח תבשילי ה'סדר'. בגדי החג מוכנים ללובשיהם. ילדים נרגשים משחקים בחוץ. בעלי המלאכה עושים מלאכתם בעליזות. מחר יכנס הפסח, ויהודי העגרה כבר התחילו לטעום מטעמו של החג.

ולפתע, קולות מבוהלים נשמעים מכיוון הרחוב הראשי של העגרה: דהרת סוסים, צעקות אנשים, ובגי העגרה נאספים סביב עגלה שבורה, לשמוע מה קרה.

"היינו בדרךנו לעגרה" מספרים נוסעי העגלה ההמומים, "כאשר התקפנו על ידי כנופית שודדים, קרוב למאתים שודדים. טוב שהיה לנו במזודות, בין שאר המצרכים לחג, גם בקבוקי יין רבים. השודדים החלו מיד לשתות ולהשתכר, וכך יכולנו להימלט... אבל שמענו אותם אומרים זה לזה, שמחר יתקפו את העגרה, ואז ממילא הכול יהיה שלהם" "יש לפנינו שעות אחדות כדי להתכונן לקראתם" הוסיף העגלון. "כאשר עזבנו אותם היו שיכורים לגמרי, אבל לאחר שיתפכחו מהיין, אין ספק שניגיעו לכאן".

כאשר התאספו הכול לתפילת המנחה. קשה היה להתרכז בתפילה. מבקשים את ישועת ה', והפחד גובר. לאחר התפילה קם גביר העגרה, שחוץ מעושרו היה גם איש חכם, ופנה אל הנאספים: "ביתי הגדול נמצא בתחילת העגרה וחזק כמבצר. בואו, נתאסף אצלי. כל אחד יביא עמו קלשון, גרזן או מכוש. כשיגיעו השודדים לעגרה, יצטרכו לעבור ליד ביתי. נחכה שם לתוקפים, ואולי נצליח להילחם בהם ולהבריחם" התעודדו האנשים. הלכו לבתיהם, ועד מהרה חזרו לבית הגביר, חמושים בכלים שונים, וחפו לבאות.

הלילה חלף, הגיע היום הבא. כל הגברים מכנסים, חמושים בכלי ברזל, בבית הגביר, חוץ מאחד אהרן הקצב. אנשי העגרה חכו לאהרן הקצב עד הערב, וכאשר לא בא, הלכו לביתו שלושה אנשים, לברר מדוע לא בא. עמדו בפתח ביתו של ר' אהרן, ונדדו למראה עיניהם. יושב האיש בחברת משפחתו, כאילו לא אירע דבר, ועורף את ה'סדר'. הקצב התנצל: "חג היום, ואינני מוכן להפר את ליל ה'סדר'. הרי ליל שימורים הלילה, ואנו מבטחים מכל רע"...

השלושה ניסו לדבר על לב בני-הבית, להסביר את הסכנה שלתוכה הם מכניסים את עצמם. אך הקצב ומשפחתו היו איתנים בביטחונם בה. "אתם עשו כרצונכם" השיבו לשליחים, "אנו נשארים כאן ובטוחים בקדוש ברוך הוא".

כאשר הגיעו ראשוני השודדים, מתגנבים פתולגלי לילה אל העיר. כל הבתים היו חשוכים. רק בית אחד היה מואר - ביתו של הקצב. לשם פנו השודדים.

מתוך הבית נשמע קול שירה עריבה. היה בה, בשירה, משהו שעצר את הכנופיה מלפרוץ אל הבית. מנהיג השודדים ועוזרו התקרבו בשקט אל החלון והציצו פנימה. מתזה שלא מן העולם הזה נגלה לעיניהם. ליד שולחן מכוסה מפה צחורה, ישב אהרן כמלך של ממש. לפניו, על השולחן, כלי כסף, צלחות וגביעים, וסביב השולחן יושבים אשתו, הדורה כמלכה, והבנים והבנות, כנסיכים ונסיכות. פני המסבים הקרינו רוחניות גבוהה, כל כולם שקועים בשירה, משחררים לחלוטין מכל טרדות של חלון.

מנהיג השודדים התרשם עד עמקי נפשו מהמראה שראה. נדמה היה לו שאין אלה בני אדם, אלא מלאכי שמים. "אנו עוזבים עירה זו!", לחש לעוזרו והתרחק מהחלון.

השנים חזרו אל הכנפיה, שחיכתה להם בקוצר רוח. כשהגיעו, קרא מנהיגם בקול גדול: "היהודים שוב הפעילו נגדנו את מעשי הפישוף שלהם... אם לא נעזוב את המקום מיד, נהיה אבודים לנצח!". כהרף עין עלו השודדים המבוהלים על סוסייהם ונסו מהמקום. כעבור דקה לא נותר איש מהם בתחום העירה.

לכל מה שקרה היו עדים שני יהודים, שנשלחו מטעם הגביר לעקב אחר צעדי השודדים. הם שבו לבית הגביר ודיווחו על כל מה שהתרחש ועל מנוסת התוקפים. הכול יצאו מהבית הנצור ובאו אל בית הקצב.

הקצב ובני ביתו עדיין ישבו ליד שולחן ה"סדר". הם לא ידעו כלל על מה שהתרחש מאחורי חלון ביתם. לא שמעו את בוא השודדים, ולא ידעו על הסתלקותם. חשבו לתמם, שהאנשים באו לאחל להם חג שמח...

הגביר סיפר להם את דבר נס ההצלה ואמר: "אכן, צדקתם, ליל שימורים הוא הלילה הזה ולא ינום ולא יישן שומר ישראל".

כְּרִטִים לְגוֹ עֵדוּ

יהודי העירה ליאזנה (שנתפרסמה לגמים כעיר מגוריו של רבי שניאור זלמן, בעל התנ"א והשלחן ערוך) אָמְנָם שָׁמְעוּ עַל עֲלִילוֹת דָּם שֶׁהִתְרַחְשׁוּ בְּמִקּוֹמוֹת אַחֵרִים, אֲךָ לְגִבְיָהֶם לֹא יָצְאוּ הַדְּבָרִים מִגֹּדֶר שְׁמוּעוֹת.

זו היתה עירה שקטה ושליו. היחסים בין הגויים ליהודים היו של ידידות ושלום. יהודים וגויים סחרו אלה עם אלה, ולא

אחת היו השכנים הגויים סוֹעֲדִים עַל שֶׁלְחָנָם שֶׁל הַיְהוּדִים בִּימֵי שֶׁבֶת וְחַג.

המפנה חל כשהגיע כמר חדש לעירה, שונא ישראל משבע. "היהודים שונאים אותנו, בזים לנו ורוצים בדמנו!", היה זועק בכנסיתו לפני המוני המאזינים הנבערים, "מאז מסרו את משיחנו לצליבה, הם מתנכלים לנו!".

בתחלה קבלו התושבים הגויים את דברי ההסתה במשיכת כתף. לא היתה להם שום עלה להפר את יחסי הידידות עם היהודים, וטענת הכמר, שהיהודים רוצים בדמם של הנוצרים, לא נתקבלה על דעתם. אך חזקה על תעמולה שהיא פועלת את פעלתה, ואט-אט החלו הדברים למצא מקום בלב הגויים הפשוטים והתמימים.

לקראת הפסח הגביר הכמר את נאומי ההסתה. הוא הזהיר את מאזיניו לשמר בשבע עינים על ילדיהם, לבל יחטפום היהודים. ויום אחד הטיל הכמר פצצה: "בכפר הסמוך חטפו היהודים השבוע ילד משלנו, שה נוצרי תמים! הוא עומד להשחט בכל יום, כדי למהל את דמו בעסת המצות שלהם..."

השמועה הנוראה פשטה בעירה. גויים, שהיו מיידים עם יהודים, החלו להביט בהם במשטמה. חנייות היהודים נסגרו. אימת פוגרום רחפה על היהודים. בלילה התפרצו שוטרים לבתי שני יהודים, שעל-פי 'עדיות' היו האשמים בחטיפת הילד, ועצרו אותם.

רב הקהלה, ר' שמאי, וראשי הקהלה הזמנו למשטרה. גם הכמר עמד שם, מביט בעינים בווערות משנאה על היהודים. "האשמים בחטיפת הילד אָמְנָם נֶעְצְרוּ", אמר מפקד המשטרה, "אבל הילד טרם החזר. עליכם להחזירו מיד. אם לאו - לא נוכל לשלט בהמון! אנשי העיר ינקמו בכם נקמה נוראה!".

היהודים הסתגרו בבתיהם רועדים מפני הפאות. שמחת החיים השבתה. רב העיר הכריז על תענית של שלושה ימים. הוא קרא ליהודי העיר להתפנס בבית המדרש ולקרא תהלים.

לאחר תפילת מנחה אמר הקהל ודוי ואז קמו הרב ובית דינו, דמעות בעיניהם, והכריזו חרם על אלה שהעלימו את הילד הנוצרי וטפלו את העלילה הבזויה.

ביום ראשון יצא הכמר שמח לכנסיתו. סוף סוף עלה זממו בידו, והפוגרום הגדול עומד להפתח. "המשטרה אינה מצליחה למצא את הילד!", שלחב את הרוחות, "עלינו להכריח את היהודים לגלות היכן החביאו אותו! עוד מעט יגיע הפסח שלהם, והם ישחטוהו! יש להציל את הילד ולנקם בהם! לטבח בהם!"...

עוד רגע והקהל היה יוצא לטבח ביהודים כמצות הכמר, ולפתע קם אפר אחד ובקש לדבר. "כבוד הכמר!", גמגם האפר, "אתה זוכר את החבר שלי, ואצק? כשהיה חולה מאד, הבטחת לו שאם יחביא ילד, תדאג שיעלה לאחר מותו ישר לגן עדן. החבר שלי קים את ההבטחה שלו, ואמש מת. הוא בקש להזכיר לך לדאג שהוא באמת יעלה לגן עדן"...

הכמר התבלבל לרגע, אף מיד התעשת וצעק: "מה השכור הזה מבבל את ראשו בדברי הבל? חצפה שכזאת: לבוא שכור לכנסיה! החוצה מיד!".

האפר המסכן, שלא הבין מדוע גער בו הכמר, עמד מחוץ לכנסיה, וחזר וספר את ספורו לסקרנים. בתוך ההמון היה גם שוטר, ודברי האפר עוררו חשד בלבו. הוא בקש ממנו פרטים על מקום מגוריו של ואצק, ויצא לשם עם עמיתו. שם נמצא הילד שלם ובריא. השוטרים מהרו עמו אל הכנסיה, והגיעו בדיוק לקראת תם התפלה.

כשראה את הילד והשוטרים, נבהל הכמר. הוא החל להצטלב ולגמגם שהיהודים אמנם חטפו את הילד, אף כשראו שמזמתם אינה מצליחה, החליטו להחזירו; ומכיון שפחדו להחזירו בגלוי, שחדו את השוטרים שיחזירו את הילד...

הקהל כבר היה מבבל לגמרי. ואז קם מפקד המשטרה וקרא: "הכמר אינו דבר אמת. לא היהודים חטפו את הילד, אלא ואצק, במצות הכמר. היהודים חפים מכל פשע, ומי שיעז לגעת בהם לרעה, יענש בכל חמרת הדין!".

בינתיים ישבו יהודי ליאזנה בבית המדרש וקראו תהלים, בתחנונים לקדוש ברוך הוא שיצילם מן הסכנה המרחפת על ראשם. ופתאום הגיעו לבית הכנסת מפקד המשטרה ושוטרים אחדים, ועמם שני היהודים העצורים. היהודים חשבו שעומדים לתלות עכשיו את השניים, והזעקות עלו למרומים.

מפקד המשטרה הרגיע את הקהל וספר כיצד נתגלתה האמת וכיצד הופרה עלילת הדם. הוא הבטיח להם, שהמשטרה תגן עליהם מכל התנכלות.

הכמר, שקלונו נתגלה ברבים, חלה ונפל למשכב. שבועים התפתל במכאוביו על ערש דוי, עד שמת בישורים נוראים.

באותו פסח, היתה חגיגתם של יהודי ליאזנה כפולה - הם חגגו גם את חרות ישראל משעבוד מצרים, וגם את הצלתם מעלילת הדם.

ליל שמורים בפולנאה

שעת ליל מאחרת בני העירה פולנאה נמים כבר את שנתם. ליל שמורים הוא הלילה. הדלתות אינן נעולות. שומר ישראל ישמר את עמו מכל רע. בני ישראל ישנים בהשקט ובשלוה לאחר עריכת הסדר, ונרח מלוח בפוכבים מטיל ומציץ לתוך בתיהם של ישראל, השלחנות שעליהם ערכו מקודם את הסדר, עומדים עדן עמוסים בבקבוקי יין ריקים למחצה ובשגרי מצה.

בפולנאה התגורר אז הגאון הקדוש רבי יעקב יוסף הכהן, תלמידו של הבעל שם טוב הקדוש ומחבר הספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף".

הצדיק הקדוש, בסיומו לערף את הסדר, כאשר כל בני ביתו הלכו לישון, נשאר יושב על יד שלחן הסדר ועסק בעניני יציאת מצרים בעיון.

בעת ההיא חנה גדוד חילים על יד העירה פולנאה, מפיון שהחילים שנו את מקום חנייתם מדי פעם, ערף המפקד כל פעם מפקד כדי לבדוק אם איש מחייליו אינו חסר.

ביום הראשון של חג הפסח, בשעת בקר מקדמת, הוצרכו החילים לעזוב את המקום. המפקד מנה במהירות את החילים ונוכח לדעת, ששלשה מהם חסרים, מיד שלח שני חילים לעירה פולנאה, לחפש שם את החסרים.

זמן מה עבר, עד שחזרו החילים ובפיהם ספור מוזר. את החילים מצאו בבית יהודי, שלשתם עומדים "תקועים" על מקומם מבלי יכלת להזיז יד או רגל, על יד שולחן יושב ישיש יהודי, שזקן לבן מעטר את פניו. כנראה איש פלא הוא, והוא שגרם להם לחילים שלא יוכלו לזוז ממקומם.

"מדוע?! ואיך יתכן דבר כזה?!" - כעס המפקד על חיליו וחשב שהם משקרים. השעה היתה מאחרת אף על פי כן שלח שני חילים נוספים לחפש אחר החילים הנעדרים. כעבר זמן קצר חזרו החילים, פניהם חורים וכל בלם אחוזים חרדה: נכון, אמת דברו החילים, שנשלחו לפניהם, אותה תמונה התגלתה גם בפניהם...

המפקד הבין, שהדבר אינו פשוט. אחוזי סקרנות רץ בעצמו לבית היהודי, שם נמצאים החילים ה"משפתקים".

כאשר נכנס לבית, תקף אותו רטט של יראה בראותו את החילים, העומדים תקועים כאילו במסמרים, ולמולם, על יד שלחן, שכנראה אכלו עליו מקודם סעודה חגיגית, יושב יהודי זקן בעל מראה פנים מעורר כבוד ויראה. הוא קד לפני הישיש, בעל ה"תולדות", ובהכנעה גדולה

בקש ממנו, שישחרר את החגלים: "איש קדוש" - בקש בתחנונים - "עלינו לעזוב את המקום, תן להם לעזוב את ביתך..."

הביט הצדיק בעיניו הקדושות על החגלים והפטיר: "האם אני מעכב אותם? כנראה, לקחו משוהו מן השולחן; הגנבה - היא מעכבת אותם מלצאת מביתי..."

המפקד ערך חפוש מהיר בכיסי החגלים, ואכן מצא אותם מלאים וגדושים בכלי כסף וזהב. אך הוציאו את הכלים הגנובים מכיסיהם - והחגלים התחילו להניע ידיהם ורגליהם כאילו כלום לא קרה. אף לשונם, שמקודם נאלמה שבה לדבר.

המפקד בקש את סליחת הרבי הקדוש ונזף קשות בחייליו הגנבים. כאשר שאל אותם כיצד קרה להם מה שקרה, ספרו, כי נכנסו לעגרה כדי לשנות קצת "משקה" בבית מרזח, אך מכיון שכל בתי המרזח כבר סגורים היו, החליטו להכניס לבית יהודי ולשתות שם "בחנם". חשבו ועשו, באו לבית הראשון שנזדמן להם, ומצאו את הדלת בלתי נעולה בני הבית ישנו, ורק הישיש ישב על יד השולחן, נדמה הנה להם, כי אף הוא נרדם. שמחים וטובי לב שתו מן הזין שעל השולחן, אכלו מצות ושאר תבשילים שמצאו. לאחר מכן החלו לשים בכיסיהם את כל הרכוש אשר בבית. כאשר רוקנו את הבית מכל ורצו לצאת, נתקעו פתאם על מקומם והשאר הרי ידוע...

המפקד, שהתרשם מאד מן המעשה, הטיל ענש כבד על החגלים, ומאז הפך לאוהב ישראל, בראותו כי הקדוש ברוך הוא שומר עליהם שלא יאנה להם כל רע.

ספר ד"ר הרט, שפמישהו נגש פעם לרבי חיים קניבסקי שליט"א ושאל אותו כמה פעמים כתובה בתורה המלה 'משה'.

על אתר השיב לו רבי חיים בהחלטיות: "שש מאות וארבע עשרה!"
שאל אותו יהודי: "אבל כבוד הרב, בדקתי במחשב ויצא שישיש שש מאות ושש עשרה פעמים?"

אמר לו רבי חיים: "המחשב טעה, יש בדיוק שש מאות וארבע עשרה פעמים!"
תמה האיש: "כיצד יתכן שהמחשב טועה?" ורבי חיים הסביר: "אתה בקשת מהמחשב שימצא את המלה 'משה', וכתבת זאת בלי נקוד. בתורה כתובה המלה משה שש מאות וארבע עשרה פעם, ומלבד זאת האותיות מ.ש.ה. מופיעות פעמים נוספות, אך בנקוד אחר: האחת - 'ואם ימעט הבית מהיות משה', והשנייה - 'שמוט כל בעל משה ידו'...
'ולכך נקראו סופרים, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה" (מדרש תנחומא פרשת בשלח, סימן טז).

סיפורו של סבא

כל ליל סדר, היה סבא שלי מתנשב לשלחן באנחה כבדה ומפטיר: "היום, ליל הסדר, גרדתי לתעלה... בכל יום מימות החג, היה סבא סופר: "יום אחד", "שני ימים", "שלושה ימים", ובשביעי של פסח, הוא היה יושב, מחזיק את ראשו בכפות ידיו ולוחש: "היום, שביעי של פסח, מלאו כף וכף שנים, ליציאתי מן התעלה".

סבא נולד בתשעה באב, בורשא, בירת פולין, מנד כשתמה מלחמת העולם הראשונה.

סבא היה ילד שלישי ובו ראשון בבית.

ילדות מאשרת, היתה לסבא. הורים אוהבים, משפחה

חמה, עסק מבסס וחיים טובים. לא רחוק מהם, גרה משפחה פולניה, שמצבה היה בכי רע. אב שפור, שחבט בכל מי שנקרה בדרך, אם שלא התמודדה עם המצב וילד אחד קטן, שהסתובב רעב, מזנח ומלכלך ברחובות העירה.

משפחתו של סבא, חסה על הילד. "יאשק", קראו לו. מדי פעם הכניסו אותו הביתה, נתנו לו לחם, השקו אותו במרק חם ותחבו לידיו פרוטות, שיוכל לכל הפחות, לקנות לעצמו אכל, במקום להתפאר בגנבותיו המקצועיות בשוק.

עם השנים, גדל יאשק, והפך לבן בית. אפילו 'משרה' סדרו לו. מידי שבת, הוא הגיע לשמש כ"גוי של שבת", ומיד בצאתה, התנצב לקבל את משכרתו.

הזמים חלפו, הזמן עבר, ופולין נכבשה במלחמת בזק על ידי גרמניה הנאצית.

מהר מאד, מצא עצמו סבא בתוך הגטו, תר אחר מזון לילדי אחיותיו הגדולות, שאת שמותיהן הוא לא הצליח לזכור. רק את הזעקות לאכל, את זעקות הבכי המיסר: 'מאמע, מאמע' הוא זכר.

אביו נעלם באחת האקציות¹, אמו גועה בזרועותיו ממחלת הטיפוס ואחיותיו נשלחו עם ילדיהן ברפבת לטרבלינקה. בודד, נשאר סבא בגטו². יחידי ממשפחה ענפה.

עם פרץ המרד, החלה ורשא לבער. הגרמנים, פשראו שלא יוכלו לכבוש את הגטו, הבעירו בית אחר בית, וכך, אלצו את השוהים בו, לבחר בין לצאת החוצה ולפול בידיהם המרצחות, או להשרף חיים באש המשתוללת.

¹ אקציה - (בתקופת השואה) פעולה או מבצע של גרוש יהודים למחנות השמדה בארצות הכבושות בידי הנאצים.

² גטו - שכונה או מספר רחובות שהקצו מראש להכיל בתוכם יהודים בלבד, לרב היה הגטו מסגר ומפחד משאר העיר. במהלך השואה הקימו הנאצים גטאות רבים, ורכזו בהם המוני יהודים.

בליל הסדר, ירד סבא לביוב. הוא תאר לנו בשפה קולחת וציורית, את התעלות, מהן מרכב הביוב המרכזי של ורשא. "זוהי עיר שלמה מתחת לאדמה. אם לא מתמצאים, הולכים לאבוד".

"סבא, איך אפשר? מה אכלת שם?" תמהנו. הוא הנה עונה. "אכלתי מה שיש לאכול בביוב. מה יש שם לאכול בכלל!!!..."

שבועה ימים שעה סבא בביוב. תעה בתעלות. בשביעי של פסח, הוא לא יכול היה יותר, והחליט לנסות לצאת.

הוא תר אחר מקום טוב, לבדוק דרכו, אם אפשר לצאת, וכשמצא, טפס בברזלים המשמשים לסלם את עובדי התברואה. הרים מעט את מכסה הביוב, והציץ החוצה.

בצד אחד של הרחוב, עמדו שני גרמנים בגבם אליו. בצד השני, הוא ראה את יאשק, הנער הפולני, שהיה אצלם בן בית, מביט הישר אליו ומזהה אותו.

יאשק, סמן לסבא להמתין תחת מכסה הביוב, וסבא, ששמח שהמזל משחק לו, סגר את המכסה וחכה תחתי.

זמן קצר מאד חלף, והמכסה הורם בבת אחת. שני חילים גרמנים, משכו אותו בברוטליות החוצה.

לצדס, נצב מחיך ומצביע, ה"גוי של שבת": "יודען... [נהודי בגרמנית] – תפסתי עבורכם, יהודי... סבא נשלח למייזנק, מספר כחול הטבע על זרועו, ובנסי נסים שרד את המלחמה,

הקים משפחה ועלה לארץ. סבא נפטר צעיר לימים, אבל לכלנו השאיר חרוט בזכרון, את הפסח האחרון שלו, בורשא. מדי פסח, הוא ספר מחדש את השנים וספר את סיפורו.

"בליל הסדר – ירדתי לביוב. בשביעי של פסח – יצאתי ממנו..."

מה עם פזית מצה?

מספר על אודות הצדיק רבי זונד'ל מסלנט זצ"ל, שכאשר הוציאו לו את השן האחרונה שהיתה בפיו - פרץ בבכי תמרורים.

"רבי זונד'ל, על מה אתם בוכים? הלא תועלתה של השן הבודדת הזו לא היתה כה גדולה!" נסה הרופא לנחם, אולם לא ירד לסוף דעתו של הצדיק העומד מולו...

שכן בין ובבותיו, בעוד הדמעות הטוררות זולגות על לחייו, נענה רבי זונד'ל והסביר את סבת בכיו:

"אינני דואג כיצד אוכל לאכל מעדנים ומטעמים... אולם דאגה אחת אינה נותנת לי מנוח, הכיצד אוכל לאכל את הפזית מצה בליל פסח? אוי! אין לי כבר את השן

האחרונה שבה זכלתי ללעס את המצות!"

עֲרִילַת דְּמִשְׁק

הכל התחיל ביום חרפי אחד בעיר דמשק לפני כ-160 שנה. הנזיר האיטלקי, באדרו תומאסו, הגיע לשוק היהודי כדי לתלות שם מודעה תמימה על מכירה כלשהי. מכאן החלה התעלומה להתגלגל. הערב הגיע - ותומאסו לא חזר לביתו. צותי החפוש שנשלחו לכל רחבי העיר לא העלו דבר, ואיש לא ידע להיכן נעלם.

"הרי זה ברור" קראו כמה מנכבדי הנוצרים שבעיר "חג הפסח מתקרב. והיהודים האכזריים, ודאי הם שתפסו את המסכן ושחטו אותו. הרי בלנו יודעים שמצוה היא להם לערב דם של נוצרים במצות הפסח שלהם!"

"מנות ליהודים! ענויים לרוצחים!" כך קראו ההמונים המשלהבים. ההמון התחיל להתקהל סביב ביתו של רב העיר, הלא הוא ר' יעקב ענתבי. הם הצליחו לגרר אותו מן הבית, תוך שהוא מלווה בצעקות ובקריאות גנאי, ודרשו ממנו לגלות תוך שלשה ימים מי הרוצח, ולא - יענש הוא. אך באמת, מנין ידע? וכי יצליח בחקירותיו הפרטיות במקום בו נכשלו הרשויות? בכל אופן את ההמון המוסת כל זה לא ענין. אם לא יסגיר את הרוצח יומת הוא וראשי הקהל עמו!

בינתיים בתא אחר של בית הכלא התרחשה התפתחות מעניינת. בתא זה ישב מוחמד תאלי, פקיד גבוה בשלטון הסורי, אשר נעצר לפני זמן מה בעוון מעילה וגנבה מכספי הממשלה. באותו יום קרא מוחמד לשר הכלא, ולחש באזנו: "אם תוציאו אותי זכאי במשפטי ותשחררו אותי, אוכל לגלות לכם דברים חשובים. במסגרת תפקידי יוצא וזכאי הייתי בבתי היהודים, וסודות רבים משלהם נגלו לאזני... שר בית הכלא הבין את הרמז והזדרז לשחרר את מוחמד תאלי, ולהודיע כי הוא זכאי לגמרי מפל ההאשמות שבהן נאשם בעבר.

מוחמד חזר למעמדו המכבד, ובהשפעתו נעצרו יהודים רבים שהיו שתפים כביכול לפשע הרציחה של תומאסו. הללו ענו בענויים קשים, ובמיחד אחד מהם, ספר יהודי בשם סולימאן, שליד חנותו תלה תומאסו את המודעה בפעם האחרונה שבה נראה בחיים. מוחמד הבטיח לסולימאן שהוא ישחרר אם יודה שהיה עד למעשה הרציחה. סולימאן לא עמד בקשי הענויים ונשבר. הוא ספר לשופטים שבאמת ראה כיצד שבעה מראשי היהודים, ובהם גם רב העיר ר' יעקב ענתבי, תכננו להרג את הנזיר, וכיצד העשיר דוד הררי שוחט במו ידיו את הקרבן והאחרים עוזרים על ידו. בין השתפים לרוצח מנה עוד שמות של כמה מעשירי העיר, וכן של צעיר בשם מושון, שהיה בנו של רב אחר מנכבדי הקהל - הכל לפי הרשימה שהכתיב לו מוחמד.

לא עבר זמן רב והספר 'נזכר' בפרט נוסף. הוא ספר ששמע את היהודים מתכננים להחביא את עצמותיו של ההרוג במקום מסוים ליד השוק היהודי. בנוסף לספר 'נמצא' עד נוסף שגם הוא פתח והכרח על ידי אותו מוחמד לספר היכן החבאו עצמותיו של ההרוג. שליחי בית הדין רצו אל המקום, פשאוחריהם כל ההמון הערבי המשלהב. כמה גברים חסונים מהרו לחפר במקום, ותוך דקות אחדות הכו כלם בתדהמה: במקום נמצאו עצמות אדם!

מי החביאם שם? הלא תוכלו הקוראים לנחש... אך ההמון הערבי לא התענין באמת, אלא רץ מוסת וזועם להתנפל על שכונת היהודים.

בינתיים חלה תפנית מפתיעה. אחד העצורים בשם מושון, בנו של אחד מרבני העיר, נשבר. הוא המיר את דתו והתאסלם, ואז פנה לחוקרים ובקש להעיד נגד חבריו. הוא בקש שיקראו לרב יעקב ענתבי, עמד מולו ואמר:

"עכשו, שהתאסלמתי, אני יכול לגלות את האמת. סוד כמוס הוא העובר בין גדולי הדור של היהודים, שחזבים לערבב בדם המצות גם קצת מדמו של גוי. אתם מקפידים לא לגלות את זה להמון העם, אך אני ואתה יודעים שזו הסבה שתמיד אתה מקפיד להשתתף בעצמך באפיית המצות בערב החג, ולא נותן באותם רגעים לאנשים אחרים להשתתף באפייה - רק כדי לאפשר להם להכניס את הדם לבצק באין רואים!"

מושון הנרגש התישב לרגע, ואז שוב קם ואמר: "ועכשו אספר את ארועי אותו הלילה הנורא. אתה, הרב, קראת לי בחשאי ובקשתי שאאלף לביתו של דוד הררי, ואעשה ככל אשר יורו לי. שם כבר היה תומאסו המסכן קשור בחבלים. הם שחטו אותו, ואת דמו מלאו בבקבוק, שאותו התבקשתי אני להעביר אליך. מהרתי לקחת את הבקבוק ולהביא אליך. אתה חפית לי ער בביתך החשוף, ומהרתי לקחת את בקבוק הדם ולהחביא אותו..."

רבי יעקב הכחיש כמובן את כל הנאמר. "אין בתורתנו, לא היה ולא יהיה חק אכזרי שפזה!" טען שוב ושוב "הרי דוקא תורתנו היא שאוסרת לאכל כל דם, וכמובן גם לפגע בכל נפש חיה, וכיצד תצוה לשחט אדם ועוד לאכל את דמו?! הלא כל זה הבל הבלים! אסף של אנשים רעים, שחברו יחד כדי להעליל על העם היהודי עלילת שוא! ובודאי אין להתיחס לחבורת הפחדנים היהודים שנשברו בלחץ הענויים והצטרפו לעלילה. הם אולי רצו להציל את עצמם בדרך הזו, אך את האמת לא יוכלו לשנות!"

אך איש לא הקשיב לדבריו ברצינות. הוא החזר לתאו, והיה ברור שעוד רגע קט יגזר עליו ועל שאר החבורה ענש מות. בינתיים התרחבו הפרעות והשנאה כנגד כלל היהודים בדמשק, בסוריה כלה וגם בארצות אחרות. כל העולם היהודי היה נרעש ונרגש מעצמת העלילה, וגל של שנאה עבר בארצות רבות כנגדם.

משלחות רבות של יהודי העולם נסו להשפיע על שליטי סוריה, ועל שליט מצרים, מוחמד עלי (ששלט מרחוק גם על סוריה), אך ללא הועיל. לחצים הפעלו גם על ממשלות זרות רבות, כדי שהללו יפעילו את השפעתם וינדאגו לשחרר את היהודים הפלואאים. בין הלוחצים התפרסם גם חלקו של משה מונטיפיורי, אשר נפגש פעמים אחדות עם הסלטון התרכי בענין זה וגם עם שליטים נוספים. בסופו של דבר הלחץ הועיל. הקבוצה שחררה, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. השקט והרגיעה חזרו פחות או יותר לתקופה ארכה. הדבר המדהים הוא שעד היום ישנם גויים שעוד לא השתכנעו סופית שהכל עלילת שוא. רק לפני שנים אחדות פרסם שר ההגנה הסורי ספר, שבו טען שהיהודים רצחו כדי לקחת את הדם למצות...
כחו של השקר...

עֲלִילַת הַדָּם שְׁנַמְנְעָה

בבית-הכנסת הישן, על שם רבי יהודה החסיד, בעיר העתיקה בירושלים המכונה 'החרבה', היו נוהגים פעם לערוך קדוש בכל ליל שבת והבדלה בצאתה. מנהג זה בטל בגלל מעשה שהיה. בירושלים חי מומר אחד, יהודי שהמיר את דתו והפך מסלמי. הוא שנא מאד את אחיו היהודים ופש על כל הזדמנות להתנכל להם.

לקראת חג הפסח החליט הלה להעליל על כל היהודים 'עלילת דם'. הוא גזע שמדי יום ששי, לפני הדלקת הנרות, מביא השמש לבית הכנסת בקבוק יין אדם ומניחו בארון הקדש. עבדה זו הולידה במחו האפל את תכנית המזמה.

בליל שבת, לאחר שהיהודים עזבו את בית-הכנסת ופנו איש לביתו לערוך את סעודת השבת, התגנב המומר לבית הכנסת. בצעדים מהירים ובטוחים פנה לעבר ארון-הקדש. אחרי דקות ספורות חמק מבית הכנסת כשבידו בקבוק יין אדם. בארון הקדש השאיר בקבוק אחר, מלא אף הוא בנוזל אדם - דם!

שמח וטוב לב הגיע לביתו, כשהוא בטוח בהצלחתו. בעיני רוחו כבר ראה את האסון הכבד שהמיט על היהודים, וגם את השכר ההגיון שיצניק לו השליט הטורקי.

אך שומר ישראל לא ינום ולא יישן. בליל שבת, בשעה שהכל נמו את שנתם, ראה השמש הזקן של בית הכנסת בחלומו מתזה שהשאירו רועד מהתרגשות. איש זקן, בעל פנים מאירות, הופיע בחלומו וקרא לעברו: "קום! בית-הכנסת בוער! רץ לכבות את הדלקה!"

החלום נראה היה כה מוחשי, עד שהשמש קפץ ממטתו בבקלה ורץ במהירות לעבר בית הכנסת. שמחתו היתה רבה כשנוכח שבית הכנסת עומד יציב על תלו ואין זכר וסימן לשרפה כלשהי. "חלומות שוא ידברון", אמר בלבו. אך מכל מקום החליט להפנס לבית הכנסת ולבדק אם הכל כשורה. תחושה בלתי ברורה בלבו לא הניחה לו לשוב מיד על עקביו.

השמש נכנס לבית הכנסת הריק והדומם, הביט כה וכה, ונראה היה לו כי הכל עומד על מקומו. כשעמד כבר לעזב את בית הכנסת הבחין לפתע, כי הפרכת של ארון הקדש מסטת קמעא. "מוזר", חלף הרהור במחו. "הן אני עצמי ישרתי אותה בטורם נעלתי את שערי בית הכנסת".

בצעדים מהירים נגש אל ארון הקדש ופתחו. הרגשת הקלה הציפה את לבו. ברוח השם, כל ספרי התורה נמצאים במקומם, כפי שהשאירם ביום האתמול. "סתם דמיונות", חשב השמש וכבר רצה לסגור את הארון, כאשר נפל מבטו על בקבוק היין. מבלי משים נטל את הבקבוק בידו, חלץ את הפקק ו...הריח.

אימה נוראה שתקה את איבריו. מהבקבוק שהיה אמור להכיל יין לקדוש ולהבדלה נדף ריח מחריד של דם!

בחושי הבריאים הבין השמש כי נרקמת כאן איזו עלילה נוראה. הוא סלק את הבקבוק ורץ במהירות לביתו להביא בקבוק אחר של יין, אותו הניח בארון הקדש כהרגלו. עתה שב לביתו רגוע.

בשבת בבקר, בשעה שצבור המתפללים עמד בעצומה של קריאת התורה, נשמע שאון מוזר מכיוון הכניסה לבית הכנסת. לפתע התפרץ המומר לבית הכנסת ובעקבותיו פלגת חיילים מזינים בלגות השליט המקומי.

חרדה אחזה בכל הקהל. השליט צוה על המתפללים לא לזוז איש ממקומו, ולחיליו הורה לערף חפוש מדקדק בכל בית הכנסת. תוך כדי החפוש הוביל המומר את החיילים לעבר ארון הקדש וכשנפתח - שלף במהירות את בקבוק היין וקרא בתרועת נצחון: "הנה! זהו הדם שבו משתמשים היהודים למטרותיהם האפלות!"

השליט נטל את הבקבוק, חלץ את הפקק והריח. ארשת תמהון נראתה על פניו. הוא משך בכתפיו והחזיר את הבקבוק למומר כאינו מבין מה הלך רוצה ממנו.

המומר הריח אף הוא. אין ספק, הבקבוק הדיף ריח טוב של יין טרי. פניו חורו, ברקיו פקו. "אני לא מבין, לא מבין", מלמלו שפתיו.

השליט הביט בו בעינים שאינן מבשרות טובות. "אני דורש ממך הסבר על מה שקורה כאן", הרעים עליו בקולו. המומר נפל לרגלי השליט והתחנן על נפשו. "רציתי קצת להתל ביהודים הכופרים, אבל אלקיהם עשה להם נס", יבב.

"איזו עלילה שפלה טפלת על היהודים!", רתח השליט מזעם. "שמת אותי ללעג ולקלס לעיני כל! תלו מייד את בן הבליעל", פקד על חיליו.

השליט התנצל באזני צבור המתפללים על ההתנפלות הגסה. הוא הבטיח שיותר לא ילך שולל אחר דברי עלילה. אם יבוא מישהו שינדבר סרה ביהודים - יתז ראשו בלי חקירות ודרישות. כפצוי על הצער והבזיון שנגרם ליהודים, פטר את כל הקהלה מתשלום מסים למשך כל השנה הקרובה.

במוצאי אותה שבת לא נערכה הבדלה בבית הכנסת. בקבוק היין הפך ליין נסך לאחר שנגעו בו ידי הגויים. כשספר השמש לרב על הדרך הפלאית שבאמצעותה שמר הקב"ה על צאן מרעיתו, תקן הרב תקנה ששוב לא יכניסו לבית הכנסת יין כלל. מאז לא עשו עוד לא קדוש ולא הבדלה בבית הכנסת.

יהודי ירושלים ידעו לספר עוד שנים רבות, כיצד בא רבי יהודה החסיד אל השמש הזקן בחלום, כדי להתריע על האסון ולהציל את הקהלה היהודית מפגיעה.

פְּגִישָׁה בְּאַפְרָה

ימי ההכנות לחג הפסח מְלוּיִם אֶצְלָנוּ טַעַם שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת וְחִגִּיגִיּוֹת, אֲבָל בְּתַקּוּפוֹת מְסִימֹת בְּעֵבֶר, הָיוּ אֵלֶּה יְמֵי פֶחַד וְחֶרֶד. כָּל יוֹם הִיְתָה עֲלוּלָה לַפְּרֶץ אֵיזוֹ עֲלִילַת דָּם חֲדָשָׁה, עַל פִּי הַסַּגְנוֹן הַיְדוּעַ, שֶׁלְפִיו נִהְגוּ הַגּוֹיִים לְהַאֲשִׁים אֶת הַיְהוּדִים בְּשָׁחִיטַת יְלָדִים נּוֹצְרִים כְּדֵי לְלוֹשׁ בְּדָמָם אֶת הַמִּצּוֹת לְפָסַח.

מִמַּחִים בְּאֶרְגוֹן עֲלִלוֹת דָּם הָיוּ יְהוּדִים מוֹמְרִים, שֶׁבִקְשׁוּ לְהִרְאוֹת אֶת נְאֻמֵּי הַדָּת מְחִיבֵי הַחֲדָשָׁה עַל-יְדֵי טְפִילַת עֲלִילוֹת שְׂוֹא עַל אַחֵיהֶם לְשַׁעֲבֵר. אֶחָד הַמְּפָרְסְמִים שֶׁבָּהֶם הָיָה נִיקוּלָאס דּוֹנִין, מְשַׁמֵּד שְׁחִי בְּצַרְפַּת לְפָנָי כְּאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִישִׁים שָׁנָה, בְּיַמֵּי הָאֲפִיפִיּוֹר אֵינוֹסֶנְט הַרְבִּיעִי.

הוא שָׁנָא אֶת דַּת אֲבוֹתָיו וּבְנֵי עַמּוֹ, וְלֹא חִסַּד מְאַמְצִים כְּדֵי לְפַגֵּעַ בָּהֶם. תַּחֲלִילָה נִסָּה לְפַגֵּעַ בְּתַלְמוּד. בְּשָׁנַת ה"ש יָזַם וְכוּחַ פְּמִבִּי מוֹל רַבִּי יַחִיאֵל מִפְּאָרִיס, שֶׁבּו טַעַן כִּי הַתְּלַמּוּד מְזִיק לְעוֹלָם הַתְּרַבּוֹת וַיֵּשׁ לְאַסֵּר אֶת לְמוּדוֹ וְלְהַעֲלוֹתוֹ בְּאֵשׁ.

בּוֹכּוֹחַ נַחַל הַמוֹמֵר מִפְּלֵה נִצְחָת, וְהַשׁוֹפְטִים דָּחוּ אֶת טַעְנוֹתָיו. אֵדָּה הוּא לֹא הִרְפָּה מִמְּאַמְצָיו. לְאַחַר אַרְבַּע שָׁנוֹת פְּעִילוֹת, הִשִּׁיג צוֹ מַלְכוּת הַמּוֹרָה לְהַשְׁמִיד אֶת הַתְּלַמּוּד וּלְשַׁרְפוֹ. בְּיוֹם שְׁשִׁי, עָרַב שַׁבַּת קֹדֶשׁ פְּרִשְׁת חֻקַּת, רַכְזוּ קַלְגָּסִי הַמַּלְכוּת עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה קְרוֹנוֹת מְלֵאִים בְּסַפְרֵי תְלַמּוּד, וְשַׁרְפוּ אוֹתָם בְּפִמְבִּי בְּחוּצוֹת פְּאָרִיס.

אֵדָּה אֶת הַרוּחַ הַיְהוּדִית אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁבֵּר. הַיְהוּדִים הוֹסִיפוּ לְלַמֵּד גְּמָרָא בְּעַל פֶּה, וְהַשְׁתַּדְּלוּ לְהַשִּׁיג סְפָרִים חֲדָשִׁים. דּוֹנִין הִשְׁתַּלַּל. דְּבוּק הַשְּׂנֵאָה גָּבַר בּוֹ, וְהוּא הִחְלִיט לְהַשְׁמִיד וּלְאַבֵּד אֶת הַקְּהֵלָה הַיְהוּדִית כְּלָה.

בְּאַנְגְּלִיָּה וּבְגֵרְמָנְיָה נַעֲשׂוּ פּוֹגְרוֹמִים רַצְחָנִיִּים בְּיְהוּדִים בְּעַקְבוֹת עֲלִילוֹת דָּם. זֶה אִפּוֹא הַדְּרָד! יֵשׁ לִיזִם עֲלִילַת דָּם נֶגֶד יְהוּדֵי צַרְפַּת. נוֹעַץ דּוֹנִין בְּכַמֵּר מוֹלִירָה, שֶׁנּוֹדַע בְּשֵׁנֵאת הַיְהוּדִים שְׁלוֹ, וְהַשְּׂנִים הִחְלִיטוּ לְהַצִּיחַ אֶת אֵשׁ שְׂנֵאת הַיְהוּדִים בְּוִלִירָה.

הַגִּיעַ לַיִל הַסֵּדֶר. רַבָּה שֶׁל וְלִירָה וְאוֹרְחָיו חֲזְרוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. אוֹר חַמִּים פָּרוֹשׁ בְּבֵית, נִיחוּחוֹת הַתְּבַשְׂלִים עוֹלִים מִהַמְטָבָח, בְּקִבּוּקֵי יַיִן עַל הַשְּׁלָחוֹ. וּבְכָל זֹאת, הָרַב מְדַאָּג. כָּאֵלוֹ נִבָּא לְבוֹ סִכְנָה מִתְקַרְבַּת.

הַסֵּדֶר הַחַל, הַתְּנַהֵל בְּרוֹמְמוֹת רוּחַ, וְהָרַב שָׁכַח אֶת חֲרָדָתוֹ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְ"שְׁפוֹד חֲמֵתָד", נִגָּשׁ נִכְדוּ לְפִתַח אֶת הַדֶּלֶת. כְּשֶׁהוֹצִיא אֶת רֹאשׁוֹ לְהַבִּיט בְּיֶרַח הַמְּלֵא שֶׁעָמַד בְּרַקִּיעַ, רָאָה צְלִילֵי חוֹמֶקֶת אֶל צַל אֶחָד הָעֲצִים. רָגַע נִבְהַל, אַחַר הַתְּעַשֶּׁת. כִּנְרָאָה פְּרִי דְמִיּוֹן, אָמַר בְּלְבוֹ.

כְּשֶׁנִּסְגְּרָה הַדֶּלֶת, הַתְּרוֹמֵם הִ'צַּל', הַתְּקַרֵּב לְחַלוֹן וְהִצִּיץ. מִתְּחַת לְגִלְמִתּוֹ לְבַשׁ מִדֵּי אֲפִיפִיּוֹר. אֵינוֹסֶנְט הַרְבִּיעִי הַבֵּיט בִּ'סֵּדֶר' הַנִּמְשָׁךְ בְּבֵית. "סוּף-סוּף אֲנִי רוֹאָה כִּיצַד הַיְהוּדִים עוֹרְכִים פְּסַח", חָשַׁב, "מֵעוֹלָם לֹא שַׁעַרְתִּי שֶׁתְּפִלוֹת הַיְהוּדִים כֹּה תְּמִימוֹת וְיָפוֹת. וְאֲנִי עוֹד הַשְּׁפַעְתִּי מֵאוֹתוֹ דּוֹנִין, לְרַדֵּף אֲנָשִׁים שְׁלוּיִם וְתַמִּימֵי דְרָדָה אֵלוֹ, לְעַנּוֹתָם וּלְיִסְרָם!".

עודו מהרהר, ראה האפיפיור צלליות שני אנשים קרבים לבית, נושאים עמם שק גדול. עקב אחריהם בנשימה עצורה. ראה אותם מניחים את השק על הקרקע, חופרים ליד הבית, קוברים את השק בתוך הבור, וחוזרים וממלאים אותו עפר.

יצא האפיפיור ממחבואו. "אל תבהלוי", הרגיע אותם, "אני כמוכם. באתי לגנב משהו מהיהודונים הללו..."

"שתק, אידיוט!", קרא אחד מהם לעברו. הוא בחרן אותו, ונרגע. גוי הוא, "אחד משלנו", ולא יסגירם.

"בסדר, בסדר, אני כבר שותק, רק תגידו לי מאין לקחתם את הגופה?", שאל.

"מה הבעיה!", גחכו, "חפרנו בבית הקברות, מצאנו גופה, השחתנו לה את הפנים כדי שלא יזהו אותה, ומחר נצחק שהבת של אחד האפרים נעלמה. אתה כבר מבין?!"

קולו של האיש היה מפר לאפיפיור. היה זה ניקולאס דונין. "מובן שאני מבין", עלג האפיפיור את דבריו, "אבל הבן אדם צריך גם לחיות... הבנתם את הרמז?!"

"כמובן", אמר דונין בצחוק כבוש, "הרי הפרענו לך לגנב. אין לי כסף כרגע, אבל קח את הטבעת הזאת. הבא מחר את הטבעת לכפר, והוא יתן לך תמורתה מטבע יפה".

למחרת התנפלו שוטרי העירה ואחריהם אספסוף מסת על הרחוב היהודי. בראש המחפשים עמד המומר דונין. בתוך זמן קצר הגיעו לחצר הרב. "הנה המקום!", צעק דונין, "כאן קברו את הילדה!". פתחו את תלולית העפר והוציאו מתוכה את הגופה.

הרב וראשי הקהלה נעצרו והעמדו למשפט. בתוך דקות אחדות חרצו השופטים את דינם: מות בשריפה. דונין בקש את רשות הדבור: "היהודים רק מלאו את דיני היהדות!", צעק, "לא די בכך שנעלה אותם על המוקד, צריך להשמיד ולאבד את כל היהודים!".

ברגע זה קם האפיפיור ממקומו וקרב אל דונין. החיוך שנח על פני דונין נמוג והיה לארשת של פחד. "נבל וכן-בלעל!", צעק האפיפיור, ונפגף מול עיניו בטבעת שקבל ממנו אמש, "נסה להזכר מתי נתת לי טבעת זו, ולשם מה!".

הרב וראשי הקהלה שחררו מייד. ניקולאס דונין הוצא להורג בו במקום, ויהודי ולירה וצרפת בלה חגגו בשאר מי הפסח את שועתם.

באותה שנה שלח האפיפיור אזהרה לחשמנים, להגמונים ולשאר מנהיגי העדות הנוצריות, לבל יעזו עוד להעליל על היהודים עלילות דם.

פסח על המרנבה

הגיע יום בדיקת חמץ, ועדין אין זכר למעות ולשום מצרף של פסח.

הגיע אור לארבעה עשר בניסן, זמן בדיקת חמץ, ובבית לא נמצאה אפלו חתיכת לחם, עד שנאלץ לשאל משכניו כפר לחם.

ר' יששכר לא גדע מה עדיף: האם לקיים את מנהג עשרה פתיית חמץ או לתת את החתיכות לבני ביתו המשועים לחתיכת לחם צנומה?

לבסוף החליט לקיים בכפר קדם כל את המנהג הקדוש של פתיית החמץ כנגד עשר הספירות ומצות בעור חמץ. אגב כף בני ביתו, העטופים ברעב זה כמה ימים, סעדו את לבם ולא הותירו מהכפר זכר עד בקר.

לאחר תפלת שחרית חזר ר' יששכר לביתו. דרכו היתה לא לספר על מצבו לאף אדם, אלא לסמך בבטחון עז על בורא העולם. עברה שעה ועוד שעה, עד שעבר סוף זמן אכילת חמץ ובני הבית נשארו שוב בחסר כל.

בשעה העשירית קימו את הכתוב: "שאר לא ימצא בבתיכם", אבל כפי שהיו נקיים מחמץ, כף היו נקיים ממצות ומשאר צרכי החג. מה יהיה עם ליל הסדר המתקרב ובא בצעדים מהירים? ומה יהיה עם הרעב?

והנה, בשעה שלישית אחר חצות היום, הגיעו לרדושיץ שני אנשים במרנבה רתומה לשני סוסים. חזותם ומלבושם העידו כי הגיעו ממדינת אשכנז. הם שאלו את אחד המקומיים: "היכן גר כאן איש חסיד וירא שמים שנזהר בכל ימי הפסח לאכל רק מצה שמונה ונזהר מאד אפלו ממשוהו חמץ?"

התושב לא הכיר את ר' יששכר שהיטיב להצניע את מעלתו, והנוסעים המשיכו לחפש איש חסיד וירא שמים, אך לשוא. לבסוף פגשו שני נערים שדרו בשכנות לר' יששכר והכירו קצת במעלתו. הם הראו לאורחים היכן הוא מתגורר. בבואם לביתו מצאו את הרבנית ושאלו אותה: "היכן בעלך?"

"הוא לומד כעת בבית המדרש. מה מבקשכם?"

"מארץ רחוקה באנו", אמרו, "אנו מכרחים להשאר כאן בליל החג, והיות שבביתנו אנו נזהרים בכל החמרות, רוצים אנו לערף את חג המצות כמו בבית. ומכיון ששמענו על בעלך כי הוא איש ירא שמים, ברצוננו לחוג את הפסח אצלכם."

"אגיד לכם את האמת", ענתה בלב נשבר, "רציתי מאד להכניס אורחים, אבל עדין לא הוכן אצלנו מאומה לחג הפסח. אני מתביישת מאד... אבל זו האמת. כעת קרוב לכניסת החג ואין לנו כלום כפשוטו..."

"אל תדאגי!", ענו, "הסתכלי בעד החלון, וראי מה הבאנו אתנו. כל הפסח ממש מנח על המרפבה בתוך תבה סגורה. מיז נביא הכל לתוך ביתכם".

השנים יצאו והביאו תבה מלאה בכל טוב, מצות וזין משבח, בשר ודגים וכל מטעמים, וכל הירקות הנצרכים לליל הסדר, ואפלו קליות ואגוזים לחלק לילדים, ונגשו לערוך את השלחן. כשהגיע זמן המנחה, הלכו האורחים אל בית המדרש שבו שהה ר' יששכר והתפללו מנחה וערבית של חג. לאחר התפלה נגשו אליו האורחים ואמרו לו: "גוט יום טוב! אנחנו מעיר רחוקה ממדינת אשכנז, וארע עכוב שמנע מאתנו להגיע לביתנו לחג הפסח. והיות שבביתנו אנו זהירים ביותר בחמרות החג, על כן אנו רוצים לחוג את הפסח אצל גרא וחרד לדבר ה', ושמענו על כבודו שהוא מהחרדים לדבר ה'. על כן רצינו לשאל, אם אפשר להשאר אצלכם בחגי?"

"בחפץ לב", אמר הצדיק מרדושיץ, "אולם לא אכחיש כי לא הכנתי לחג מאומה. ואיני יודע בעצמי איך אערוך את הסדר, ועל ה' שם אני את מבטחי".

"אם לא יהיה אוכל, לא נאכל", ענו השנים.

כאשר בא ר' יששכר לביתו עם אורחיו, ראה כי הבית מלא אורה ושמחה, והשלחן ערוך ומסדר כנד המלך. הוא שאל בהשתוממות את רעיתו: "מנין כל זה?!"

"האורחים שבאו עמך הביאו את כל זה", ענתה.

רבי יששכר נתן שבח והודאה לה' על הנסים ושמח מאד עם אורחיו כי ראה שהם תלמידי חכמים ויראי שמים. הם ערכו עמו את הסדר ברב עוז וחדוה, ועסקו כל הלילה בספורי יציאת מצרים, וכך היה גם בלילה השני.

בצאת החג ברכו האורחים את בני הבית, ולאחר ההבדלה הלכו ונעלמו כלעמית שבאו. חפשו אותם בכל העיר ולאחר שלא מצאו הבינו שאין מדבר בסתם אנשים.

בבוא חג השבועות נסע ר' יששכר לרבו הקדוש החוזה מלובלין. בעת קבלת שלום שאלו הרבי על מצבו ואיך עבר עליו הפסח. ר' יששכר ספר על הנסים ועל הנפלאות מהאורחים המסתוריים שנעלמו במוצאי יום טוב.

ענה החוזה מלובלין: "יודע אתה מי היו האורחים החשובים הללו? הלא הם מלאכי מעלה מיכאל וגבריאל! אשריך וטוב חלקך. זהו סימן אורה בעבורך. מהיום והלאה אפלתך תאיר ויתרומם קרנד בעולם".

וכך היה. רבי יששכר דב נודע כאחד מגדולי החסידות והתפרסם במופתים המסעירים שחולל עד שכנה הבעל שם טוב השני.

שירת הגמלים המפתיעה

דאָגה רבה מלאה את לבם של תושבי ירושלים באותו חדש ניסון. הימים, ימי העליה הראשונה. בישוב היהודי המתחדש נמנו כמאה משפחות בלבד, שנחלקו לשלוש קהלות - ספרדים, חסידים ופרושים. בני הישוב, שנאלצו להאבק יום-יום על קיומם, גם סבלו רבות משכניהם הערבים.

והנה, כאילו לא די בצרות המרבות שבאו מידי אדם, נתוספה צרה חדשה מידי שמים: גשם לא ירד, חרף שחון ביותר פקד את הארץ. יקר המזון האמיר ומחירה של כפר לחם אחת הרקיע לשחקים. יהודי ירושלים נאנקו ברעב הכבד.

אך זו לא הייתה עקר דאגתם של בני ירושלים, שכבר היו מלמדים בחיי דחק. הדאגה באה בשל חג הפסח הממשמש, ואילו להם אין חטים למצות!

רבני הישוב ופרנסיו התהלכו בפנים קודרות. פה ושם אפשר היה להשיג כמיות מגבלות של חטים, אבל מחירו הגבוה עלה בהרבה על הסכום שקופותיהן של הקהלות יכולות היו לשאת. לאמתו של דבר, קפות הקהלות לא היו יכולות לעמוד בשום סכום, שכן הן היו ריקות לגמרי...

כשבועים לפני הפסח ישב בביתו רבי ישראל משקלוב, ממנהיגי קבוצת העולים ומראשי הישוב ונכבדיו, והתאמץ למצוא פתרון לבעיה המעיקה. לפתע קלטו אזניו תכונה רבה מחוץ לביתו. הוא יצא אל פתח הבית ועיניו נפערו בתדהמה. אורחה של גמלים עמוסי שקים על גביהם חנתה לפני ביתו. ערבי זקן, חבוש פאפיה ולבוש בתלבשת ערבית מסורתית, הוביל את השירה.

כשהערבי הבחין ברבי ישראל הנצב בפתח הבית, התקרב אליו בצעדים מדודים. עיניו של הערבי הקשיש האירו מתוך פניו חרושי הקמטים. הוא החנה בגופו קדה קלה והושיט את ידו לברכת שלום. רבי ישראל הושיט לו את ידו ותהה לפשר הענין.

"רואה אדוני את כל השקים הללו?", אמר הערבי, בהצביעו על השקים הרבים שנסאו הגמלים, "כלם מלאים חטים. חג הפסח שלכם מתקרב ואני יודע כי בחג זה זקוקים אתם לחטים, לצרף אפית המצות שלכם. הבה נסגר בינינו כאן ועכשו עסקה במחיר הגון", סיים הערבי את דבריו והשתוממותו של רבי ישראל רק גברה.

מחו של רבי ישראל החל לפעל בקדחתנות ולבו נחמץ בקרבו. מה יעשה עכשו? הנה כבר זמן לו ה' חטים, אך מהיכן יקח את הפסוף הרב שעליו לשלם תמורתו?! הוא כחכח בגרונו ובקול

רפה השיב: "בחפץ-לב הייתי מבצע את העסקה הזו, אבל מה אעשה וקפת הקהל ריקה עתה לחלוטין!"...

הערבי הביט בו, כאומד את דבריו אם אמתיים הם, ואחר אמר: "יודע אתה, קח את החטים בהקפה ולכשירוח לךם תפרע לי את החוב".

ליבו של רבי ישראל פרנס בקרבו מרוב אשר. אף על פי כן, משום שישר היה, בקש לקבצ עם הערבי תאריך נקוב שיהיה מועד אחרון לתשלום. השנים הספימו על הסכום לתשלום וכן קבעו את ערב פסח כמועד אחרון לפרעון החוב.

חיש-מהר פשטה בין בתי הישוב היהודי השמועה המרנינה על מלאי החטים הגדול שהגיע בארץ לא צפוי. בתוך דקות נאספו סביב ביתו של רבי ישראל יהודים רבים שסיעו בפריקת השקים מהגמלים. בתוך כל ההמולה, בעוד היהודים עסוקים בהעמסת השקים על גבם ובהכנסתם לתוך מחסן סמוך, נעלמו הערבי וגמליו מן העין.

התנהגותו של הערבי עוררה השתאות בלבו של רבי ישראל. אך הזמן הדוחק לא אפשר לו להרבות במחשבות. כעת היה עליו לגייס את הכסף שעליו התחייב. הוא מהר להריץ מכתבים לקהלות היהודיות בחוף-לארץ ובהם שטח את תחנתו לעזרה כספית מזדית, "כדי שבני הישוב יוכלו לחגג את חג המצות כדת וכדין". ואמנם, לא ארכו הימים והכסף הדרוש נאסף בידי.

בהגיע ערב הפסח יצאו כל בני הקהלה למאפית המצות כדי לאפות את מצות המצוה לליל-הסדר. רק רבי ישראל נותר בביתו. הוא המתין לערבי שיבוא לדרוש את כספו. אולם השעות נקפו, החמה שקעה והערבי לא בא. הוא לא הופיע גם בימי הפסח ולאחריהם.

חלפו שנים. רבי ישראל משקלוב הרגיש שקרבו ימיו למות. יום אחד, כשכבר שכב על ערש-דוי, קרא לחתנו. הוא הצביע לעבר פנת החדר ואמר ששם מנח ארנק מיחד עם כסף. על הארנק רשומות היו המילים: 'מעות חטים לערבי'.

הוא בקש מחתנו להתקרב אליו ובקול חלש צוהו: "עשר שנים תמתין ולא תגע בכסף הזה. אולי בתוך פרק הזמן הזה יופיע הערבי או אחד מיורשיו כדי לגבות את חובו. אולם אם עד אז לא יבוא אף אחד מהם, תמתין עד ערב פסח של השנה הבאה ואז תחלק את הכסף בין ענני ירושלים".

חלפו עשר שנים ואיש לא בא לדרוש את הכסף. חתנו של רבי ישראל מלא את מצות חמיו ולקראת חג הפסח של השנה הבאה חלק את המעות בין ענני העיר. ספורן של החטים שהחל בפלא, נסתים אפוא בחידה.

בעור חמץ

ערב פסח סמוך לשקיעת החמה. עוד מספר רגעים תחל התפלה, תפלת ליל חג הראשון של פסח. לפתע נכנסו לבית הכנסת של העירה דוברומיסל שברוסיה שני יהודים נרגשים, מנופפים בידיהם ומתנפחים ביניהם בלהט. היו אלה אהרן ובצלאל, שני יודים טובים, שנהלו בשתפות מפעל לתעשיית בירה ומכרו את תוצרתם בכל הסביבה.

הנוכחים נסו להבין את פשר ההתרגשות הגדולה שאחזה בהם. ובכן, שני היודים הלכו לבית הכנסת, כמו כל היהודים, שמחים וטובי לב, ורק כאשר נפגשו בדרך, התברר להם כי... שִׁכְחוּ לִמְכֹר אֶת הַחֶמֶץ שֶׁבְּמַפְעֵלָם. כָּל אֶחָד מֵהֶם חָשַׁב שֶׁהִשְׁתַּף יְטַפֵּל בְּמִכִּירַת הַחֶמֶץ, וְהֵנָּה עוֹד רִגְעִים סְפוּרִים נִכְנָס הַחַג, וְהִתְבָּרַר לָהֶם שֶׁבְּעֵצֶם הַחֶמֶץ שֶׁבְּרִשׁוֹתָם מִנַּח בְּמַחְסָנִים, וְלֹא נִמְכַר לְגוֹי. חֶמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֲסוּר בְּהִנָּאָה, וְאִם כֵּן עָלִיהֶם כְּנִרְאָה לְהִשְׁלִיךְ אֶת כָּל הַחֶמֶץ שֶׁבְּרִשׁוֹתָם! פְּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא, שֶׁשְׁנֵי הַשְּׂתַפִּים 'פָּשְׁטוּ אֶת הַרְגְּלֵי!' כָּל חֲבִיּוֹת הַבִּירָה שֶׁעָמְדוּ בְּבֵית הַחֲרֻשֶׁת, כָּל הַכֵּלִים וְהַמְכַשִּׁירִים הַשׁוֹנִיִּים וְכָל חֲמֵר הַגָּלֶם, הַכֵּל חֶמֶץ גָּמוּר, וְאִם לֹא דֵי בְּכָךְ, הָרִי גַם יִשְׁנֹו אֲסוּר חֲמוּר שֶׁל "בֵּל יִרְאָה וּבֵל יִמְצֵא". קַל לְהַבִּין אֶת הַרְגָּשָׁתָם הַנוֹרָאָה וְהַמִּיֻסְרֵת שֶׁל הַשְּׂתַפִּים הָאֲמֻלָּלִים...

לֹא הִיְתָה הַרְבֵּה בְּרָרָה, וְהָרַב נֶאֱלָץ לְהַכְרִיז: "הַשְּׂתַפִּים חַיִּבִים לְשַׁפֵּךְ אֶת כָּל הַבִּירָה הַמוֹכָנָה בְּחֲבִיּוֹת, וְאֲסוּר לְאִישׁ לְהַנּוֹת מִמֶּנָּה. בְּנוֹגַע לְכֵלִים, שֶׁקִּי הַדְּגָנִים, הַמְשֻׁמָּשִׁים לְיִצְוֹר הַבִּירָה, וְשֶׁאֵר חֲמֵרֵי הַגָּלֶם, צְרִיךְ לְסַגֵּר הַכֵּל הַיָּטֵב לְמִשְׁךְ יְמֵי הַפֶּסַח, וְלֵאחֵר הַחַג נְדוּן בְּשִׁנִּית, מַה יִּהְיֶה בְּגוֹרְלָם".

פֶּסַק הַדִּין לֹא הִרְגִיעַ אֶת מְצַפּוֹנִים שֶׁל הַשְּׂנִיִּים. בְּצִלָּל פְּנֵה אֵל הָרַב כְּשֶׁדָּמְעוֹת זוֹלָגוֹת מֵעֵינָיו, וּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ שְׁיִוָּרָה לוֹ דָּרֵךְ תְּשׁוּבָה, כְּדֵי שְׁיִוָּכַל לְתַקֵּן אֶת הַמְעֻוֹת. גַּם הַשְּׂתַף הַשְּׂנִי, אֲהָרוֹ, בְּקֶשׁ מִהָרַב לְהוֹרוֹת לוֹ, כִּי־צַד לְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרָה הַגְּדוֹלָה. יְסוּרֵי הַמְצַפּוֹן שֶׁל שְׁנֵי יְהוּדִים פְּשׁוּטִים אָדָּם יִשְׂרָאֵל וְיִרְאֵי שָׁמַיִם אֵלּוּ, נִגְעוּ לְלִבּוֹ שֶׁל הָרַב, וְהוּא הִרְגִיעַ אוֹתָם בְּאֲמָרוֹ, כִּי הַנֶּזֶק הַכֹּסְפִי הַכָּבֵד, אוֹתוֹ הֵם מְקַבְּלִים עַל עֲצָמָם בְּאִהָבָה, מֵהוּוּ כָּבֵר בְּעֲצָמוֹ 'תְּשׁוּבָה', וּבְנוֹסֵף לְכָךְ, הָרִי שְׁבִיּוֹם טוֹב צְרִיךְ לְשַׁכַּח אֶת כָּל הַצְּרוּת וְהַדְּאָגוֹת וּלְשַׁמַּח בְּשִׂמְחַת הַחַג.

תְּפִלַּת הַחַג הַחֲלָה תוֹךְ הַתְּרוֹמְמוֹת רוּחַ. הַתְּנַהֲגוּתָם שֶׁל שְׁנֵי הַשְּׂתַפִּים עֲשֵׂתָה רָשָׁם כְּבִיר עַל כָּלֵם; הֵנָּה שְׁנֵי יְהוּדִים פְּשׁוּטִים, שְׂאִינָם תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וּבְכָל זֹאת הֵנָּם יִשְׂרָאֵל וּמְדַקְדָּקִים

במצוה קלה כבחמורה. אבדון רכושם ככל לא צער אותם כמו המחשבה שהם עברו עברה. אם כן, הרי הם בעלי מדרגה גבוהה ביותר.

אך בצלאל היה מדכא ומיאש. למרות שהרב הרגיעו ודבר על לבו, הרי חמץ בפסח אינו משחק ילדים. לבו היה מלא חרטה על העברה שעבר, והוא קבל על עצמו החלטה נחושה: הוא לא יתנה יותר מבית החרשת לבירה, לא מהמכונות ולא מהפלים, לא מהדגנים הצבורים שם ולא משאר החמרים. לגביו המפעל אינו קיים עוד, הנה ואיננו, אבד... רק עכשו הרגיש בצלאל רגוע מעט. עתה יוכל לערף את ה"סדר" במצפון שקט ובלב שמח.

לאחר חצות, הלך בצלאל לישון, כשראשו כבד עליו משתיית ארבע פוסות. לפתע הבחין דרך החלון בפס אדם שנראה מתמר בקצה האפק. מיד קפץ ממטתו והתלבש במהירות. השנה פרוח מעיניו והוא יצא במרוצה החוצה. עתה היה כבר ברור מקור הפס האדם, אי שם פרוח דלקה, ובצלאל רץ כדי לראות מה קרה ולנסות להציל.

ברחובות העירה התרוצצו באותה שעה יהודים נוספים, שהבחינו בשרפה. הרוח נשאה ריח של עשן ממקום הדלקה. עדן לא ידע איש את מקום השרפה וכלם רצו בכיוון בו נתמרו ענני עשן השמימה. באותם ימים, שרפה שפרצה בעירה קטנה היתה סכנת נפשות אימה. בתי העץ הקטנים בערו כנר עתון, והתפשטות הדלקות היתה מהירה ומפחידה.

התברר, כי האש פרוחה בקצה העירה, מקום שם עמד מפעל הבירה של שני השתפים. משהתקרבו למקום נכחו לראות, כי המפעל עצמו עולה בלהבות, יחד עם עוד שני בתים שלידו, שהיו שיכים לגויים מהסביבה.

כאמור, באותם ימים, שרפה שפרצה בעירה היתה סכנת נפשות אימה. רבים מהתושבים התגייסו לעזר כדי למנוע את התפשטות האש. רק לאחר שהצליחו להשתלט על האש ולכבותה נכחו היהודים לדעת את גדל האסון שהתרגש על שני השתפים, בעלי בית החרשת לבירה.

הכל נשרף! הבנין עצמו, המכונות, חמרי הגלם השונים, הכל! מכל רכושם לא נשאר דבר! הם הקיפו את בצלאל, כדי להביע בפניו את רגשי השתתפותם בצערו, בשל הנזק הגדול. אולם להפתעתם הרבה, בצלאל כלל לא נראה מזועזע. להפך - הוא נראה מאשר. הוא חפש את שתפו, אך משלא מצא אותו, רץ אל ביתו של אהרן והעירו משנה עמקה. "אהרן! בשורה טובה יש לי לבשר לך; המפעל נשרף כליל, עד עפר!" קרא בצלאל בהתרגשות. אהרן הביט על שתפו בעיניים בוחות. "השתגעת לגמרי?" שאל לבסוף, "מה אתה שמח כל כך?"

"האינדך מבין? הלא החמץ שבמפעל נשרף כליל! אנו שכחנו למכר את החמץ והנה הקדוש ברוך הוא עזר לנו ובער את החמץ שלנו!" הסביר בצלאל את פשר שמחתו, אחר הוסיף: "עתה אנו יכולים להיות בטוחים, שהשם יתברך, מחל לנו על העוון הזה. הלא ממילא אסור לנו להנות מבית החרשת. ובנוסף לכך, נדרתי אתמול, שלא אהנה יותר מהמפעל, אפלו ממה שמתר על פי דין. והנה עכשו הכל הסתדר על הצד הטוב ביותר."

אהרן שפשוף את עיניו. לאט לאט החל לתפס מה קרה. "הי נתן והי לקח, יהי שם הי מברךך", אמר בקול שקט.

בצלאל היתה עליז ושמח. הוא בכלל לא חשב ללכת לישון, אלא שם פעמיו אל בית המדרש. שם מצא יהודים רבים, שאף הם לא חשבו לישון אלא דנו בכבוד ראש, כיצד יוכלו לעזור לשני השתתפים, שזה עתה ירדו מנכסיהם, ולהעמידם שוב על רגליהם. אחד הנוכחים אמר, כי זהו ענש מן השמים, שמגיע לשתתפים, משום שלא מכרו את החמץ. ברגע זה נכנס בצלאל לבית הכנסת, והוא עוד הספיק לשמע את דבריו האחרונים של האיש. "לא, אחי!" קרא בצלאל נרגשות, "אין זה ענש, כי אם מתנה מן השמים, ישועה מן השמים! הלא הקדוש ברוך הוא מחל לנו על החטא. ובנוגע להפסד הכספי, אינני דואג כלל, הלא ה' לא יטש אותנו. הנותן חיים לכל חי הוא יתברך גם הן ומפרינס לכל!"

לגבי נסבות הדלקה, נודע לאחר מכן כי היא פרצה בשל סכסוך בין משפחות הגויים שגרו בשכנות. כתוצאה מהסכסוך האלים הצית האחד את ביתו של השני, ובסופו של דבר האש התפשטה גם לפתים הסמוכים.

נותרה עוד שעה קלה עד לתחלת התפלה. בצלאל-חיים הציע לומר פרקי תהלים, והוא נגש אל הבימה וקרא בקול פסוק אחר פסוק. הצבור, שהצטרף אליו, נסחף בזרם ההתלהבות, בו נאמרו דברי נעים זמירות ישראל על ידי יהודי, שאף לפני שעות אחדות נשרף כל רכושו והיה פלא היתה. בצלאל-חיים אמר את פרקי התהלים בשמחה ובמתיקות, כמו שאומרים את ההלל...

סעדה מתימן מחפה למשיח

ספור עממי רווח בין יהודי תימן על סעדה:

סעדה זו, אשה פשוטה וצדיקה היתה, ומאמינה בכל לבה בדברי רבותינו ככל שהודיה כשרה. והנה, ליל סדר אחד חשה וקוטה בכל לבה כי הלילה יבוא המשיח לגאל את ישראל, וכרתה און כל משך ה"סדר" לשמע כבר את שופרו של משיח. ברם, לאחר ששתתה ארבע כוסות, כבדו שמורות עיניה, והיא לא עצרה כח להלחם בהן. פחד תקף אותה: שמא יבוא המשיח והיא תישן, חס ושלום...

מה עשתה? אמרה לעצמה: הלא המשיח יבוא רכוב על חמור, וחמור הרואה את חברו נוער לקראתו בשמחה. קשרה אפוא בקשר עניבה חבל מרגליה אל רגלי החמור שבבית וכך עלתה על יצועה בלב קל מדאגה: תכף כשיבוא המשיח ינער החמור, והיא הולכת אחרי המשיח שפמה שנים חפנינו לו!

בעונות, לא זכינו באותו הלילה שיבוא משיח, ואולם החמור נהג כמו שאמרו חז"ל (ברכות ג.) שבמשמרת ראשונה של לילה החמורים נוערים. פתח אם כן החמור בנעירות עזות, וכיון שהרגיש חבל מסבך את רגליו, נסה להמלט ממנו ורץ אל הרחוב הפתוח.

וסעדה, הלומת שנה היתה, אף בעוד עיניה עצומות למחצה הוצף לבה בשמחה עצומה: הנה היא הולכת אחרי המשיח!

הרגיש החמור בכבד ברגליו ופתח במרוצה. סעדה אבדה את כחה וצוחה: "אדוני המשיח, לאט! לא כל כך מהר!"

נעורו השכנים לקול הצעקות והביטו במחזה המשנה, אחזו בסעדה להעירה מחלומה והסבירו באזניה: "סעדה, את לא רצה אחרי המשיח, את רצה אחרי החמור!"

גִּזְרֵי לְגִזְרָה

עמד רבי פנחס בגנתו והתבונן בהתפעלות בגזרים הנאים שצמחו בה. "גזרים
פה גדולים ויפים כבר מזמן לא ראיתי", אמר לעצמו.

לפתע עלה רעיון במוחו. את הגזרים היפים האלה אביא מתנה לרבי לכבוד חג
הפסח הקרב ובא. הגזר ירק הוא, והרבי יוכל להשתמש בו לכרפס בליל
הסדר.

שמח וטוב לב יצא רבי פנחס לדרך, כשעל גבו הוא נושא שק מלא גזרים
רעננים שנקטפו זה עתה בגנתו.

כשהגיע לעיר בעלזא, הביא את השק לבית הרבי, הרב הקדוש רבי יששכר דב
מבעלזא זיע"א ופנה לשוב לביתו.

אור לארבעה עשר, הגיעה שעת בעור חמץ. הרבי צוה להביא את הגזרים
ו... לשרף עם החמץ.

תמהו הנוכחים מאד, אך איש לא ההין להרהר אחר מעשיו של הרבי ואף אחד מהם לא שאל
דבר.

בינתיים, שב רבי פנחס לביתו. והנה, נגשה אליו המשרתת הגויה ושאלה: "האם מרצה אתה
מן הגזרים? כה גדולים הם ויפים". ואז גלתה את סודם: "האם יודע אתה מדוע? השקיתי
אותם בבירה. אצלנו בכפר אומרים שבירה משביחה מאד את הירקות".

ניחרד רבי פנחס לנפשו. הן הבירה חמץ היא. והגזרים אסורים בפסח. מה יהיה אם הרבי
ישתמש בהם חלילה לכרפס?

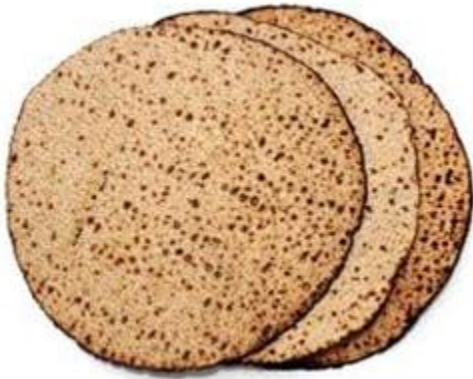
חשש שמא לא יספיק להודיע לבית הרבי על המכשול הנורא. מייד שכר בכסף רב מרכבה
רתומה לסוסים אבירים ויצא בדהרה לדרך, לעבר העיר בעלזא. כשהגיע, ספר בבהלה את
אשר ארע. מקורביו של הרבי הרגיעוהו: "אל תדאג, הרבי שרף את הגזרים בבעור חמץ".

עד מהרה התפשטה השמועה: מופת גלוי נעשה כאן. הרבי תזה ברוח קדשו כי הגזרים - חמץ
הם.

הגיעו הדברים לאזניו של הרבי ואמר: "לא מופת יש כאן. לא שרפתי את הגזרים מפני
שידעתי שהשקו אותם בבירה. וכי מנין לי לדעת זאת?

אך ידוע ידעתי שאסור לנו לשנות זיו כלשהוא מדרכי אבותינו. וכיון שראיתי שהביאו גזר
לקים בזה את מנהג הכרפס בליל הסדר, אמרתי לעצמי: וכי מתי השתמשו אבותינו בגזר
לכרפס. על כן צויתי לשרפם.

המצות שהרעלו

בלילה הראשון של חג הפסח בבית הכנסת "אלטנוי" שבפראג התחיל כבר החזן בתפלת ערבית בסלסול "ברכו" בנגון של יום טוב. גם רבה של פראג - המהר"ל - עמד במקומו בכתל המזרח, שקוע בתפלתו ברב כוונה. נהוג היה אצלו להתפלל אך ורק מתוך הסדור ולא בעל פה. אולם, תקף בברכה הראשונה שבתפלת ערבית, במקום לומר "וימחליף את הזמנים", נפלט מפיו שלא בכונה ובטעות, ואמר "וימחמיץ את הזמנים".

כלל נושן הוא בידי צדיקים ואנשי מעלה, כי הפה, אשר מתקדש בתפלה ובלמוד התורה כל היום, לא יאָרע להם בו תקלה וטעות בתפלתם ללא סבה. ומאחר שיצא מפיו משפט שלא כהגון, הרי שלדבור כזה יש משמעות מיחדת וצריך להקדיש לזה תשומת לב גדולה. ואכן נבהל המהר"ל עד מאד. ידע הוא בברור שפיו לא טעה מעולם בטעות משנה כזאת בשעת התפלה. משמעות עמקה יש לכך שטעה ואמר "וימחמיץ", ובדאי שמן השמים מעוררים אותו ומזהירים אותו שיַעשה משהו בנדון.

תקף ומיד לאחר שהמהר"ל סיים את תפילת שמונה עשרה, עלה אל הבימה והכריז:

- רבותי! קרה מקרה אשר בגללו חייב אני לעזוב במהירות את בית הכנסת ולהתבונן בדבר. מבקש אני מכל הקהל, שלאחר שתסימו את התפלה, לא יעזב אף אחד את בית הכנסת כדי ללכת לביתו, עד אשר אֶחזר ואודיע לכם על כך!

פחד ומורא גדול נפל על כל היהודים. כלם הבינו שקרה מקרה נורא שהמהר"ל הרגיש בו בשעת תפלתו, ומי יודע איזו גזרה חדשה מצפה להם? אולם כלם סמכו על רבם המהר"ל, שבעזר השם יצליח לגונן עליהם ולשמור אותם מכל רע, וכך נשארו כל הקהל בבית הכנסת כשהם אומרים פרקי תהלים.

באותה שעה נכנס המהר"ל בלויית ראש הקהל - רבי מרדכי מייזל - ועוד כמה מחשובי הקהל לאחד החדרים אשר בסמוך לבית הכנסת. משם שלח את יוסליה הגלם (יציר כפיו של המהר"ל) אליו הביטה בצותו עליו להביא לו תקף ומיד מצה אחת ממצותיו. לאחר שהגלם מלא אחר פקדו, צוה המהר"ל שיטעם מהמצה.

עוד בטרם הספיק הגלם לבלע את חתיכת המצה, התחיל להתפתל כנחש מכאבי בטן עזים, והצביע תדירות על בטנו הנאנקת ביסורים. נבהל המהר"ל עד מאד למראה הגלם המתפתל ביסוריו, ועד מהרה הבין את מהות הטעות בתפלתו, כאשר מפיו יצאה המלה "וימחמיץ" במקום "וימחליף", כנראה בא הדבר לרמוז כי אסורים המצות באכילה, וכי יד של שונא ישראל, אשר יש לו גישה אל מאפיות המצות, הרעיל את המצות בסם - המנות.

המהר"ל הניח את ידו על בטנו של הגלם, וכעבר רגעים מספר הוטב לו, ומחוישי הבטן הקשים נעלמו כלא היו.

עתה צוה על המשמש הזקן - רבי אברהם חיים - שימהר להכריז בכל בתי הפנסיות שבעיר בשמו של הרב, שכל המצות שנאפו בעיר נחשבים כחמץ עקב סבה מסיימת, ואל יהיו איש לנגע בהם, ומלבד האסור של חמץ יש בזה גם סכנת נפשות.

המהר"ל בקש מהשמש להזמין אליו את אופה המצות, אולם בטרם הספיק השמש לעזוב את המקום, הופיע האופה מבהל, ובכאב גדול הכריז:

- רבי, וכי מה ארע שהכרז שכל המצות שנאפו אצלי חמץ הם?!

- לעת עתה אינני יכל להשיב לך דברים ברורים - אמר לו המהר"ל - עד שלא תשיב לי על מספר שאלות שאשאל אותך. וראשית, אמר לי: מי סיע בידך באפנת המצות?

- כל העובדים הקבועים אשר מסייעים בידי זה שנים רבות, ענה האופה, אך נזכר אני שביום האחרון בערב פסח חלו שנים מהעובדים, ולא מצאתי יהודים אחרים במקומם. והנה הזדמנו לי שני "גויים" שאני מכירם זה שנים רבות, והמכנים בשם "השנים בעלי הזקן האדם" (הכנוי בא להם עקב זקנם האדם והארץ) שגרים ליד הנחיר והם הסכימו לעבד אצלי במאפנת המצות.

ברור היה עתה למהר"ל, כי שני הגויים האלו הם שהרעילו את המצות. ושוב שלח המהר"ל את המשמש הזקן להכריז, כי רק המצות שנאפו בערב פסח בלבד הם שאסורים באכילה, ואלו שאר המצות כשרים לאכילה.

הוא צוה על אלו שעדין נשאר בביית הפנסת שישובו לבתיהם לערף את הסדר, ומי שאין בידו מצות כשרות, יקח משכנו שיש לו מצות כשרות, כדי לא להפר את מצות החג וענג יום טוב. המהר"ל בקש שכל אחד ימסר את הדבר לשכנו, והשני לשלישי, כך שכל תושבי העיר ידעו מפקודתו של הרב.

אך המהר"ל בעצמו עדין לא חזר לביתו לעריכת הסדר.

הוא קרא אליו את יוסף'ה הגלם ואמר לו:

"על שפת הנחיר עומד בית בודד, שם מתגוררים שני הגויים "בעלי הזקן האדם", הכנס לביתם וחפש שם היטב, ואם תמצא צנצנת או קפסא חדשה, הבא זאת תכף אלי.

הגלם מלא מיד אחר פקודתו של המהר"ל. שני הגויים אשר התגוררו יחדו לא היו אותה שעה בביתם, והגלם חזר והביא למהר"ל צנצנת קטנה אשר מצאה חבויה באחת המגרות בביתם של הגויים ואשר הכילה אבקה לבנה.

ידע היטב המהר"ל כי הגלם שלו אינו טועה כלל, וכי האבקה הלבנה שבצנצנת מכילה רעל מסכן. הצנצנת לא היתה מלאה, ונכר היה כי כבר השתמשו בה.

המהר"ל צוה על הגלם שיחזיר מיד את הצנצנת אל המקום ממנו לקחה, והוא בעצמו לבש את מעילו העליון, לקח את מקלו בידו, ובלויתו של המשמש הזקן - רבי אברהם חיים - שם את פעמיו לעבר תחנת המשטרה, שם הגיש את תלונתו נגד שני הגויים.

בדרךכו לתחנת המשטרה פגש המהר"ל בשני הגויים בעלי הזקן האדם, כשהם משוטטים בסמטאות הגטו היהודי בפראג, כדי לראות ולהוכיח בתוצאות מעשיהם הנורא. הם קוו לשמע יללות מחרידות עולים מבתי היהודים, אך לתמהונם - במקום בכי ויללות שמעו את ניגוני הסדר מתנגנים ברמה והשירה ממלאת את חלל האויר. הם לא היו מסגלים להבין את המתרחש, הלא באותו יום אפו גם את המצות עבור המהר"ל, והנה לתמהונם הרב, צועד לו רבה של פרג בריא ושלם, ולהיכן יכל הוא ללכת עתה בליל הסדר, זמן שאינו מתאים כלל לבקורים!?

מפקד המשטרה הבטיח לרב לחקור מיז את תלונתו, בהעירו כי הוא רוצה להיות נוכח בעצמו בביתם של שני הגויים בשעת החפוש, כדי שיוכח במו עיניו באמתות הענין. מפקד המשטרה ערף את החפוש בביתם ומצא, אכן, את הצנצנת שהכילה את האבקה החשודה.

בתחלה נסו להתכחש לחשד שהעלה נגדם. ועל כן בקש מפקד המשטרה שיביאו לו מהמצות החשודות כמרעלות, וצוה עליהם לאכול את המצות. כאן נשברו שני הגויים והודו בפשע שבצעו.

- מדוע בצעתם פשע נורא כזה? - שאל אותם בכעס מפקד המשטרה.

הכמר טדאוס פתה אותנו - ענו השניים - הוא מסר לנו את האבקה הזו וצוה עלינו שנשתדל להתקבל כעוזרים במאפית המצות של היהודים, ולהטיל את האבקה לתוך הקמח. ועל כך הבטיח לנו לא רק מקום נכבד בגן עדן אלא גם שלשל לדינו סכום כסף הגון. קשה עד מאד היה לנו להתקבל כעובדים במאפית המצות, ורק ביום האחרון שלפני החג הצלחנו להתקבל לעבודה לנפוי הקמח, ובשעה שאף אחד לא הבחין, עלה בדינו להטיל את האבקה אל תוך הקמח.

מפקד המשטרה הזמין אליו את הכמר טדאוס, והרשע אכן הגיע מיז, ובשמעו על החשד הנורא שחושדים בו, ענה בקור רוח: מאימתי מאמין מפקד המשטרה לדבריהם של שני השכורים? אני כלל לא מכיר אותם, ומעולם לא דברתי אתם ואף לא ראיתי אותם. למפקד המשטרה לא הייתה הוכחה נוספת ועל כן היה חייב להאמין לדבריו של הכמר, ואלו שני הגויים הועמדו למשפט ונדונו לחמש שנות מאסר בבית הסהר.

ברור היה לכל תושבי פרג כי הכמר טדאוס הוא האשם העקרי במעשי ההרעלה.

בחל המועד פסח, לאחר שהסתים משפטם של שני הגויים, הקהיל המהר"ל את כל יהודי פרג בבית הכנסת אלטנוי, וספר להם את כל הנס שהתרחש עם המצות, וסיים את דבריו: "רואים אתם, אחים יקרים, איך הקדוש ברוך הוא שומר עלינו, בכל דור ודור עומדים עלינו לכולותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

כל יהודי פרג חגגו אותה השנה את חג הפסח בשמחה מרוממת, בהודאה להשם יתברך על הנסים והנפלאות שעשה.

זְכָה מִן הַהֶפְקֵר...

הַפְּנֵדֵק שֶׁל רַבֵּי רַפָּאֵל הָיָה יְדוּעַ בְּכָל הַסְּבִיבָה, כָּלֵם הֶעֱרִיצוּהוּ וְהֶעֱרִיכוּהוּ בְּגִלְל יִשְׂרָאֵל. גַּם עַל הַכִּפְרָיִים וְאַכְרֵי הַסְּבִיבָה הָיָה רַבֵּי רַפָּאֵל נֶעֱרָץ בְּיוֹתֵר. כִּאֲשֶׁר לֹא הִיְתָה הַפְּרוּטָה מְצוּיָה בְּכִיסוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, לֹא הָיָה מְסַרְב רַבֵּי רַפָּאֵל וְנוֹתֵן לוֹ בְּהַקְפָּה עַד אֲשֶׁר יִפְרַע אֶת חוּבוֹ.

רַבֵּי רַפָּאֵל וְאַשְׁתּוֹ – חִיו חַיִּים מְאֹשְׁרִים. אֲלֵא שֶׁהָיָה דָּבָר אֶחָד שֶׁהֵעִיב עַל שְׂמֻחַתָּם: לֹא זָכוּ לְהַפְקֵד בְּפָרִי בֶטֶן. יָמִים רַבִּים וְלִילוֹת רַבִּים הָיָה רַבֵּי רַפָּאֵל שׁוֹפֵף דְּמָעוֹת כַּמִּים, מִתְפַּלֵּל אֶל ה' כִּי יִזְכְּנוּ לְהִבְיֵא יְלָדִים לְעוֹלָם, אֲלֵא שֶׁשְׁעָרֵי שְׁמַיִם הָיוּ נִעֻלִים בְּפָנָי תִּפְלְתוּ זוּ. אוּלָם, רַבֵּי רַפָּאֵל חִזַּק הָיָה בְּאַמוּנָתוֹ וְלֹא זָז כִּמְלֵא הַנִּימָה מִדְּרֹךְ הַתּוֹרָה הַיְשָׁרָה שֶׁסָּלַל לְעַצְמוֹ.

יוֹם אֶחָד הִגִּיעַ לְכַפֵּר כְּמֹר שֶׁהָיָה שׁוֹנֵא יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל. כְּמֹר זֶה לֹא יָכוֹל הָיָה לְהַשְׁלִים עִם הָעִבְדָּה שֶׁרַבֵּי רַפָּאֵל יָהִיָה חָשׁוּב כָּל כֶּף בְּעֵינֵי הָאֲכָרִים, וְהַחֵל לְהַסִּית אֶת הַתּוֹשָׁבִים נִגְדוּ. אֲלֵא שֶׁרַק אֲכָרִים מְעֻטִים מָאֵד הַחֲלוּ לְהַדִּיר רַגְלֵיהֶם מִפּוֹנְדָקוֹ שֶׁל רַבֵּי רַפָּאֵל. הַכְּמֹר הִמְשִׁיךְ לְהַסִּית בְּיָדָעוֹ הֵיטֵב כִּי בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר יַעֲלֶה בְּיָדוֹ לְשַׁכְנַעם לְהִתְנַצֵּב לִימֵינוּ.

חַג הַפֶּסַח הַתְּקַרֵּב. הַכְּמֹר יָדַע כִּי הַיְהוּדִים נוֹהֲגִים לְמַכֵּר אֶת הַחֲמִץ שֶׁלָּהֶם לְגוֹי לְפָנֵי הַפֶּסַח. הוּא הָיָה בְּטוֹחַ שָׁגַם רַבֵּי רַפָּאֵל מוֹכֵר אֶת הַחֲמִץ שְׁלוֹ לְמִישֵׁהוּ מִהַכְּפֹר.

הַלֶּךְ הַכְּמֹר וּבִרְר אֲצַל מִי נוֹהֵג הַיְהוּדִי לְמַכֵּר אֶת הַחֲמִץ. לְאַחַר שֶׁנּוֹדַע לוֹ מִיְהוּ, הַלֶּךְ אֲצַלוֹ וְהַחֵל לְשַׁכְנַעוֹ שֶׁלֹּא יִקְנֶה הַשְּׁנָה אֶת הַחֲמִץ מִהַיְהוּדִי. בְּתַחֲלָה לֹא אָבָה הַגּוֹי לְשָׁמַע... אוּלָם הַכְּמֹר הַבְּטִיחַ לוֹ "מִחִילַת כָּל עֲוֹנוֹתַי" וְכֵן "עוֹלָם הַבָּא" אִם יִשְׁמַע בְּקוֹלוֹ, וְהַרְבֵּה עָלָיו דְּבָרִים עַד שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתוֹ עָרַל וְהַבְּטִיחַ שֶׁלֹּא יִלְךְ הַשְּׁנָה אֶל הַיְהוּדִי לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ אֶת הַחֲמִץ.

לְאַחַר מִכּוֹן, אֲסַף הַכְּמֹר אֶת כָּל תּוֹשְׁבֵי הַכְּפֹר וְהַשְּׁבִיעַ אוֹתָם שֶׁלֹּא יִקְנוּ מִרַבֵּי רַפָּאֵל אֶת הַחֲמִץ שְׁלוֹ. הוּא הַבְּטִיחַ לָהֶם תְּמוּרַת זֶה "עוֹלָם הַבָּא", וְגַם הַסְּבִיר לָהֶם: הַיּוֹת וְרַבֵּי רַפָּאֵל אֵינּוּ יָכוֹל לְהַשְׁאֵר עִם הַחֲמִץ שְׁלוֹ בְּפֶסַח, מְכָרְח הוּא לְהַפְקִירוֹ, וְאַז – כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה יָבוֹא וְיִקַּח לְלֹא תְּשָׁלוּם. בְּיוֹם י"ד בְּנִיסוֹן הִגִּיעַ זְמַן הַמְּכִירָה, וְהַגּוֹי הַמוֹפִיעַ כָּל שָׁנָה – לֹא בָא... רַץ רַבֵּי רַפָּאֵל לְחַפְשׁוֹ, אוּלָם לֹא מְצָאוּ. נִסָּה אֶת מְזֻלוֹ אֲצַל עָרַל אַחֵר, אוּלָם הוּא הִשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ. וְהִזְמִן "בּוֹעֵר" לְרַבֵּי רַפָּאֵל: עוֹד מְעַט כְּבָר יִהְיֶה אֲסוּר לוֹ לְהַחֲזִיק חֲמִץ. הַתְּרוּצָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, בְּקִשׁ אֶת מִי שֶׁמְצָא, אוּלָם כָּל אֶחָד מִן הַגּוֹיִים נִשְׁמַט מִמֶּנּוּ בְּאַמְתְּלָאוֹת שׁוֹנוֹת, וְרַבֵּי רַפָּאֵל נִשְׁאֵר עִם חֲמִצּוֹ בְּלִבָּד...

רַבֵּי רַפָּאֵל יָדַע כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעַמִּיד אוֹתוֹ כְּעַת בְּנִסְיוֹן: הֵאֵם יִשְׁאִיר חֲמִץ בְּפֶסַח אוֹ לֹא יִשְׁאִיר? הַתְּאָזֵר עוֹ, פְּתַח אֶת דְּלַתִּי בֵּיתוֹ וְשִׁאֵג בְּקוֹל בְּשִׁפְהַ הַפּוֹלְגִית: "לְהוֹי יִהְיֶה יְדוּעַ: כָּל הַחֲמִץ שְׁלִי מְכָרְז בְּזֶה הַפְּקֵר! כָּל אֶחָד יָכוֹל לְבוֹא וְלִקְחַת בְּחִנָּם כִּמָּה שֶׁהוּא רוֹצֶה!"

לְאַחַר מִכּוֹן עָלָה עַל הַמְּרַכְבָּה עִם אֲשֶׁתּוֹ, הֵאֵץ בְּסוּסוֹ וְנִסַּע הֶעֱרָה לְחַג אֲצַל מִשְׁפַּחְתּוֹ. אֶת דְּלַתִּי הַפּוֹנְדֵק הַשְּׁאִיר פְּתוּחוֹת לְרוּחָה, שֶׁהָרִי כָּל יֵינוּ הַפְּקֵר הוּא...

כְּשֶׁחָזַר קָדְמוּהוּ שֶׁכְּנֵי הַגּוֹיִים וְנִשְׁקוּ אֶת כַּפּוֹת רַגְלָיו. "מִיָּד אַחֲרֵי שֶׁהִלְכְתָּ, סִפְרוּ לוֹ, "בָּאוּ שְׁנֵי כְּלָבִים גְּדוֹלִים וְשָׁמְרוּ עַל הַבַּיִת. אִישׁ לֹא נִכְנַס. רַק עָתָה הֵם הִלְכוּ..."

רַבֵּי רַפָּאֵל הוֹדָה לַה' וְלִשְׁנֵי הַבָּאָה – זְכָה לָבוֹן.

כּוֹסוֹ שֶׁל אֵלֶיהוּ

החורף באותה שנה היה קר ביותר. במשך חדשים ארוכים השתוללו בחוצות סופות שלגים עזות, שנתקו לחלוטין את כל הדרכים. בלית ברירה ישב גם חיים, חוטב העצים העני, בביתו, באפס מעשה.

יום היה חיים משקיף בעד החלון ומפליט מלבו אנהה כבדה לנכח מזג האוויר הסוער. עונה זו הייתה 'העונה הבוערת' שלו. בחורף לא התקשה מעולם למכר את סחורתו – את ענפי העצים שפרת בייער ושהיה מביאם לעירה על גבי מגררת השלג הקטנה שלו. הפרוטות הדלות שהיה מרויח בחורף הוו את הבסיס לפרנסתו במשך כל השנה. אבל במזג אוויר כזה הרי זו סכנת נפשות לצאת מהבית.

עובר יום ועוד יום והשלגים אינם פוסקים לרדת. מה נותר לחיים לעשות? הוא ישב בבית ואמר תהלים בלב שבור. מפעם לפעם הייתה אשתו, רבקה, נכנסת אליו ושואלת בכעין הרגל: "מה יהיה, חיים?". והוא היה פורש את ידיו לצדדים ומשיב באנהה: "מה לעשות? זה המזל שלנו. הי יעזר".

כשהתקרב חג הפסח ומזג האוויר לא השתנה, החלה האשה לדאג: "חיים, פסח מתקרב. אין לנו כסף אפילו לקניית מצות ויין, שלא לדבר על בשר ודגים ושאר צרכי החג. איך נחגג את החג?". וחיים היה משיב בכאב: "הבה נבטח בה' שלא יעזוב אותנו".

שלושה ימים לפני החג נגשה רבקה אל בעלה ובפיה הצעה: "מדוע לא תפנה אל גבאי הצדקה, כפי שעושים כל העניים לפני הפסח. הרי בכל שנה אתה תורם למענות חטים עבור העניים. השנה, שנשארנו בלי פרוטה בבית, מגיע לך לקבל תמיכה מקרן זו".

חיים הניד בראשו בעצב: "אני יודע, אני יודע", מלמלו שפתייו.

אבל רבקה הייתה הפעם תקיפה מתמיד: "אין לנו ברירה אחרת. הנה, החג כבר מגיע ואין לנו דבר בבית. קח הפעם, באופן יוצא מהכלל, סיוע מקרן המענות חטים. כשה יעזר לנו ונרויח מעט תחזיר את הכסף".

דמעות התרגשות הופיעו בעיניו של חיים. "כל חיי עבדתי קשה מאוד כדי להתפרנס מיגיע כפי ולא להזדקק לבריות", אמר בנחישות דעת. "יעבור עלי מה, לא אקח מקפת הצדקה. הקב"ה יוכל לעזר לנו בדרך אחרת".

"לדעתי, זו גאות עניים בלתי מצדקת", לא ותרה האשה. "קרן הצדקה קימת כדי לעזר במקרים כאלה. מוטב להתבייש קצת ולחגג את החג כמו יהודים, מאשר לעשות פסח בלי מצה ובלי יין. חשב נא על הילדים שלנו, למה לא מגיע להם חג פסח כמו לכלם...". והיא פרצה בבכי מר.

חיים החריש זמן מה ולפתע שאל: "האם עוד נותר בבית חפץ כלשהו שנתן למכרו או למשכנו?"

רַבָּקָה פָּרְצָה בַּצְחוּק הַיְסֻטְרִי: "אֵת הַדְּלוֹת שְׁלֵנוּ אָנוּ יְכוּלִים לְמַכֵּר! וְכִי אֵינְךָ יוֹדֵעַ שְׁמִשְׁכְּנוּ זֶה מִכְּבָר אֵת פְּמוּטֵי הַכֶּסֶף שְׁלִי וְשִׁמְכְּרֵנוּ כְּבָר אֲפִילוֹ אֵת הַכָּרִים וְהַכֶּסֶתוֹת כְּדִי לְהַבִּיא לָחֵם לְפִיּוֹת עוֹלָלָנוּ!"

בְּמַר לְבוֹ פָּנָה חַיִּים שׁוֹב אֶל סֵפֶר הַתְּהִלִּים שְׁלוֹ, וְדַמְעוֹת חֲמוֹת נָשְׂרוּ מֵעֵינָיו וְנִבְלְעוּ בֵּין דְּפֵי הַסֵּפֶר. וּלְפִתְעַ הִרְגִישׁ כִּי אֲשֶׁתּוֹ מוֹשְׁכַת בְּשֵׁרוּלוֹ. הִיא פִּסְקָה לְבָכוֹת וְדַבָּרָה בְּקוֹל שְׁלוֹ וְרִגוּעַ: "אֵתָּה יוֹדֵעַ, חַיִּים, יֵשׁ בְּבֵית מִשְׁהוֹ שְׁנוּכַל לְמַכֵּר – אֵת גְּבִיעַ הַכֶּסֶף שְׁמִשְׁמֵשׁ לִיכּוֹסוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ. בְּעֶצֶם, לֹא צָרִיךְ לְמַכְרוֹ; אֲפֹשֶׁר לְמִשְׁכְּנוּ וּבְכֶסֶף שְׁנִקְבֵּל נוּכַל לְקַנּוֹת מִצּוֹת וַיֵּין."

"מָה אֵת שָׁחָה!", נִזְדַּעַק חַיִּים כְּנִשׁוֹף נָחֵשׁ. "לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת!"

בְּלִיל עָרֵב פִּסַּח עָרֵךְ חַיִּים 'בְּדִיקַת חֲמִץ'. הוּא עָבַר בְּחֻדְרֵי דִירְתּוֹ הַקְּטָנָה וְחִפְּשׁ בַּחוּרִים וּבִסְדָּקִים. אָבֵל לֹא הָיָה לוֹ סְכוּי לְמַצָּא מִשְׁהוֹ...

לְאַחַר מִכּוֹן הַלֶּךְ אֶל הָרֵב כְּדִי 'לְמַכּוֹר' אֵת הַחֲמִץ. "מָה יֵשׁ לָךְ בְּבֵיתִי?", שָׁאֵלוּ הָרֵב. חַיִּים בָּא בְּמִבּוּכָה: "בְּעֶצֶם... בְּעֶצֶם... אֵין לִי כְּלוּם". "יֵשׁ לָךְ אוֹלֵי קִמְחָה?", נִסָּה הָרֵב לְשָׁאֵל. חַיִּים הִשִּׁיב בְּשִׁלְיָה. "וְאוֹלֵי מִצְרָכֵי חֲמִץ?", הִמְשִׁיךְ הָרֵב. "לֹא", הִשִּׁיב חַיִּים. "וְכִלֵּי-חֲמִץ יֵשׁ לָךְ?", שָׁאֵל הָרֵב.

"כֵּן, רַבִּי", עָנָה חַיִּים בְּשִׁמְחָה, "יֵשׁ לָנוּ כַּמָּה סִירִים וְצִלְחוֹת". הָרֵב הוֹסִיף אֵת שְׁמוֹ לְרִשְׁיַמַּת מוֹכְרֵי הַחֲמִץ וְאֶחָל לוֹ חֵג שְׁמַח.

אָבֵל חַיִּים נִשְׁאַר עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ. "יֵשׁ לִי שְׁאֵלָה", אָמַר. "רְצִיתִי לְשָׁאֵל, רַבִּי, אִם אֲפֹשֶׁר לְצִאֵת יְדֵי חוֹבַת אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּחֻלָּב בְּמִקוּם וַיֵּין."

הָרֵב הִבִּיט בּוֹ מְהִרְהֵר, כִּשְׁהוּא מְלַטֵּף אֵת זְקָנוֹ הַשְּׂזוּר חוּטֵי כֶּסֶף. "הִנֵּה, מִסְתַּבֵּר", חָשַׁב בְּלִבוֹ, "שְׁלַחַיִּים הַמִּסְכּוֹן חֶסֶר לֹא רַק וַיֵּין לְלִיל הַסֵּדֶר, אֲלֹא בּוֹדָאֵי אֵין לוֹ גַּם בֶּשֶׂר, שְׂאִם לֹא כֵן לֹא הָיָה שׁוֹאֵל אִם מִתֵּר לְשִׁתּוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת חֻלָּב. וּמִי יוֹדֵעַ, אוֹלֵי אֵין לוֹ גַּם דָּגִים וּמִצּוֹת? כִּנְרָאָה הַתְּבִישׁ לְבִקֵּשׁ מִמְּעוֹת חֻטִּים!"

"רָאָה נָא, ר' חַיִּים", אָמַר הָרֵב. "שְׁאֵלְתָּ אוֹתִי שְׁאֵלָה קָשָׁה, וְעַכְשָׁיו עָרֵב פִּסַּח וְאֵין לִי זְמַן לַעֲנוֹ בָּהּ כְּרָאוּי. עֲשֵׂה לִי טוֹבָה וְהַמְתֵּן עַד אַחַר פִּסַּח, וְאִזְ אֲבַדֵּק אֵת הָעֲנָנִים. בִּינְתִים קַח מִמֶּנִּי הַלּוֹאָה וְקַנְהָ בָּהּ וַיֵּין וְכֹל מַה שֶּׁדְּרוּשׁ לָךְ לַחֵג. מִמִּילָא הַכֶּסֶף מִנְחָ אֲצִלִּי בְּמַגְרָה כְּאֲבוֹן שְׂאֵין לָהּ הוֹפְכִין, וְאֵילוֹ לָךְ הוּא יְכוּל לְהַבִּיא תוֹעֵלֶת. תַּחֲזִיר לִי אֵת הַהַלּוֹאָה כְּשִׁיְהִיָּה נוֹחַ לָךְ. אֲנִי יוֹדֵעַ שְׂאֵתָּה אָדָם יִשְׂרָאֵל. לָךְ לְשִׁלּוּם וְשִׁיְהִיָּה לָךְ חֵג כְּשֶׁר וְשִׁמְחָה."

חַיִּים הוֹדָה לְרַב מִקְרָב לֵב וּמֵהָר לְקַנּוֹת אֵת כָּל צְרָכֵי הַחֵג. הוּא קָנָה מִצּוֹת וַיֵּין, בֶּשֶׂר וְדָגִים וְאֵת כָּל יִתֵּר הַמִּצְרָכִים הַדְּרוּשִׁים, וְרַץ בְּשִׁמְחָה עֲצוּמָה לְבֵיתוֹ. "אֲמַרְתִּי לָךְ שֶׁה' לֹא יַעֲזוֹב אוֹתָנוּ", קָרָא בְּקוֹל גְּדוֹל לְעֵבֶר אֲשֶׁתּוֹ שֶׁלֹּא הִבִּינָה אֵת הַמְתַּרְחֵשׁ...

וְאֲכוּ, לְחַיִּים וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ הָיָה זֶה לִיל סֵדֶר שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹתוֹ. הֵם עָרְכוּ אוֹתוֹ בְּשִׁמְחָה וּבְרוּמָמוֹת הָרוּחַ, תוֹף הוֹדָיָה לַה' עַל הַנֶּסֶת הַפְּרָטִי שֶׁלָּהֶם.

לקראת סוף היסדר, כשהלכו הילדים לפתח את הדלת לאליהו הנביא, כנהוג, ראו יהודי זקן עומד בפתח ומבקש להכניס. פניו שהפיקו זיו מיחד שכנעו אותם שאין מה לחשוש מפניו והוא הזמן להסב אל השלחן.

האיש אמר שכבר הזמן ליסדר' אחר ושבוצונו רק לשבת ולהתחמם מעט. הוא ישב והביט ללא הרף ביכוסו של אליהו, שאותה צחצחה רבקה בערב החג ושנצצה עתה באור נגוהות. "איזה גביע יפה!", קרא בהתפעלות. "הלואי שיאיר מזלכם כשם שמאירה ונוצצת כוס זו". לאחר מכן התנצל האורח שעליו ללכת, קם ויצא מהבית.

למחרת חפש חיים את האיש בבית הכנסת ולשוא. הוא שאל עליו את האנשים, אך הפול אמרו שלא היה בעינה אורח כזה ושהוא סתם מדמין זאת.

עבר החג והשגל נמס בדרךכים. חיים נטל שוב את המריצה ויצא ליער כדי לחטב עצים, כדרך. בדרך חזרה היתה המריצה עמוסה מאוד ונתקעה באדמה הבוצית. חיים עמל שעה ארפה כדי להוציאה מהבץ, ולבסוף עלה הדבר בגדו. אך כשעלתה המריצה הבחין לפתע במשהו נוצץ ליד הגלגל. חיים התכופף ונדקם לראות מולו מטבע זהב. הוא התחיל לחפר באדמה במהירות והעלה... כד מלא מטבעות זהב נוצצות. היה זה אוצר שערכו לא ישער! כך החל מזלו להאיר לו ממש כמו הגביע הנוצץ, כוסו של אליהו...

כל דצריך ייתי וילמד...

עד אילו גבולות צריך להשמר במדת הפעס, נוכל ללמד ממדת סבלנותו של הרב משה פיינשטיין זצ"ל הפוסק הדגול, והיכול ללמדנו הנהגה מפלאה של חסד מהו לכל דכפיו:

אחר פטירת הרב משה פיינשטיין זצ"ל מן העולם התקבלה בביתו שיחה טלפונית סמוך לכניסת השבת. מעבר לקו היתה אשה אחת אשר בקשה לשוחח עם כבוד הרב, אך מה גדול היה צערה לשמע הבשורה המרה כי כבוד הרב נפטר לבית עולמו. לשאלת אחד מבני הבית במה הוא יוכל לעזור לה, בקשה האשה לברר את זמני כניסת השבת.

"האם לשם כך את מתקשרת לגדול הדור, וכי קשה לך להשיג לוח זמני הדלקת הנרות?!"

"אני מתפלאת על תמיהתך. הרי זה כבר יותר משלושים שנה שאני נוהגת להתקשר מדי שבוע לכבוד הרב לברר מהו זמן כניסת שבת, ותמיד השיב לי הרב בסבלנות רבה ומעולם לא הפנה אותי ללוח שנה!" - השיבה האשה בנימה של פעס.

אכן, זו תורת המנהיגות במלא תפארתה.

בין ישראל לעמים

הנה מלך שרצה לבחון מיהו העם החכם יותר, היהודים או הגויים. מה עשה? ערך סעודה גדולה בפלטרין שלו והושיב את היהודים באולם אחד, ואת הגויים באולם אחר. בשני האולמות היו אותם מטעמים בדיוק ואותם מעדנים ללא כל הבדל, בכל אולם העמידו לפני האורחים סעודה כיד המלך, דא עקא - המזלגות והכפות שנתנו לאורחים היו ארכים כל כך - עד שקשה היה להביא באמצעותם את האכל לפה. כמובן היתה זו תחבולה מצד המלך, כדי לבחון מי החכם שיצליח לאכל במזלגות וכפות אלו.

כך הניח המלך את האורחים ויצא, וכעבר שעה חזר לראות מה עשו בכל אולם. תחלה הוא נכנס לאולם של הגויים, ומצא את כלם זבי דם ומריבים זה עם זה, בעוד שכל דברי המאכל עומדים על השלחן בלי שנגעו בהם כלל, ובלא שיצליחו לאכל מהם אפלו משהו.

משם פנה הוא לאולם השני בו ישבו היהודים, ומה גדלה פליאתו כשנוכח שהמטעמים והמעדנים כלם נאכלו עד תמם, וכל היהודים יושבים בנחת ומשוחחים בדברי תורה...

שאל אותם המלך: "הכיצד זה הצלחתם לאכל בפלים הארכים הללו?"

ענו היהודים ואמרו: "אמנם כן, קשה היה לכל אחד מאתנו להגיש בעצמו אל פיו מן האכל באמצעות מזלג כה ארוך, על כן נמנינו ונמרנו בינינו שכל אחד יעמד ויאכיל את חברו..."

מלא התפעלות מחכמת היהודים חזר המלך לאולם של הגויים, ספר להם איך מצאו היהודים עצה להתגבר על מכשול הפלים הארכים והכריז בפניהם: "הנה, ראו כמה טפשים אתם וכמה חכמים היהודים!!!"

האמת היא - שגם המלך טעה... מפני שהפתרון שמצאו היהודים אינו נובע מחכמתם - אלא מדת החסד שטבועה בהם היא שהכריעה את הכף, והיא שהביאה אותם לחשב על הרעיון שכל אחד יאכיל את חברו!

כי בנפש היהודי טבוע הרצון להשפיע איש על רעהו - מה שאין כן אצל הגויים שבעצם טבעם הם דואגים רק לעצמם, ומצוקת הזולת אינה נוגעת ללבם! לכן אצל הגויים לא היה שיש כלל שיעלה על דעתם הרעיון שכל אחד יאכיל בכף שלו את חברו, ולפיכך נתגלגלו העניינים שמתוך פעסם התחילו לריב זה עם זה, וגם פצעו את עצמם עד זוב דם...

"לְעוֹשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ"

כִּידוּעַ שֶׁהַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ עָמַד לְנִסְעַ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּכְבָר הַפְּלִיג בְּדַרְכּוֹ, אֲלֵא שָׁמֹן הַשָּׁמַיִם מִנְעוּהוּ, וְהוּא נִתְעַכֵּב בְּקוּשְׁטָא, הִיא עִיר הַבִּירָה שֶׁל טוּרְקִיָּה.

הִזָּה זֶה בִּימֵי עָרַב פָּסַח, שְׁנֵי יָמִים לִפְנֵי הַתְּקַדְּשׁ הַחֵג, וְלֹא הִיָּתָה לוֹ בְּרָרָה לַבַּעַל שֵׁם טוֹב אֲלֵא לְהַשְׁאֵר בְּפֶסַח בְּעִיר נְכָרְיָה, שֶׁשָּׁמוֹ לֹא יָדוּעַ בָּהּ וְאִין אִישׁ מִכִּירוֹ לְאַסֹּף אוֹתוֹ הַבִּיָּתָה לְעִרִיכַת הַסֻּדָר כְּהַלְכָתוֹ בְּלִיל הַפֶּסַח. אוּלַם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לֹא שָׁם לְבוֹ לְזֹאת וְהִלָּךְ וַיָּשָׁב לוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ.

בְּתוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, שָׁגַם הִיא הַשְּׁתַּתְּנָפָה בְּנִסְיַעְתּוֹ שֶׁל אָבִיָּה, לְקַחָה אֶת הַכְּתָנֶת שֶׁל אָבִיָּה וְהִלְכָה אֶל הַנְּהַר לְכַבְּסָהּ, כְּדִי שֶׁתְּהַיָּה לְאָבִיָּה לְפָחוֹת כְּתָנֶת נְקִיָּה לַחֵג. מִי הַכְּבִיסָה נִמְהָלוּ בְּדַמְעוֹתֶיהָ הַחֲמוּת שֶׁל הַבַּת, שֶׁיִּשְׁבָּה וּבְכַתָּה מְרַב צַעַר וְדָאָגָה, עַל שֶׁלֹּא נִרְאָה עַדִּין שׁוֹם סְכוּי הֵיכָן וְאִיךָ יַעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח.

עָבַר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יְהוּדִי עָשִׂיר אֶחָד לִיד הַנְּהַר וְהַבְּחִין בִּיהוּדִיָּה הַבּוֹכָה. שָׁאַל אוֹתָהּ לְפֶשֶׁר בְּכִיָּה. עֲמָדָה וְסִפְרָה לוֹ אֶת כָּל פְּרֻשֵׁת גְּדֻלַּת אָבִיָּה וְאִיךָ הוּא הַתְּגַלְגַּל לְכָאוֹ, וְעַכְשָׁו אִין הֵם יוֹדְעִים לְהֵיכָן לְפָנוֹת בְּעִיר הַזֶּרֶה שֶׁאִין לָהֶם בָּהּ שׁוֹם מִכָּר וּמוֹדַע, וְאִיפֹה יַחְגְּגוּ אֶת הַפֶּסַח? אָמַר לָהּ הָעֵשִׂיר: "אֵל תִּבְכִּי, בְּתִי, וְאֵל תִּדְאָגִי. לְכִי וְאִמְרִי לְאָבִיךָ הַגָּדוֹל, שֶׁאַתָּם אוֹרְחִים רְצוּיִים בְּבֵיתִי וְאַצְלִי תִהְיוּ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח. לֹא חֶסֶר לִי דָבָר, בְּרוּךְ הַשֵּׁם, וְאַתָּם תּוּכְלוּ לַעֲרֹךְ אֶת הַסֻּדָר כְּהַלְכָתוֹ וְתִרְגִּישׁוּ אֶת עֲצַמְכֶם כְּמוֹ בְּבֵיתְכֶם".

רָצָה הַבַּת מִיַּד לְבָשֶׁר לְאָבִיָּה, וְהָעֵשִׂיר גַּם הוּא הִלָּךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְהִזְמִין אֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לְבֵיתוֹ. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִעְנָה לְהִזְמָנָהּ וְהִלָּךְ עִם בְּתוֹ אֶל בֵּיתוֹ שֶׁל הָעֵשִׂיר.

הָעֵשִׂיר מָסַר לַבַּעַל שֵׁם טוֹב חֶדֶר מִיַּחַד בְּבֵיתוֹ, וּכְבַד אֶת אוֹרְחוֹ בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁקָה בְּיַד נְדִיבָה. בְּעָרַב פֶּסַח לְפָנוֹת עָרַב, בְּהַגִּיעַ שַׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, נִכְנַס הָעֵשִׂיר לְחִדְרוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, לְקַרְא אֶת אוֹרְחוֹ לְתַפְלָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אוּלַם מֵה נִבְהַל בְּרִאוֹתוֹ אֶת הָאוֹרֶחַ מוּטָל עַל מִטָּתוֹ יָשׁוּן וְעֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת בְּתוֹךְ שִׁנְתּוֹ.

לֹא יָדַע הָעֵשִׂיר מֵה לַעֲשׂוֹת וְאִיךָ לְהַעִיר אֶת אוֹרְחוֹ. בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד וְתוֹהָה, הַקִּיץ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב מִשְׁנָתוֹ וְנִאֲנַח עֲמָקוֹת. אַחַר נִעְנָה בְּהַתְּלַהֲבוֹת וְאָמַר: "לְעוֹשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ", וְקָם וְהִלָּךְ עִם בַּעַל הַבֵּית לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

כְּשֶׁחֲזְרוּ בְּלִילָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, הִסְבּוּ כָּלֶם אֶל שְׁלֶחַן הַסֻּדָר שֶׁהָיָה עָרוּךְ בְּרַב פָּאָר. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עָשָׂה קְדוּשָׁה בְּרַב הַתְּלַהֲבוֹת וְשִׁמְחָה, וּפְנִיּוֹ הָאִירוּ כְּפָנָי מִלְּאָךְ אֶלְקִים. כְּשֶׁהַגִּיעוּ בְּאִמִּירַת

ההגדה לפסוק "לעושה נפלאות גדולות לבדו", אמר אותו הבעל שם טוב בהתלהבות עצומה, וחזר עליו פעם אחר פעם. באותה שעה בערו פניו כלפיד אש, ולא העיזו כל המסבים להזין את עיניהם באש הגדולה שהבהיקה באור צחצחות על מצחו של הארח הקדוש.

כשסימו את ההגדה עמד הבעל שם טוב וחזר על הפסוק של "והיא שעמדה" - "שככל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מיגדים", וסיים ואמר: "ברוך הוא וברוך שמו ששומר לנו הבטחתו בליל שמורים ופודה אותנו מכל צרה ורעה".

רצה בעל הבית, ורצו כל הנוכחים, לשאל את הבעל שם טוב את פשרם של דברי האחרונים, ואת פשרה של ההתלהבות העצומה בפסוק "לעושה נפלאות גדולות לבדו", אבל לא העזו. עד שהבעל שם טוב בעצמו נענה ואמר: "שמעו ואספרה לכם על הנס שארע לנו, ועודנו באמצע ארועו, בליל שמורים זה.

מלך טורקיה הקדם, אביו של המלך המולך כיום, היה מלך חסד. עמד לפניו בחצר מלכותו יועץ יהודי בשם משה, שכבדו ואהבו מאד. היועצים הגויים קנאו בו וחתרו תחת מעמדו, אבל לא יכלו לו מרב אהבת המלך אליו.

כשמת המלך ישב בנו על כסאו. המלך הצעיר היה קל דעת ונוח לקבל השפעה ולהתפתות לדברי חלקות. אף על פי כן לא נטה מתחלה לקבל את דברי היועצים הצוררים, המקנאים ביועץ היהודי, שלא פסקו מלהשטין עליו לפני המלך ולדבר עליו רעות. כי ידע המלך היטב עד כמה היה היועץ משה חביב על אביו. אבל לאט לאט החלו דבריהם של הצוררים למצא מסלות בלבבו, וחננו של היועץ היהודי החל להיות יורד בעיניו.

בין היועצים האלה היה אחד מיחד, ששנאתו לא ידעה גבול. הוא רצה להפיל את היועץ משה ואתו עמו את כל היהודים בממלכת טורקיה. הוא לא נלאה מלדבר על לב המלך ולהשטין על היועץ משה בפרט ועל היהודים בכלל.

בליל פסח זה יצא היועץ הצורר בלונת המלך לטייל בחוצות הבירה קושטא. הצורר משך את המלך במיחד לרחובות היהודים, כדי לנצל את שמחת החג כהזדמנות לדבר סרה ביהודים.

כשראה המלך את האורות המנצנצים מבתי היהודים ושמע את קולות השמחה הבוקעים מחלונותיהם, שאל את מלוהו על פשר השמחה החגיגית הזאת בבתי היהודים. הצורר צפה לשאלה הזאת, ומיד החל להטיח דברי שטנה וארס על היהודים, על חגיגתם, על שבתותיהם ועל שמחותיהם שהם עושים לעצמם, על מנהגייהם המשונים ועל התרחקותם מעם הארץ, בה בשעה שהם מנצלים את העם שהם שוכנים בקרבו ואוכלים את חלב הארץ.

משהרגיש הצורר שדבריו פועלים היטב על לב המלך, החל במיחד לכונן את חציו אל היועץ משה, שתארו לפני המלך כבוגד, המוכן בכל עת לבגד במלכו ולכרות ברית עם אויבי הממלכה. הוא הוסיף לתאר את היהודים כאויבים של הממלכה, אשר בשעת מלחמה הם יהיו ראשונים להצטרף לאויב. ואם על המלך טוב, יתן צו לגרש את כל היהודים מהארץ ואת היועץ משה לתלות על העץ.

המלך קל הדעת התפתה לדברי הצורך ונתן לו את טבעתו, שיוכל לחתם בשם המלך על גזרת הגרוש נגד היהודים ועל הצו לתלות את היועץ משה.

כשהמלך חזר לביתו, ספר לאמו המלכה על דבר הגזרה שהוא עומד להוציא על היהודים. מששמעה זאת המלכה הזקנה, פרצה בבכי ואמרה:

"בני, מה עשית? האם רוצה אתה להמיט אסון על עמך? המעז אתה להלחם באלוקי היהודים, שנוקם נקמה מרה בצורריהם? זכר נא, בני, מה עלה בסופם של פרעה, סנחריב, נבוכדנצר, המן, על שהעזו לשלח ידם ביהודים. מה רעה עשו לך היהודים ומה עול מצאת בהם? הם מעשירים במסחרם את הארץ ומשלמים את מסיהם במועדם. הם מקימים כהגן את חקי המדינה ונאמנים הם למלכם מאז ומתמיד. אל תשעה, בני, ללשון הרע של יועצים רעים, שרק הקנאה ביהודים מדברת מתוך גרונם".

מששמע המלך את דברי אמו המחכמים, התחרט על פזיזותו והיטב חרה לו על שנתן לצורך להוליכו שולל. הוא אמר לאמו: "מודה אני כי נכשלתי ונפלתי בפח של עצה רעה, אבל מה אעשה כעת? מסרתי את טבעתי לצורך והוא יוכל לחתם בה בשמי על הגזרה הרעה".

"שלח מהר לקרא ליועץ משה, והוא יגיד לך מה תעשה" - אמרה האם.

היועץ משה, שזה עתה גמר את עריכת הסדר בביתו וכבר עלה על יצועו, שמע פתאום נקישות בדלתו. היו אלה שליחי המלך שהבהילוהו לבוא לחצר המלך. בבואו ספר לו המלך את כל הפרשה. משה חשב מעט ואמר: "רק דרך אחת לפנינו. בבוא הצורך מחר בבקר לקבל את אישורו של המלך לחתם על הגזרה נגד היהודים, יתפסו אותו שומרי הארמון ויאשימוהו בגנבת טבעת המלך. לא ינתן לו לפצות פה ולא יעשו עמו כל שהיות, ומבלי דין ודברים יוציאוהו מיד לתליה".

המלך והמלכה קבלו את עצתו.

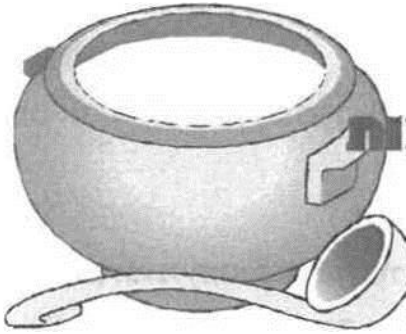
פאן סימס הבעל שם טוב את ספורו והוסיף: "לעושה נפלאות גדולות" עשה לנו הליכה תשועה גדולה. מחר יהיה האות הזה".

וכך היה.

בבקר השכם בא הצורך לבית המלך לבקש אשור על חתימת הגזרה. שומרי הארמון שחכו לו בפקדת המלך, תפסוהו מיד והאשימוהו שגנב את טבעת המלך. הוא נסה לדבר אתם ולבקש שיכניסוהו אל המלך, אבל הם לא נתנו לו לפתוח פה וסחבוהו מיד אל עץ התליה, וכאשר זמם לעשות ליהודי משה כן עשו לו.

הדבר נודע ליהודים ומארחו של הבעל שם טוב ספר להם מי עשה ופעל כל זאת. היהודים מהרו לבית הכנסת, להלל ולהודות לה' על התשועה הגדלה, ושמו של הבעל שם טוב נשא בברכה ובתהלה בפי כל.

כַּף זְכוּת

הִזָּה זֶה בְּלִיל פֶּסַח, אֲוִירַת חַג שְׂרָרָה בְּבֵית. מִפֶּה צְחוּרָה וְכֵלִים מְרַהֲבִים בְּיָמִים פְּאָרוּ אֶת שְׁלַחַן לַיִל הַסֵּדֶר. כָּרִים וְכִסְתוֹת לַהֲסָבָה פְּזוּרִים בְּכַרְסָאוֹת מְרֻפְדוֹת. סָבִיב הַשְּׁלַחַן יֵשְׁבוּ בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה הַנִּרְחֶבֶת לְבוֹשִׁים בְּמִיטָב מַחְלְצוֹתֵיהֶם, וְשִׁמְחַת הַחַג נְסוּכָה עַל פְּנֵיהֶם. לֵיד רֹאשׁ הַמִּשְׁפָּחָה, הַתְּכַבֵּד לְהַסִּב הַחֲתָן הַחֲדָשׁ, שֶׁזֶה אֵד עֲתָה הַתְּחַתֵּן עִם בְּתָם הַבְּכִירָה.

לְפִתְעֵ, זַעֲקָה הַפְּרָה אֶת הַשְּׁלֹחַ וְהַשְּׁמִחָה בְּבֵית זֶה. הַחֲתָן בְּכָבוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ נִעְמָד בְּפִתְאוּמִיּוֹת וְצֶעֶק: "אוֹי! חֲמֵץ! אֲסוּר לֶאֱכֹל בְּבֵית זֶה! בּוֹאֵי נִלְךְ מִיָּד לֶאֱכֹל אֶצֶל הוֹרֵי!" - פֶּקֶד עַל אִשְׁתּוֹ הַטְּרִיָּה וּפְנָה לְלַכֵּת.

הַמְּבוּכָה הִיָּתָה רַבָּה. הַכֶּלֶה בְּכֶתֶה, הָאֵב הַחֲרִישׁ נִכְלָם וְהָאֵם שֶׁהִתְעַשְׂתָּה רֵאשׁוֹנָה, פְּנָתָה אֶל חֲתָנָה בְּשֵׁאלָה: "אוֹלֵי תִסְבִּיר מַה קָרָה? עַל מַה וְלָמָּה הָאִשְׁמוֹת אֵלוֹ בְּעֶצְמוֹתָ שֶׁל סְעוּדַת חַג?"

בְּפָנִים סְמוּקוֹת מִכַּעַס, הַצְּבִיעַ הַחֲתָן עַל צִלְחַת הַמֶּרֶק שֶׁהִגִּישָׁה לְפָנָיו, וּלְעֵינָיו כָּל נִגְלָה גְרָגֵר חִטָּה צָף עַל פְּנֵי הַמֶּרֶק.

אֵב הַמִּשְׁפָּחָה הַפְּצִיר בְּחֲתָן לְהַרְגֵעַ, וְהַצִּיעַ לְגִישַׁת לְשֵׂאוֹל אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הָרַב שְׁמוּאֵל מִסְלָנֵט - רַבָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. הַחֲתָן שֶׁהִיָּה בְּטוֹחַ בְּצִדְקַת הַתְּנַהֲגוּתוֹ הַבוֹטָה, הַסְּפִים לְדַבְּרֵי חוֹתָנּוֹ, נִגַּשׁ וְסִיפֵר לָרַב עַל הַחֲמֵץ שֶׁנִּמְצָא בַּמֶּרֶק שֶׁהִגִּישׁ לְפָנָיו בְּבֵית חוֹתָנּוֹ.

"מֵתִי נִשְׂאֵתָ?" - שָׁאל הָרַב.

"לְפָנֵי שְׁבוּעַ יָמִים" - הִשִּׁיב הַחֲתָן.

בְּרוֹב חֲכָמָתוֹ, הַבֵּין הַגָּאוֹן מִיָּד, מַה מְקוֹר אוֹתוֹ גְרָגֵר חִטָּה שֶׁצָּף בַּמֶּרֶק שֶׁל הַחֲתָן. הוּ נָהוּג בְּחֲתָנָה לְזֶרֶק גְרָגְרֵי חִטָּה עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הַחֲתָן לְסִימָן בְּרָכָה. מִסְתַּבֵּר אֵיפּוֹא, הַסִּיק הָרַב, שֶׁגְרָגֵר חִטָּה זֶה נִשֵּׁר מִהַשְּׁטְרִימָל (כּוֹבֵעַ חֲסִידֵי מַפְרֹנֶה) שֶׁל הַחֲתָן בְּעֵת שֶׁכּוֹפֵף רֵאשׁוֹ לְלָגֵם מִהַמֶּרֶק, וְרוֹב הַסְּכוּיִים שֶׁנּוֹתְרוּ גְרָגְרֵי חִטָּה נוֹסְפִים בְּשׁוּלֵי הַשְּׁטְרִימָל. הָרַב שֶׁבִקֵּשׁ לְהוֹכִיחַ אֶת סְבָרָתוֹ, פָּנָה אֶל הַחֲתָן וְאָמַר:

"הֵב לִי בְּבִקְשָׁה אֶת הַשְּׁטְרִימָל שֶׁלְרֵאשֶׁף!"

תַּמָּה הַחֲתָן וְהַסִּיר אֶת הַשְּׁטְרִימָל. רַבִּי שְׁמוּאֵל נִעְנְעוּ בְּחוֹזְקָה, וְגְרָגְרֵי חִטָּה הַחֲלוּ לְנִשׁוֹר מִמֶּנּוּ, בְּזֶה אַחַר זֶה.

"עֲתָה, הַמְּבִין אֶתָּה מֵהִיכָן הַגִּיעָה הַחֲטָה לַמֶּרֶק שֶׁל פֶּסַח בְּבֵית הוֹרֵי כְּלִתְדָךְ?" הִרְפִּין הַחֲתָן אֶת רֵאשׁוֹ מִבוֹשָׁה וְלָמַד לְקַח שְׂלֵא יִשְׁכַּח בְּמַהְרָה.

מְכִירַת חֲמִיץ

"חה... חה... סכמנו?" עיניו של סטף נצצו בחמדנות - "אף אחד לא מסכים, אף אחד, הוא לא יבין מה קרה, א.. ה.. ה... אני כבר מחכה לרגע הזה".

"רגע אחד" עצר ולדימיר את החבורה החוגגת - "יש לנו בעיה חמורה".

"שום בעיה, אל תחפש בעיות!" - התרגז סטף. בעיני רוחו ראה את עצמו לבוש בבגדי גביר, רוכב על סוס לבן רתום לכרכרה מהדורת.

"אתה, מלך הדמיונות אתה!" - הצליף ולדימיר בחברו השכור מבט חד - "עלינו לדבר קודם עם כל חברינו בליקובא, שכלם ידעו!"

"ירדת מדעתך?" צעק סטף - "נין שתיתי אבל שכור אינני, אם ידעו כלם מהענין, מה כבר ישאר לנו?"

"ואם לא ידעו, טפש מטפש" - נשף ולדימיר - "לא יהיה מה לקחת!"

סטף השפיל מבטו, מבעד לאדי היין שעלו למוחו ידע שחבירו צודק. אין להם בררה, הם חביבים שתוף פעלה מכל ליקובא, מכלם, אם איש אחד לא ישתף, התכנית הנפלאה תרד לטמיון.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘

ריח רענן עלה מביתו של רבי קאפיל מליקובא.

הבית התברך בבנות חרוצות ויראות שמים ומהלך הנקיון התקדם בצעדי ענק. אחת חבטה את הכסות, שניה שפשפה את הקדרות, השלישית קרצפה את הרצפה והרביעית היתה עסוקה במטבח הכשר בהמלחת העופות.

רבי קאפיל נכנס לבית, צל הלך על פניו. רעיתו הבחינה כי פניו של בעלה אינם כתמול שלשום. היא נגבה ידיה בסנרה, הכינה כוס משקה חם, צרפה מעט תופינים כשרים לפסח והגישה לבעלה.

"דאגה בלב איש ישיחנה" - אמרה בנעם.

"האם קרה משהו לחביות היין שרף?"

רבי קאפיל נענע בראשו לאות לאו, בכוס המשקה החם לא נגע, רעיתו נשמה לרוחה. היא ידעה כי בעסקה האחרונה רכש בעלה המוני חביות יין שרף בכל כספו. מרתפיו היו מלאים וגדושים ופיסיו כמעט ריקים, לאחר פסח, כך תכנן, עתיד הוא למכר את היין שרף במחיר נאה ולהכפיל את הונו.

"יודע אני כי בנותינו בגרו" - אמר לה לפני יומים בקול שֶׁמַח - "מן החביות האלו מתכנן אני להפריש עבור הנדונייה, חפץ אני בחתנים תלמידי חכמים!"
 החביות בסדר. נרנעה האשה, מה אם כן לא בסדר?
 "האם חש אתה שלא בטוב?" - נחרדה לפתע.

"אני בקו הבריאות" - נענה רבי קאפיל בהרהור, רק ש...משהו אחד, ומשנה מתרחש עמי נדמה לי שעליתי על..."
 "מה קרה?" התחננה האשה - "אנא ספר לי".

"בקרתי במעונו של סטף, הגוי אליו אני פונה בכל שנה בבקשה שיקנה את החמץ שלנו, סטף סרב. "סרב?" לא הבינה האשה. "האם סטף הוא הגוי היחיד בליקובא, מדוע לא נסית במקום אחר?"

"נסיתי, פניתי לולדמיר, לאלכס, לסטפן, לסטניסלאב. כלם התחמקו מפני!"
 "נסה אצל גויים אחרים, הרי כל רכושנו טמון בחביות הללו". נבהלה האשה.
 "כך אכן אעשה", קם רבי קאפיל ממקומו, כוס היתה נותרה מיתמת.

"מכל מקום, לבי אומר לי שלא אמצא אפלו גוי אחד שיהיה מוכן לקנות את חמצי".
 "מדוע?" - שאלה האשה. מזוית עינה סקרה את בנותיה העסוקות, האם יודעות הן שצל כבד נמתח זה עתה על הנדונייה שלהן?

"יש לי בסיס לחשב שכל גויי ליקובא התארגנו ביניהם לסרב לי. הם יודעים כי יהודי חרד ושומר מצוות אני ואהיה מכרח להפקיר את כל אשר לי, כך יוכלו לזכות מן ההפקר בכל חביות היין שרף".

האם והרעיה לא האמינה למשמע אזניה.

אולם בסופו של אותו ערב, כשהיה הבית כשר ונוצץ ומרקי העוף כבר בעפעעו בקדרות, והדגים שטו בין הגזרים, ידעו רבי קאפיל ואשתו כי בפסח הזה עתידים הם להיות נקיים מנכסיהם.

"נסיון גדול התגלגל לפתחנו" - אמר רבי קאפיל לרעייתו - הנסיון שיוכיח לנו ולרבונו של עולם האם מוכנים אנחנו לאהב אותו בכל מאודנו, בכל אשר לנו". קולו התלהב ועיניו נצצו כמרגליות - ואנחנו נעמד בנסיון הזה. הבה נעשה זאת באהבה גדולה, בשמחה עצומה!"
 וכך היה.

בערב פסח לקח רבי קאפיל עגלה, נסע אתה אל מרתפי הענק שלו. משרתיו הטעינו את העגלה במאות חביות כבדות, ריח כבד של יין שרף טוב התפשט באויר ודגדג את הנחירים. העגלה התנוודה תחת המשא הכבד. זוג המשרתים הציצו ברבי קאפיל, מה פשר העסקה הזו בערב החג? לאן עליהם להוביל את המטען היקר?

"לנהר!" - צוה רבי קאפיל.

לנהר - הדדהה התשובה. האם סירה מוכנה בנהר? האם מישהו עומד וממתין על החוף כשארנק תפוח בידו והוא אמור לקבל את הסחורה.

הנהר היה ריק, חופו היה שומם, מטיבי הראות היו מבחינים בצלליות נסתרות העוקבות אחר הנעשה. סטף וולדימיר שפשוו ידים בשמחה עצומה.

התכנית מתנהלת בדיוק כפי המתכנן" - לחש ולדימיר - "אל תדאג סטף, אנחנו נהיה הראשונים, אנחנו נהיה עשירים, העגלות מוכנות".

המשורתיים הפסיקו לשאל שאלות, דעתם של אדונם השתבשה עליו, אין להם מסקנה אחרת. החביות הורדו, הונחו בחטף על החול והעגלה שבה לעגרה כשעל גבה זוג משורתיים המומים ויהודי אחד שמח וצוהל כפי שלא היה מימיו.

"כל המירא וכו'.. לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא" - הכריז רבי קאפיל באותו ערב וכל פלו אומר שירה.

"זכיתי לקים מצות בעור חמץ כפשוטו ממש!" - צהל - "לא יראה ולא ימצא בכל גבולי". ימי החג עברו מתוך שמחה והתרוממות רוח, שום מחשבה על העתיד, דאגה על שדוד הבנות, על הפרנסה, על הלחם לאכול והבגד ללבש. רק אהבה גדולה למי שאמר והיה העולם. הגיע אסרו חג.

"אין סכוי, למה שיהיה סכוי?" - סברה בת אחת.

"הם בודאי לקחו את היין שרף יחד עם החביות, אין לנו למה לחזר!" אמרה אחרת.

"ובכל אופן" - סברה האם - יש איזה שהוא סכוי שנמצא את החביות הריקות.

שכורי ליקובא אולי לא התאפקו ושתו מלא לוגמיהם את היין שרף על החוף".

משפחתו של רבי קאפיל יצאה אל חוף הנהר, בתקנה קלושה למצא חביות מתגלגלות ומהם להתחיל את פרנסתם מחדש.

העגלה התקרב אל החוף, משהו משנה קדם את פניהם, חבורת גויים נסערת, מנופפת בידיה. רבי קאפיל ירד ראשון, סטף וולדימיר עזרו אותו, עיניהם זועמות.

"אוי, קאפיל! מה החכמה לבער חמץ באפן כזה, לא חשבנו, לא חשבנו שככה תתנהג, הלזה יהודי יקרא?"

רבי קאפיל נאלם דם, זוג הגויים האלו נותנים לו מוסר? מה פשר המהתלה הזו? "מה קרה?" - שאל.

"מה הרבותא, מה?" - צרח סטף. ולדימיר דרד על רגליו, רמוז בעיניו אף מאוס לא עזר, תאות האיש שלא באה על ספוקה התירה את חרצובות לשונות.

" - - - אז תכננו ולדימיר ואני שאף אחד לא יקנה ממך חמץ ואנחנו, קדם כל, נשתה חבית שתים ואחר כך נקח הכל, נהיה עשירים אבל אתה, מה פתאם שלחת אותנו, מה פתאם? הרי אתם היהודים מפקירים את החמץ שלכם בפסח, זה נקרא להפקיר? אה?"

"את מי שלחתי?" - שאל רבי קאפיל בקול מפתע. הוא לא הפתע מספורו של סטף.

"שלחת שומר, שר צבא וחרב בדוד" - צרח סטף - השומר הזה הסתובב

מסביב לחביות יום ולילה, שבועה זמים. עכשו, רק חזרת, הוא נעלם..."

שמעו רבי קאפיל ומשפחתו את הדברים, שמעו והשתוממו, העגלה המשיכה בנסיעתה מטרים אחדים וכל החביות התגלו מול עיניהם, שלמות מלאות ושמורות, לא חסר בהן אפלו קורטוב!

חביות הפלא החזרו אחר כבוד למרתפיו של רבי קאפיל והשמחה הייתה גדולה, הייתה זו שמחה בקרבת האלקים בה זכו.

לזמרים זכה רבי קאפיל וארס את בתו המציגת, אותה בת זכתה והייתה לאמו של ה"חוזה הקדוש" מלובלין.

את הספור הזה נהג הצדיק רבי חיים אלעזר ממונקאטש לספר ביום שושן פורים, יומא דהילולא של הצדיק רבי קאפיל מליקובא.
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

מצוה לספר על הנסים שארעו ביציאה ממצרים

להבנת מהות חובת הערב, יובא לקמן ספור מהקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל:

בזמן הפרעות באוקראינה, כשנהרגו ונטבחו רבבות יהודים על קדוש השם השם יקום דמים, הנה הקדוש החפץ חיים אצל רופא אחד שהתחיל לשאל אותו איך, כביכול, הקדוש ברוך הוא מסגל לראות היאך מיסרים את עמו באכזריות שכזו ולשתק על כך.
החפץ חיים נתעטף בשתיקה ולא השיב לו.

אמר הרופא: "תאמין לי, שאני מתחיל לפקפק אם יש אלקים בעולם..."

השיב לו החפץ חיים: "אני מפקפק אם אתה רופא או לא."

מהר הרופא להראות לו תעודה תלויה על הקיר המאשרת שהוא רופא מסמך. החפץ חיים זצ"ל הסתכל וראה שתאריך כתיבת התעודה הוא מלפני ארבעים שנה.

"יתכן שבשעתו אכן הוכחת שאתה יודע לרפא, אבל מנין לי לדעת שעכשו אתה עדין רופא?" - אמר לו החפץ חיים.

השיב הרופא, שאין שום טעם לערף כל פעם בחינות אלא די בכך שנבחן פעם אחת בשעתו.

אמר לו החפץ חיים זצ"ל: "תדע לך, שגם לגבי הקדוש ברוך הוא כן הוא. לפני שמסר לנו את התורה והעמידנו בנסיונות הרבה מתוך הסתר פנים, הראה לנו נסים ונפלאות להוכיח שהוא משגיח בעולם הזה, ואמר לנו, כביכול, 'זוהי התעודה שלי שאני משגיח בעולם, ועליכם למסר ידיעה זו לדורות הבאים אחריכם עד עולם'."

שישה עשר מי יודע?

איש טוב היה קלמן. דרך ארץ היתה לו וקדמה לתורתו. גם מעשיו הטובים מרבים היו מחכמתו, ועל כן אלו ואלו נתקיימו בידו.

נצול שואה היה קלמן. בתחילה היה "ליל הסדר" נחוג בבית קלמן כבשאר המשפחות. נצב היה קלמן בראש השלחן, כשהוא עטוף ב"קיטל" לבן כשג וזקנו שירד על פי מידותיו השוה לו מראה כשל מלאכי השרת. גם השלחן "רגיל" היה בתחלתו, ועליו נחה ה"קערה" ובה סימני ה"סדר", היין והגביע.

משהגיע קלמן אל "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", היה קלמן פוסק מקריאתו ומתבונן בהגדה. התבוננות זו היתה מביאה את גופו לידי רעדה, בתחילה רעידתו קלה ואינה נראית, ומרגע לרגע היתה מתעצמת. היה קלמן מביט בהגדה וממלמל בשקט הברות שאיש אינו יודע את משמעותן. אט אט היה מבטו מתערפל, וכך היה לוחש: "מה נשתנה... מה נשתנה... מה נשתנה...". מבקש להמשיך ואינו יכול. בכל פעם, שהיה חוזר על מלותיו, היה קולו מתגבר, וזעקה היתה פורצת מפיו: "מההה נשתננההה... מההה נשתננההה...". זעק קלמן, ואז היה מתנווד גופו כקנה ברות, והיה נחבט ראשו בשלחן בעצמה רבה והוא אינו מרגיש כלל. ממשיך בזעקותיו הממלאות את עולמו, ואז היה מתעלף. משנתעלף היו עטים עליו אשתו, בנים ובנותיו, כשמגבות בידיהם, מבקשים לעצור את הדם הנגר ממפוחו הפצוע.

גם מתוך עלפונו היה ממשיך הקול להשתחרר מפיו, אלא שמתוך שאפסו כוחותיו, בשקט היה לוחש: "למה?... למה?... רבוננו של עולם... למה?..."

לא ידעו יוצאי חלציו, מדוע דוקא ב"ליל הסדר" היתה מחלתו מתפרצת. מביטים היו באמם החזרת, שאף היא "נצולת שואה" כמותו, ולא היו יודעים אם מתוך כבודו שותקת או שמא יודעת היא את סודו, ומכאן שתיקתה. ניסו פעם לשואלה בענין המחלה אך ראו ששותקת היא, ועזבוה.

לאחר שהטיבו את מצבו, היו ממשיכים באמירת ההגדה כאבלים, והיה נראה "ליל הסדר" בבית קלמן כאמירת "קינות לתשעה באב"...

כשבקש בנו לנסוע לפולין, ספר על כך לקלמן אביו. כששמע קלמן כי מתעתד בנו לבקר בבירקנאו, קרא אותו אליו, ויסרו במילים קשות כגידים: "אתה לא תסע לבירקנאו! כפות רגליו של בני, לא ידרכו על אדמה ארוורה זו!", שאג קלמן, "כיצד מעז אתה ללכת לישם, וכי

חושב אתה כי בנסיעתך לשם תדע את אשר קרה? זו סטירת לחי עבורי ועבור אמך, פוקד אני עליך במצות כבוד אב, לא תסע לבירקנאו ולא תדרוך על אדמת פולין!"

אלא שבנו עקשן היה.

משראה קלמן שמתעקש הוא ללכת, החל לשדלו בתחנונים: "בני, איש זקן אני, רחם עלי ועל אמך, בשביל מה אתה צריך את זה? למה לך לפרנס את הפולנים הרשעים? בבקשה ממך, אל תסע" אף אל אשתו פנה: "מה לך שותקת? וכי את לא באת מישים? אמרי לו גם את שלא יסע". אלא שאשת קלמן שתקה. וכך מדי יום היה מתקשר קלמן לבנו, ושואל וחוזר ושואל: "נו, אז אתה נוסע או לא?"

ערב הטיסה התקשר קלמן שוב, ואמר לבנו בלבש ובקרירות: "אני מבין שאתה נוסע למרות בקשותי, זו זכותך. אך דע לך בני, הנסיעה הזאת תהרס אותך". סתם ולא פרש. כשהחזיר את השפופרת לעריסתה, חשב בנו: "מה כבר יכול בקור בבירקנאו לעשות לי? להרס אותי?" נטל את מזודתו ופנה לכוון הדלת. כשהניח ידו על המזוזה, צלצל הטלפון שוב, שב על עקביו, נטל את השפופרת והצמידה לאזנו, מן העבר השני נשמע קולה של הדודה קלרה אחות אביו.

"מה שלומך?" שאלה בעדינות.

"אני בסדר גמור, דודה".

"אתה נוסע לפולין?"

"כן", השיב בלבש.

"אז תקשיב טוב, ילד. אתה לא נוסע לפולין לפני שאתה עובר אצלי, שמעת?"

"דודה תראי, אני בדרך לשדה התעופה! נוסע וזה סופי! כך שאם את מבקשת לשכנע אותי..."

"לא, לא", אמרה הדודה, "אתה מכרח לעבור אצלי בבית. אם אתה כבר נוסע, לפחות תסע כמו שצריך, אתה מבין? כמו שצריך".

סקרן גדול היה בנו של קלמן, וכיון שרצה לדעת את סוד המילים: "כמו שצריך", קים את הבטחתו. בדרך לשדה התעופה עבר בנו של קלמן בביתה של דודה קלרה, כשנכנס היא המתינה לו ושובה על כרסה בסלון, כאילו חפחה לו מרגע שהסתימה שיחת הטלפון ביניהם.

הדודה קלרה הביטה בו ממשכות: "שב רגע, זה לא על רגל אחת. אתה צריך לנסוע כמו שצריך".

"הם הגיעו לבירקנאו מהונגריה בערב פסח תש"ד. בקרון אחד הצטופפו כלם, מאה איש. משפחה שלמה, סבא וסבתא, אבא ואמא, אחים ואחיות, ילדים ונכדים, מאה איש... כשנפתחו הדלתות נשמעו צעקות: "שנל... שנל... לרדת מהר... לא לקחת כלום". על ה"רמפה" עמדו אסירים חסרי פנים בבגדים מפספסים, ביניהם הסתובבו אנשי אס. אס. מלויים בכלבים אימתניים. כלם גרדו והותירו מאחור את חיייהם בתוך מזודות ישנות על

רצפת הקרון. מחבקים עמדו שם, מחזיקים אלו באלו, כטובעים במצולות המבקשים להאחז בקרש הצלתם האחרון.

כשהגיעו ל"רמפה ההונגרית", הבחינו באנשים המפספסים שעמדו שם ובעזרת מקלות שבידיהם "סדרו" את האנשים ההמומים בשורות. בראש השורה עמד קצין אס. אס. כשחיוך על פניו, ופיו שורק מנגינה עליזה, היתה זו ה"דגבה הפחלה". לקצב המנגינה נענע האיש הקרח את המקל שבידו כמנצח תזמורת, זמין זמין... שמאל, זמין, זמין... שמאל... שמאל... שמאל... שמאל... שמאל... שמאל...

"לא טוב שמאל", לחש האיש בפסים, "שמאל זה דין, שמאל זה רע, שמאל זה גז. תגידו שש עשרה, כלכם שש עשרה" אמר ונעלם.

האיש המחיד המשיך לשרק "טה טה... טה טה... שמאל... שמאל... שמאל... שמאל...". כנראה שהקור והקרח מצד שמאל נבראו.

שיינא אחותי עמדה לצדו של קלמן, בידה האחת החזיקה בו, ובשניה חבקה אל לבה את גולדה'לה בת השנתיים. היו לה צמות קטנות ושמלה לבנה עם נקדות שחרות, היא בכחה וחבקה את צנארה של שיינא בשתי ידיה. סבתא וסבא עמדו לפניהם והאיש הורה להם לצעד לשמאל. לא הבנתי, סבא וסבתא הם דין? מלאים הם ברחמים, בטח האיש בפנימה שקר. כשהגיע תורה של שיינא לעמד לפני ה"מנצח", הורה לה במקלו להעביר את גולדה'לה הקטנה לסבתא, ולצעד זמינה עם קלמן בעלה, אלא ששיינא סרבה!

היש בעולם ספר ועט שיתארו זאת? בנד אחת החזיקה אחותי שיינא בבעלה ובחיים, בידה השניה החזיקה בגולדה'לה שלה ובמות, וצריכה היתה להכריע ביניהם. רצתה שיינא לחיות, אלא שאוהבת היא את גולדה'לה שלה, דינה של גולדה'לה נגזר וצריכה היא להחליט, החיים או גולדה'לה, ומתוך שמרגלת היתה שיינא לומר כי כל חיייה הם גולדה'לה שלה קימה את דבריה. היש בעולם ספר או מורה שידע לפסק כיצד יש לנהג במקרה מעין זה? אה? לנסע לבירקנאו אתה מבקש? שיינא שלי... מספנה שלי... בכחה דודה קלרה, תמיד אמרה שגולדה'לה היא כל חיייה. נגבה דמעוטיה, שתתה מכוס הפים והמשיכה בדבורה:

קלמן, בעלה וגיסי, משך בידה של שיינא לימין, אלא שלבה משך לשמאל: "תני לה אותה...". צרח לעברה בטרופ, "תני, תני, אני פוסק לך... את מחיבת לשמע בקולי, בעלך אני... תני לסבתא... תני".

סבתא שעמדה כבר בצד שמאל, חכמה היתה ובטביעת עין נחנה. ידעה היטב מדוע בקש איש ה"קרח" להפקיד בידיה את נכדתה, ואף היא קראה אליה: "תני שיינא... תני לי... מבטיחה אני לך בתי, אשמר עליה עד שנפגש...". הבטיחה סבתא ובכחה... והאיש הקרח... חיד. אלא ששיינא, אחותי, הגנה על גולדה שלה כלביאה. נותרה על מקומה מנתקת לחלוטין. עיניה ממקדות במלאך המות העומד מולה, כאומרת: "תחליט אתה אדוני... תחליט אתה... שאם אלך לימין מתה אנוכי, ואם אלך לשמאל מתה אנוכי... תחליט אתה...". אלא ש"אדוני" זה, רופא היה, ואין דרכו של רופא להחליט עבור מטפלו.

מנגלה הביט בה במשך כמה שניות והמתין... משהבחין הרצח שאינה מותרת, פסק משריקתו והורה לה במקלו, כשחיוף על שפתיו: "שמאלה..." משנגזר דינה, עקרו המפספסים את ידו של קלמן מידה, ושלחוה שמאלה אל בית המוקד. חוץ מקלמן, כלם נלקחו שמאלה... כלם.

עמדנו מאחור, שתינו, אני וטובה אחותי, המשיכה דודה קלרה, צעירות היינו מאחותנו שיינא. כשהגיע תורי, מתחתי את גבי וזקופה נצבתי בפניו. "בת כמה אתי?", שאל בחיוף. "שש עשרה... זה... זה... שש עשרה..." , גמגמתי בשקט. הוא כעס עלי, ידע ששקרתי: "זה... זה... אלע זעכצן" (כלם שש עשרה) הפטיר ברגז כשמבטו אומד את גילי האמתי. לאחר שנייה פסק: "ימינה". צעדתי אחרי גיסי קלמן, שגבו רטט מבכי, לא אמרתי כלום. ידעתי כי בשניות אלו עומדת טובה אחותי התאומה מאחורי, וגוזרים את דינה. פחדתי להביט לאחור, שלא יחזר בו המלאך מגזרתו, ואז... הרגשתי נגיעה בגבי, היתה זו טובה אחותי. עיניה ריקות ואטומות, ופיה לוחש: "שש עשרה... שש עשרה... בת שש עשרה... גם שיינא שש עשרה... גם אמא שש עשרה... כלם שש עשרה... שש עשרה... אלע זעכצן... אלע זעכצן..."

לאחר השחרור, מלאה אחותי התאומה טובה את מקומה של שיינא אחותנו, ונשאה לקלמן גיסנו. קלמן וטובה אלו הורידו הם. ידע לך ילד קל דעת, ידע לך שלאביד קלמן היתה אשה ושיינא שמה, היתה לו בת וגלדליה שמה, עם צמות יפות ושמלה לבנה עם נקודות שחרות. אמך, אחותי טובה, אחות שיינא היא, ונשאה לאביד שהתאלמן מאחותנו שיינא הי"ד. אנחנו לא משפחה "רגילה" ילד. עכשיו כשאתה נוסע לבירקנאו "כמו שצריך", עמד ליד השער בצמת המרפזי שבבירקנאו, ותדע מה קרה "שם". זה היה ב"ליל הסדר" תש"ד.

דודה קלרה סימה את דבריה ונשתתקה. אחינה ישב על מקומו חור כסיד, אצבעותיו מלבינות מכאב, מחזיקות בזדית המזודה ולבו סוער כאינה טרופה בלב ים.

בנו של קלמן ירד למכונית, אשתו שישבה ליד ההגה, הביטה בו: "מה היא רצתה ממך?" שאלה פדרכם של אנשים "רגילים". אמר לה, שכשניחזר יסביר לה. חשבה ששתיקתו זו מחרדת הטיסה היא נובעת והניחה לו. מה יאמר לה? שפתאום מתברר שלאבא שלו היתה אישה אחרת? שיש לו אחות שאינו מכיר? שדודתו הפכה לאמו? שאבא שלו נשוי לגיסתו? זה לא טוב בשבילה, זה יכול לבלבל אותה, והיא הרי אשה "רגילה".

כשישב במטוס הבין לפתע מדוע שונה "ליל הסדר" בבית הוריו משאר ה"סדרים" הנערכים במשפחות "רגילות". הבין גם מדוע דוקא ב"ליל הסדר" מתפרצת מחלתו של אבא, שהרי בלילה זה נזרקה בו מחלתו. גם שמה של מחלתו נתברר לו, "נצול שואה" שמה. את זה ידע מזמן עתה נתגלה לו שמה האמתי. שמה של מחלת אביו הוא "שיינא גולדה'לה". "ליל הסדר" זה הוא יום היארצייט של אשתו שיינא ובתו הקטנה גולדה'לה, שצעדו שמאלה בבירקנאו.

על כן, כְּשֶׁמְגִיעַ הָיָה קִלְמוֹן אָבִיו לִ"מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת", הִיָּתָה נִטְרָפֶת דַּעְתּוֹ מִן הַכָּאֵב, וְהָיָה מִתְנַדָּד וְזוֹעֵק: "מָה נִשְׁתַּנָּה... רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם... מָה נִשְׁתַּנָּה... לָמָּה... לָמָּה... " עַד שֶׁהָיָה מִתְעַלֵּף מִכָּאֵב זְכָרוֹנוֹתָיו.

שֶׁהִגִּיעַ לְבִירְקָנָאוּ, עָצַר לִיד הַשַּׁעַר הָרִאשִׁי, מִשְׁמָאל לִ"רְמֶפֶה", הוֹצִיא נֹר נִשְׁמָה וְהִדְלִיק לְזָכֶר אִשֶׁת אָבִיו, דוֹדָתוֹ, וּלְזָכֶר בֵּתָם גּוֹלְדָה אַחוֹתוֹ.

עַם שׁוּבוֹ לְיִשְׂרָאֵל, נָסַע לְבֵית אָבִיו, נִכְנָס וְהִתְיַשֵּׁב מוּלוֹ. קִלְמוֹן שָׁתַק וְהִבִּיט בּוֹ בְּעֵצָב: "אֲזִי הָיִיתָ שָׁם...?"

"כֵּן", הִשִּׁיב, "הָיִיתִי שָׁם".

"וּמָה רָאִיתָ?"

"רָאִיתִי הַרְבֵּה, אָבָא. אֵתָּה יוֹדֵעַ מָה רָאִיתִי, רָאִיתִי אֶת שְׂיִינָא וְרָאִיתִי אֶת גּוֹלְדָה, אֶת כָּלָם רָאִיתִי", וְאָז פָּרַץ בְּבִכּוֹ... "אָבָא לָמָּה לֹא סִפַּרְתָּ לִּי? לָמָּה? לָמָּה שָׁתַקְתָּ כָּל הַשָּׁנִים? לָמָּה לֹא נִתַּתְּ לָנוּ לְשֵׂאת אֶת הַכָּאֵב יַחַד אִתְּךָ? לָמָּה...?"

קִלְמוֹן הִמְשִׁיךְ בְּשִׁתִּיקָתוֹ ו...דְּמָעוֹת הוֹפִיעוּ בְּעֵינָיו. זֶה הִיָּתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁרָאָה דְּמָעוֹת זוֹלְגוֹת מֵעֵינֵי אָבִיו. אֵט אֵט הִחֲלָה שִׁתִּיקָתוֹ שֶׁל קִלְמוֹן לְהִסְדֹק, וְהִפְכָּה לִיבָבָה קוֹלְנִית, אֲלָא שֶׁהַפַּעַם לֹא חָבַט רֹאשׁוֹ בְּשִׁלְחוֹ, יָשַׁב בְּכִרְסוֹתוֹ וּבָכָה לְלֹא מַעֲצוּרִים, מִשִּׁיל מַעֲלִיו מִשָּׂא בֶן חֲמִשִּׁים שָׁנָה. כְּשֶׁנִּרְגַע, נִתְיַבֵּשׁ מַעַן דְּמָעוֹתָיו, וְשָׁב לְשִׁתִּיקָתוֹ הָאֲרָכָה. הוּא הִבִּיט בְּאָבִיו, וְיָדַע כִּי בִ"לֵיל הַסִּדָּר" הִבָּא לֹא יִבְכָּה אָבִיו, שֶׁהָרִי נִתְגַּלָּה סוּדוֹ, וְאָכֵן כָּדָּ הָיָה.

בְּלֵיל הַסִּדָּר, שְׁלֹאֲחֵר הִנְסִיעָה לְבִירְקָנָאוּ, לֹא הִתְפָּרַץ קִלְמוֹן בִּ"מָה נִשְׁתַּנָּה", וְאָף לֹא הִסִּב עִמָּהֶם לְשִׁלְחוֹ. הוּא הִתְגַּעְגַּע מְאֹד לְאִשְׁתּוֹ שְׂיִינָא וּלְבִתּוֹ גּוֹלְדָה'לָה וְהִלָּךְ אֲלֵיהֶם...

כְּשֶׁשָּׁרוּ: "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת", יָדְעוּ הַמְּסַבִּים שֶׁעָתָה יוֹשֵׁב אָבָא קִלְמוֹן עִם אִשְׁתּוֹ שְׂיִינָא וְעַם בֵּיתוֹ גּוֹלְדָה בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. חֲסֵל סִדָּר רְעִידוֹת, חֲסֵל סִדָּר חֲבָטוֹת וְחֲסֵל סִדָּר פִּסַח. עָתָה שָׁרִים קִלְמוֹן וְשְׂיִינָא עִם גּוֹלְדָה'לָה בְּקוֹל גָּדוֹל וּבְשִׁמְחָה אֲמִתִּית:

"מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת? שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת יֵשׁ שְׁמָאֵלָה וְיִמִּינָה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ יָמִין. שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת יֵשׁ בְּנֵי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְיֵשׁ בְּנֵי עֶשְׂרִי וְיֵשׁ בְּנֵי שְׁבַעִים, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלָם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה... כָּלָם... שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה... אֲלַע זְעַכְצָן".

"מצה זו שאנו אוכלים..."

כיצד רוכשים מצות ברוסיה?

מספר הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, רבה של תל אביב ופרב הראשי לישראל לשעבר: בראשית הגל הגדול של עולים מברית המועצות כהנתי כרבה הראשי של תל אביב ופרביום שבתי עם שני חברי בית הדין המיוחד, הרב שלמה דיכובסקי והרב אברהם שרמן, הופיע בפנינו רופא צעיר בן ארבעים ושתים, שהגיע יום קדם לכן מברית המועצות עם אשתו ושתי בנותיו (ולא כאן המקום לתאר מדוע הגיע ללא כל נירות מזהים, בדרך לא דרך).

הרופא בא אלי כדי לקבל אשור ליהדותו עבור כל המוסדות הקולטים, והביא עמו עדים שיעידו כי יהודי הוא, בן לאב ואם יהודים. הוא רופא, אמו רופאת ילדים, מנהלת מחלקה במוסקבה באותם ימים, ואביו - שהיה כירורג - הלך לעולמו.

אחד העדים שהופיע בפנינו אמר בצורה ברורה כי היה נוכח בברית המילה של אותו רופא צעיר, ג'ורג' שמו, לפני ארבעים ושתים שנה.

היה עד אחד שהרשים בספורו, בצורה מענינת עד מאד: חב"דניק, בא בימים, הופיע בבית הדין עם קסקט לראשו, זקן לבן שיורד על פי מדותיו, והוא מספר לנו בזו הלשון:

"אמא של ג'ורג' זה, אותה מנהלת מחלקה בבית החולים, היתה מעשנת כרונית, שתיים-שלוש חפיסות סיגריות ליום. אבל מדי לילה, טרם לכתה לישון, היתה לוקחת סיגריה בודדת ומניחה אותה בארון הבגדים בחדר השנה אצלה, בתוך קרטון. כל לילה סיגריה.

אחת לשנה, אחרי חג הפורים, אני - מספר החב"דניק הזה - היתי מגיע אליה, וזה היה קד מסכם בינינו: היא היתה מוסרת לי שלוש מאות וחמשים סיגריות שצברה במשך השנה, ואני הייתי מספק לה כמה קילוגרמים של קמח, כדי שהיא תוכל בביתה לאפות מצות פשרות לחג הפסח. היא לא שמרה שבת, היא לא הקפידה על פשרות - לא היו לה גם התנאים לכך - אבל מאד הקפידה שיהיה בבית ליל הסדר, והבית יזכר את יציאת מצרים עם כל הסמליות שבדבר!

התרגשתי מאד מהספור, והבן עוד מוסר לי את מספר הטלפון של האמא, שם במוסקבה. טלפנתי אליה. היא ידעה עוד לדבר מעט אידיש, ואמרתי לה: "אנחנו מקימים מצות מצה פעם אחת בשנה. את קימת את המצוה הזאת בכל לילה ולילה, שלוש מאות ושתים יום בשנה. אני לא יודע אם מבחינת ההלכה המצות אצלך היו פשרות, אבל שהיו קדושות וטהורות והתקבלו ברצון לפני בורא עולם - אין לי צל של ספק בכך!"

תּפִּילָה דְחֹפֶה אֹר לְאַרְבַּעַה-עָשָׂר

רבי צבי זלדוביץ וזוגתו מושקא מנכבדי העיר מינסק היו. ה' ברך אותם בעשר ובכבוד ולא חשף מהם כל טוב. אף זכה אותם בבו יחיד עתיר כשרונות. ר' צבי התפלל תמיד שיזכה לגדל את בנו יחדו לתורה, לחפה, ולמעשים טובים.

התפלל ולא זכה.

עודנו באביב ימיו חלה ר' צבי זלדוביץ במחלה קשה. לאחר כמה ימים נפטר בדמי ימיו, לא עליו.

הבו היחיד אלי ברוך היה אז עלם בגיל הנעורים. בשעת הלונה של אביו, קרע קריעה וברך בבכי גדול שתי ברכות: דין האמת ו... הטוב והמיטיב.

לפי שעשר גדול נתעשר הבחור הצעיר עם מותו של אביו. ר' צבי הותיר אחריו הון ונכסים שהיה די בהם לכלכל משפחה גדולה למאה השנים הבאות. קל וחמר - בו אחד ויחיד.

"מה יעשה בחור צעיר בעשר כה רב תמחו יהודי מינסק, וקוו שתעמד לו זכות אבותיו ומשפחתו הנכבדה לכלכל את צעדיו בתבונה ולא להגרר למעשים פזיזים.

עברו ימי השבעה, תמו ימי השלושים. אלי ברוך חזר לספסל הלמודים. אך סבר פניו השתנה ונפר היה בו כי משהו לא בריא מקנו בו מבפנים.

אמו, מושקא זלדוביץ האלמנה, הרגישה בשנוי לא ברור שחל בהתנהגות בנה, אם כי לא יכלה להגדיר מהו פשר השנוי. גם סבתו, אמה של זלדה, שעברה להתגורר עם בתה האמלה בביתה לאחר האסון, שמה לבה לכך, אלא ששתי הנשים תלו את ההתנהגות המשונה במשבר נפשי חריף, פעל יוצא מהטרנדזיה של מות האב.

הן לא ידעו כי עוד בימי השבעה קימה קבוצת נערים דיון סוער בענינו של אלי, היורש העשיר.

אותה קבוצה היתה משולי שוליים של הנער היהודי במינסק, שרבו הגדול ישב באהלי תורה. מנהיגה של אותה קבוצת נערים, ישראל טמקין, המכנה סרול, החליט על דעת הרב, כי בשעה שהון רב כזה נופל בידיו של בחור תמים וצעיר, חסר כל נסיון בחיים, אי אפשר לעמד מנגד. יש לקום ולעשות מעשה.

אָמַנְס פֿון, מײַד בַּחֲלוּף הַשְּׁבָעָה, הַמְתִּינוּ סְרוּל טְמָקִין וְחַבּוּרְתּוֹ לְאֵלֵי בְרוּךְ הַיְתוּם בְּדַרְכּוֹ לְיִשְׁיבָה.

”חַבְרָא, תִּרְאוּ מִי הוֹלֵךְ!” “אֵחָ אֵחָ אֵחָ, אֵלֵי זְלָדוּבִיץ בְּכָבוֹדוֹ וּבַעֲצָמוֹ.”

”הִיִּדְעַתֶּם חַבְרָא אֵלֵי זְלָדוּבִיץ עֶבֶר אָסוֹן כְּבֵד.”

”מָה אַתָּה סָח, בּוֹאוּ נַעוּדָד אִתּוֹ.”

אֵלֵי זְלָדוּבִיץ שָׁמַע אֶת הַשְּׂאֵלוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת, הִבִּין שְׂאֵלוֹ נוֹעַדוֹ לְהַגִּיעַ לְאַזְנָיו וְ... הַתְּעַלֵּם מֵהוּ לְחַלּוּטִין.

הוּא עָקַף אֶת הַבְּחוּרִים הַמְשֻׁתָּלְלִים בֵּין עַנְפֵי הָאֵילָנוֹת, מְצַלִּיפִים בְּשַׂרְבִיטִים דְּקִים זֶה בְּפָנָיו זֶה וּמְטִיחִים זְלָזְלִים זֶה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל זֶה. מָה לוֹ וְלָהֶם, הוּא בֶן יְשִׁיבָה לוֹמֵד תּוֹרָה, וְהִלְלוּ הוֹלְכֵי בֵּטֵל, יוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת רִיקִים מֵתַכּוֹן וְעִנְיִים מִמַּעַשׁ.

סְרוּל דָּלֵק אַחֲרָיו בְּרִגְלָיו הַקְּלוֹת. ”הֵי, אֵלֵי, לָמָּה אַתָּה בּוֹרַח מֵאַתְּנוּ?”

אֵלֵי הִבִּיט לְאַחוֹרָיו, הוּא הִצִּיץ בְּמַבְט חֲשֵׁדְנִי בְּפָנָיו הַמִּיזְעוֹת שֶׁל סְרוּל, בְּבִלְוֵיתוֹ הַמְרַדְנִית הַצּוֹנַחַת עַד עֵינָיו.

”מָה תִּרְצָה?”

”לָמָּה אַתָּה כּוֹעֵס עָלַי, לֹא עָשִׂיתִי לְךָ כָּל רָע?” אָמַר סְרוּל בְּאַהֲדָה, וּכְבָר יָדוֹ טוֹפַחַת בְּלִבָּבוֹת עַל שְׂכָמוֹ שֶׁל אֵלֵי. ”בּוֹא נִשָּׁב קֶצֶת נְשׁוּחַח, עוֹד הַיּוֹם גְּדוּל.”

בְּלֹא חֲשֵׁק נִגְרַר אֵלֵי אַחֲרָיו. בְּנֵי הַחַבּוּרָה קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה וּמְאוּר פָּנִים, הוֹשִׁיבוּ אוֹתוֹ בְּמַרְכָּז, כְּרָכְרוּ סְבִיבוֹ וְהִחְנִיפוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן רַכָּה וּמְלִים מְשׁוּחָחוֹת בְּשָׂמוֹן.

אֵלֵי אַחַר בְּאוֹתוֹ יוֹם כְּדֵי מַחְצִית הַשָּׁעָה לְסִדָּר בִּישִׁיבָה.

לְמַחֲרַת הַמְתִּינוּ לוֹ סְרוּל וְחַבּוּרְתּוֹ וְשׁוּב עִכְבוּהוּ. הַפַּעַם נָאוֹת לָהֶם אֵלֵי יוֹתֵר בְּקַלּוֹת וְאֵף הָאָרִיץ לְשִׁבְתֵּי אַתֶּם שְׁעָה שְׁלֵמָה.

שְׁלֹא מִדַּעַת, נָפַל אֵלֵי בְּתוֹךְ הַרְשָׁת. הַנְּעָרִים בְּנֵי גִילוֹ הָיוּ, וְהַקְּסִימוֹ אוֹתוֹ בְּשִׁלְל פְּתוּיִים וּמְקַסְמֵי שׁוֹא שֶׁהִצִּיתוֹ אֶת דְּמִיוֹנוֹ הַנְּעָרִי.

”מָה לְךָ לְהַשְׂאֵר בִּישִׁיבָה, בֵּין הַכְּתָלִים הַעֲתִיקִים וְהַסְּפָרִים הַיְשָׁנִים” דָּבְרוּ עַל לְבוֹ, ”מַחֲרָה מַחֲרָתִים יִסְתַּעְרוּ עָלֶיךָ כָּל גַּבְאֵי הַצְּדָקָה בְּעִיר, יִמְצָצוּ אֶת דְּמָךְ וְיִתְרִימוּ אוֹתְךָ לְטוֹבַת כָּל

הַחוּלָם, הָאֵלְמָנוֹת, הַיְתוּמִים וְהַכְּנָסוֹת הַכְּלָה לְמִינֵיהוֹן, וְנִמְצָא אַתָּה מְרַשֵּׁשׁ מִכָּל נְכֻסֶיךָ. אֲצַלְנוּ תְּהִיָּה פְּטוֹר מִצְדָּקָה, וְתוֹכֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻסְפֶּךָ לְהַנְּאִתְךָ אַתָּה, לְבִלְוֵיִים, לְטִיּוּלִים,

לְחִינְגָאוֹת וּלְמִשְׁתַּאוֹת, לְכָל אֲשֶׁר לְבָד יַחְפֹּץ!”

יוֹם יוֹם פְּתוּ אוֹתוֹ. דְּבַרְיָהֶם נִקְלְטוּ בְּלִבּוֹ הַרָד. הָרַעַל פִּעֲפַע בְּדָמוֹ. לְפִתַּע הַתְּמַלָּא שִׁנְאָה עָזָה לְיִשְׁיבָה וּלְכָל תְּכֵנָה, וּבַעֲקָר שְׁטֵם כָּל אֲשֶׁר בְּשֵׁם גַּבְאֵי צְדָקָה יִכְנָה.

עוֹד סוֹבְבֵיו עוֹמְדִים וְחוֹכְכִים בְּדַעְתֶּם, מָה לַעֲשׂוֹת בְּנַעַר הַמְצַטִּין שְׁלִמּוּדִיו יָרְדוּ מִטָּה מִטָּה, וּלְפִתַּע נִתְפָּרְסָמָה בְּמִינְסַק הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה כִּי אֵלֵי בְרוּךְ זְלָדוּבִיץ יִצָּא לְתַרְבוֹת רְעָה, פָּרַק כָּל

עַל, וְהִצְטָרַף לְחַבּוּרַת הַנְּעָרִים הַמְּפָקְרִים הַסּוֹבְבִים בְּחוּצוֹת הָעִיר וְסְבִיבוֹתֶיהָ.

מיום הַתְּרַחֵק אֵלַי מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִתְנַכֵּר אֵלֵיהֶם. הוּא תַעֲב מִקְרֵב לֵב כָּל שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכִיּוֹן שְׁבִנֵי מִשְׁפַּחַת זְלָדוּבִיץ הַמְּרַחֶבֶת נִמְנוּ כֻּלָּם עַל מַחְנֵה יִרְאֵי הַשָּׁם, הַתְּרַחֵק הַנֶּעַר מִכֻּלָּם, לֹא יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל, לְמַגֵּנַת לִבָּם שֶׁל כָּל שְׂאֲרָיו. אַחַר כֵּן יָמִים הִתְנַכֵּר גַּם לְאִמּוֹ וְסָבְתוּ וּבִקְשֵׁי שְׂאֵל לְשִׁלוּמָן, נִרְאָה כִּי בְּעוֹד יָמִים מוֹעֲטִים יַעֲזֹב הַנֶּעַר אֶת בֵּית אִמּוֹ וַיַּעֲתִיק מִגִּוְרָיו אֶל בֵּין אוֹתָם נְעָרִים אֲרָחֵי פָּרְחֵי.

הַיָּמִים יָמֵי חֵדֶשׁ נִיֶּסֶן הָיוּ. חַג הַמִּצּוֹת הַתְּקַרֵּב וְהַלֵּךְ, וּבִבֵּית מֶרֶת מוֹשֶׁקָא זְלָדוּבִיץ תִּאֲנֶיָה וְאֲנֶיָה. "לֹא דִי לִי בְּשֶׁבֶר הַגָּדוֹל שֶׁהִשְׁבַּרְתִּי עִם מוֹת אִישִׁי, נִלְקַח מִמֶּנִּי גַם בְּנֵי יַחֲדָיִ" בְּכַתְּהָ מוֹשֶׁקָא בְּלֵב נִשְׁבֵּר.

בְּנֵי מִשְׁפַּחַת זְלָדוּבִיץ אִישׁוֹ בְּאוֹתָם יָמִים אֶת הַמִּשְׁרוֹת הַבְּכִירוֹת בְּמִינְסֵק. הַתְּלַמִּיד-חֶכֶם שֶׁבְּמִשְׁפַּחָה, רַבִּי בְּרוּךְ זְלָדוּבִיץ, הָיָה נָשִׂיא 'כּוֹלֵל מִינְסֵק' שֶׁשָּׁגַר מְעוֹת לְהַחֲזִיק בְּנֵי הַכּוֹלֵל שֶׁעָלוּ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. הַתְּכַנְסוּ כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה וְדָנוּ כְּדַת מָה לַעֲשׂוֹת. הַחֲלִיטוּ לְנִקֵּט בְּדַרְכֵי נָעַם וְלֹא בְּמִקְל חוֹבָלִים.

לַעֲת עָרַב שֵׁב אֵלַי מִהֶרְחֹב, עֲנֵף וְגַע וְלֹא יֵרָא אֱלֻקִּים. בַּחֲדָר הַמֵּתִין לוֹ אוֹרַח. זֶה הָיָה דוֹדוֹ, הַגָּאוֹן רַבִּי דוֹב זְלָדוּבִיץ. הוּא הִרְעִיף אֶהְבָּה עַל הַנֶּעַר הַסּוֹרֵר.

"אֵלַי יִקְרִי, הָאֵם נִזְכָּה לְאַרְחֵי אוֹתָךְ בְּלִיל הַסֵּדֶר עַל שְׁלַחְנִי כְּמוֹ בְּכָל שָׁנָה?"

אֵלַי הִזְעִיף פָּנִים. "אֲנִי יוֹדֵעַ מָה כֻּלְּכֶם רוֹצִים מִמֶּנִּי!" קָרָא בְּזַעַף, "אֶת הַכֶּסֶף שְׁלִי".

רַבִּי דוֹב הִתְאַוָּה לְסִטֵּר לְאַחֲנֵנוּ הַפּוֹחַח עַל לַחֲיֵינוּ, אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה. תַּחַת זֹאת הַתַּחֲזִיק, כִּבֵּשׁ אֶת כַּעֲסוֹ, וְגַחַךְ בְּקוֹל, "אֵלַי, כְּאַחַד הַפְּתָאִים תִּדְבֵּר. אֲנִי צָרִיךְ אֶת כֶּסֶף, אֲנִי!" רַבִּי דוֹב זְלָדוּבִיץ זָכָה לְשִׁתֵּי שְׁלַחְנוֹת. מִלְּבַד תּוֹרָתוֹ זָכָה גַּם לַעֲשֵׂר גְּדוֹל, תּוֹרָה וּגְדֻלָּה הַתְּאַחֲדוּ בְּבֵיתוֹ הַמְּפָאָר, וּבְכָל שָׁנָה הָיָה מְאַרְחֵי אֶת כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בְּבֵיתוֹ לְסֵדֶר לֵיל פֶּסַח בְּרַב פְּאָר וְהֵדֶר.

אֵלַי הִרְגִּישׁ בְּאוֹלַת שְׁבַדְבְּרָיו. אֶפֶס, כִּי עֲדִין עֶמֶד בְּמִרְיוֹ. "אֲנִי לֹא מִתְכַּוֵּן לְבוֹא אֵלֶיךָ בְּלִיל הַסֵּדֶר" הוֹדִיעַ לְדוֹד הַנֶּרְעָשׁ, חַד וְחֻלְק.

"וְאֵלָּא הֵיכָן תִּהְיֶה?" שְׂאֵל הַדוֹד בְּחֲרָדָה.

"בְּמִקּוֹם שֶׁבוּ לֹא יִכְרִיחוּ אוֹתִי לְאָכַל מִצּוֹת יְבִשׁוֹת וְלִשְׁתּוֹת מִיַּם מְהוּלִים בִּיּוֹן שְׁבַעָה יָמִים" הַתְּרִיס הַנֶּעַר.

"אֵיפֹה תִּהְיֶה?" אַחַז הַדוֹד בְּנִדְיוֹ בְּתַחֲנוּגִים.

"בְּמִלּוֹן הַבְּרַבּוּרִים".

"אוֹי וְאָבוֹי לְרֵאשִׁי" זָעַק רַבִּי דוֹב זְעָקָה גְּדוֹלָה וּמְרָה, "מִלּוֹן הַבְּרַבּוּרִים הוּא מְלוֹן נְכָרִי, הַמְּזוֹן הַמְּגֵשׁ שָׁם - טָרַף לְכָל הַדְּעוֹת".

הַנֶּעַר צָחַק בְּשִׂמְחָה לְאִיד, "הַבְּנֵת אוֹתִי דוֹד יָקָר... אֲנִי רוֹצֵה לְאָכַל הַכֶּל, לְשִׁתּוֹת מָה שֶׁמִּתְחַשֵּׁק לִי. אִישׁ לֹא יִכְרִיחַ אוֹתִי לְשִׁתּוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת יַיִן כְּשֶׁר וְחִמוּץ וְלְאָכַל כְּפִתָּאוֹת קִשׁוֹת כְּאָבוֹ, טוֹבְלוֹת בְּמָרְק עוֹף פּוֹשֵׁר וְדִלוּחַ! אֲנִי רוֹצֵה לְאָכַל הַכֶּל, כָּל מָה שֶׁיִּתְחַשֵּׁק לִי, לֹא שׁוֹם הַגְּבֻלוֹת!"

רבי דוב נסוג לאחוריו כמי שגרתע מנחש. צעקות חרדה בקעו מפיו וזעזעו את כל הבית. "אוי ואבוי, אלי שלנו נעשה גוי גמור. הצילו את אלי שלנו!"

לקול זעקות השבר הגיעו מושקא זלדוביץ ואמה. הן פרוצו בבכי קורע לבבות למראה אלי, יקיר לבן, האוסף את כל חפציו אחד לאחד אל תרמיל עור מהדר. "היו שלום, בני משפחתי" אמר בלגלוג. "אכלו מצות וקנידאלך עד אשר יצאו מאפכם. אני אבלה את חג הפסח במלון, יחד עם סרויל טמקין חברי הטוב ושאר בני החבורה. נבלה, נרקד ונתהולל. בני נער אנחנו והחיים הזפים לפנינו".

על המפתן אחזה מושקא בידיו של בנה יחידה. "אלי יקירי, רחם על אמך הורתך. תשעה ירחים נשאתיך תחת לבי. בוא לליל הסדר אל הדוד. לא תתחרט".

הנער נתן באמו מבט מנכר ומלא בוז. "את ההגדה תדקלמו אתם גם עבורי".

הוא עזב את הבית בפסיעות רחבות, ולא שעה לתחנוניהן וזעקותיהן של אמו וסבתו.

רבי דב זלדוביץ הביט בפנים חמורות בעלם המתרחק מן הבית, תרתי משמע. בכזה של האלמנה נקב את ליבו הרך. "יש לעשות מעשה טרם נאחר את המועד, מלמל לעצמו ברגש. עסקני מינסק וחכמיה נקראו אותו לילה לאספה דחופה. בתם האספה החלט פה אחד לשלח מברק בהול לירושלים עיר הקדש.

זה היה לפני יותר ממאה שנה. ערב דערב בדיקת חמץ, יב ניסן תרנ"ז.

רבי נפתלי צבי פרוש, סופרו של כולל מינסק בירושלים, חזר אותו ערב לביתו בשעה מקדמת. ההכנות לקראת חג הפסח היו בשיאן. זוגתו ובנותיו היו טרודות בשפשוף וקרצוף הארונות והשלחנות, המשקופים והדלתות.

כאשר זרז את בני הבית למהר ולסיים את העבודה, ספרה לו זוגתו מרים יוכבד כמסיחה לפי תמה, כי אחד הממנים של הכולל, הרב ליב כהן חפש אותו כמה פעמים, ולפי נימת דבריו נראה כי יש ממד של דחיפות בענין.

כששמע רבי נפתלי את החדשות, לא הסיר כלל את המעיל והכובע, מיד שב על עקבותיו ויצא אל הרחוב. הוא הלך במהירות אל ביתו של ר' ליב.

הממנה הראה לו מברק שהתקבל בשעות הצהריים בביתו. בחתימתו ידו של נשיא כולל מינסק, רבי ברוך זלדוביץ.

המברק הכיל שורותים, לא יותר:

אלי ברוך בן מושקא יצא לתרבות רעה.

נא להתפלל עליו בדחיפות.

מעמדו של "נשיא הכולל" בימים ההם איננו נתן לתאור בימינו אנו.

בני ירושלים מפזורה זו או אחרת, חיו מפיהם של נדיבי עם מבני הכולל שלהם בחו"ל. זה היה קשר אמיץ והדדי. מעמדו של נשיא כולל היה כמעט כמו של נשיא מדינה בזעיר אנפין. קל וחומר רבי ברוך זלדוביץ, שמשפחתו תמכה תמיד בעין יפה בבני כולל מינסק בירושלים.

רבי נפתלי הסיק מיד כי אם מגיע מברק בהול להתפלל על פלוני, אות הוא כי המצב חמור. למרות שבמברק לא הופיע כל פרוט מיהו אותו אלי ברוך בן מושקא, החליט לעשות מעשה. מיד אחרי בדיקת חמץ יצאו עשרה מבני כולל מינסק, לערוך תפלה דחופה ליד הכתל המערבי.

הוא, ידידו ר' ליב כהן ושני בניו, ועוד ששה מבני כולל מינסק, יצאו משכונת "משכנות ישראל", בה התגורר רבי נפתלי. בדרךם סרו לשכונת "ימין-משה", שם התגורר רבי שלמה זלמן פרוש, אביו של רבי נפתלי, ששמם גם הוא כממנה של כולל מינסק בירושלים.

הם היו נרגשים מאד, חשים את גדל השעה והאחריות הכבדה המטלת על כתפיהם. הם פסעו בשביל העפר המתפתל בהר ציון בואכה ירושלים שבין החומות. השביל הזה חשוך לכל ארכו. חפת קטיפה שחרה האהילה מעל ראשיהם. אלפי אורות קטנטנים קרצו אליהם ממרומים בנצנוץ מסתורי ושגרו פריסת שלום מעולמות עליונים באור לבן מרצד.

רוח אביבית קלילה של ראשית ירח ניסן נשבה על פניהם, והביאה בכנפיה את ריחה הקסום של פריחת העצים, שהתערבה בניחותה הערב של המצה השמורה הנאפית אותה שעה בין חומות העיר העתיקה אליה התקרבו והלכו.

"מענגן מיהו אותו אלי ברוך בן מושקא" אמר אחד הבחורים בסקרנות, "ומהו הספור העומד מאחורי הטלגרמה הדחופה".

"אין זה מתפקידנו לחטט בענינים אלו" נזף בו רבי שלמה זלמן. "אנו אין לנו אלא למלא מה שנתבקשנו. להתפלל כי יערה הבורא רוח טהרה ממרומים על האיש, ויטיב דרכיו".

תוכחת המוסר של רבי שלמה זלמן נפלה על אזנים פרויות. הם הגיעו לרחבה הקטנה והחשוכה של הכתל המערבי. הדליקו נר למאור והתפללו בהתרגשות רבה להצלתה של נפש מישראל.

בלבם היתה כונה טהרה. "רבנו של עולם, קבל נא את תפלותיהם של בני ירושלים, וקדש את שמה של עירך החרבה. למען ידעו אחינו שבגולה, כי תפלתו של בן ירושלים אינה שבה ריקם". והתפללות עלו מעלה מעלה, אל כסא הכבוד...

באותה שעה ממש, לאחר שהתהולל כל היום כאחד הריקים, שכב אלי לישן על מטה מפארת בבית המלון.

שעה ארצה התגלגל מצד לצד. ופתאום נראתה דמותו המבועתת נמלטת מבית המלון כבורח מפני הדלקה.

מושקא ואמה הקיצו בבהלה למשמע הדפיקות על דלת הבית הסגורה על מסגר. "אמא פתחי לי, זה אני, אלי" קרא הנער.

לאחר התנהגותו המחפירה של העלם בליל אמש, לא נתנו הנשים כל אמון בדבריו. "לך לך, בן סורר ומורה" צעקו מעברה השני של הדלת המוגפת. הן היו בטוחות כי חברת הביריונים אליה הסתפח בימים האחרונים, ממתינה אתו מאחורי הדלת, ומבקשת לבזז את הבית ולעשות שפטים בשתי הנשים חסרות המגן.

הנער דפק על הדלת זמן רב והתחנן לאמו וסבתו שיפתחו לו את הדלת, ואולם הן הפסיקו לענות לו.

משנאש, הקיף את הבית מסביב, המתין זמן מה והקיש חרישית על חלון חדרה של הסבתא. רחמיה של הזקנה נכמרו בקרבה. היא נגשה בזהירות אל החלון ושוחרחה עם נכדה קמעא מעבר לתריס המוגף. מתוך דבריו למדה כי בלבן של הנער התחולל שנוי פתאומי, וכי הוא מבקש שיפתחו בפניו שערי תשובה יחד עם שערי הבית.

החשדנות עדין לא פגה. בהסוס כבד פתחה את התריס המוגף כדי סדק, והציצה אל העלטה, לראות אם הנער אינו מקף בריונים שוחרי פוגרומים.

הוא היה לבדו! כשראתה הסבתא את פניו המיסרות של נכדה, ידעה שאלו הנער אכן עבר מהפך נפשי דרמטי. הניחה לו להכנס הביתה. והסבירה לבתה, מושקא, מה מתרחש. אלי נפל לזרועותיה הפרושות של אמו בבכי מתנפח. "אמא, סלחי לי על שצערתי אותך קרא מנהמת לבו השבור.

כשנרגע מעט גלה להן מה ארע לו: "שכבתי לישן על מטת האפריון בבית המלון, עיני הייתי מרב התהוללות, אולם השנה מאנה לרדת על שמרות עיני.

לחרדתי הרבה עמדה פתאום לנגד עיני דמותו של אבא ז"ל, כמו בחיים חיותו, והוא מדבר אלי, ופניו חמורות: "אלי בני, חזר מיד הביתה, שוב בתשובה שלמה והנחם על חטאיך!" פעם ועוד פעם חזר החזיון המפחיד, עד שהבנתי שיש דברים בגו. לפתע עבר עלי גל ענק של חרטה. התפכחתי כשכור הננער מיינו. "אוי, רבוננו של עולם - לאן נקלעתי?" רגע אחד הבטתי בתעוב בחדר המשקף. לבשתי בחפזון את בגדי והשארתי את כל חפצי מאחור, חששתי לשהות במלון הסמא רגע אחד נוסף."

ביום-טוב ראשון של חג נהגו נכבדי העיר לבקר בביתו של רבי אליעזר, "הגדול" ממינסק, וביום-טוב שני של חג נהגו לבקר בביתו של הנגיד רבי דוב זלדוביץ.

"מה נעשה יקר וגדלה באנשי ירושלים?" שאל אחד מחשובי קריתא, רבי נפתלי משכיל-לאיתן. "ראו כחם של ירושלים ובניה. אף הלכו להתפלל ליד הכתל המערבי, הערה ה' רוח טהרה ממרום על הין הסורר שלנו. תמול שלשום היה בדיוטה התחתונה, ואמר לעשות את ליל הסדר במלון נכרי, בארבע כוסות של זין-נסך ואכילת בשר פגולים תחת בשר ה"זרוע". ואלו בערב פסח בשעת שרפת חמץ כבר ידעו כל בני מינסק שהין האובד שב הביתה!"

דבריו עשו רשם רב. באותו מעמד הרימו כל הנוכחים תרומתם לטובת בני כולל מינסק בירושלים. בתוך הנדבנים היה אלי ברוך עצמו, שהקדיש סכום גדול מתוך הירשה. כשהסתימה המגבית התברר שנאסף הון עתק, 4000 רבלי כסף שהם עשרת אלפי פרנק. הלך חקי אז בארץ ישראל.

בעשרת אלפי הפרנקים, נקנתה כבדת אדמה בת עשרת אלפי אמה מרבעות. עליה נבנתה שכונת "בתי מינסק", המתנוססת לתפארה עד היום הנה בירושלים עיר הקדש.

בַּחֵם וּבִקְרָה, בַּטּוֹב וּבַרַע / חַיִּים וְלֹדֶר

אָנִי אִישׁ צָעִיר. לְמַעֲשֵׂה, אָנִי סָבָא לְנִכְדִים, וְכַמוֹנִי גַם אָחִי.
עֲלִינוּ לְאַרְץ לְפָנַי כְּאַרְבָּעִים שָׁנָה מֵאַחַת מֵאַרְצוֹת הַמִּזְרָח. הִגַּעְנוּ מִמִּשְׁפָּחָה מְעֻטָּת יְכַלֵּת, אִדָּ
אֲדוּקָה מְאֹד מִבְּחִינָה דְתִית.

הוֹרִינוּ הָיוּ אֲנָשִׁים קָשִׁי יוֹם, וּמִצַּב בְּרִיאוֹתֵם הָיָה בְּכִי רַע. גָּרְנוּ בַעֲזֵרַת פְּתוּחַ, וּמִהָר מְאֹד
מִשְׁפָּחָתֵנוּ פְּשׁוּט קָרְסָה.

הַמִּשְׁפָּחָה קָרְסָה, זֶה אוֹמֵר שֶׁהַהוֹרִים מְרִימִים יְדֵים לְגַמְרֵי: לֹא עוֹבְדִים, לֹא קָמִים מִהַמָּטָה,
לֹא אוֹמְרִים כָּלוּם, בְּטַח לֹא מְלִים טוֹבוֹת. הַיְלָדִים מְסִתּוֹבְבִים חֲסָרֵי אוֹנִים, אִין מִי שֵׁיֶאֱכִיל,
יְבַשֵּׁל, יִלְבִּישׁ, וַיִּקְנֶה דְבָרִים.

אֲנִי יוֹדֵעַ אִדָּ שֶׁרָדְנוּ אֶת הַשָּׁנִים הַלְלוּ. בְּבִתִּים הַסְמוּכִים לְבֵיתֵנוּ גָרוּ מִשְׁפָּחוֹת רְגִילוֹת: הוֹרִים
חֲזָקִים שֶׁקָמוּ בְּבִקְרָה, הַכִּינוּ לְיְלָדִים כְּרִיכִים, שֶׁלְּחוּ אוֹתָם לְבֵית הַסֵּפֶר, חֲבָקוּ אוֹתָם וְלוּ אוֹתָם
בְּצִאָתָם וּבְבִאָם; הָיוּ לָהֶם אַרוּחוֹת צְהָרִים וְעָרֵב, הֵם כָּבְסוּ וְנָקוּ אֶת הַבֵּית, יִצְאוּ אֹתָם
לְטִיּוּלִים וְלִגְנָה, שׁוֹחֲחוּ וְשָׂרוּ אֹתָם שִׁירֵי שֶׁבֶת.

אוּלָם אֲצִלְנוּ - שׁוּם כָּלוּם מִכָּל אֱלֹהִים. פְּשׁוּט שֶׁרָדְנוּ. קָנִינוּ אֶת מִצְרָכֵי הַבֵּית, הִלְכְנוּ עִם לָחֵם
שֶׁמֶרְחָנוּ עָלֵינוּ בַעֲצָמֵנוּ מִרְגְרִינָה, פֶּה וְשֵׁם הָיוּ הוֹרִינוּ מִבְּשָׁלִים מְרָק, אֲבָל בַּעֲקָר אֲכַלְנוּ הַרְבֵּה
בִּיצִים מִבְּשָׁלוֹת. אִישׁ לֹא דָבַר אֶתְנוּ. הוֹרִינוּ הָיוּ חוֹלִים וְחֲסָרֵי כֹל יְכַלֵּת. הֵם אָמְנָם לֹא פָּגְעוּ
בָנוּ, אִדָּ לֹא הָיָה לָהֶם הַכַּח לְהַעֲנִיק לָנוּ אֲפֵלוּ אֶת הַמִּינִימוּם שֶׁיִּלְד זָקוֹק לוֹ.

מִהָר מְאֹד נִכְנְסָה הַרְנוּחָה לְתַמוּנָה, וּבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה פָּזְרוּ לְכָל עֵבֶר. נִשְׁלַחְנוּ לְאֲמוּץ.
רְשִׁיּוֹת הָאֲמוּץ עָבְדוּ אֲזוּ כְּמַעַט בְּלֵי הַפְרָעָה. מִיִּשְׁהוּ הַחֲלִיט, מִיִּשְׁהוּ אַחַר חֲתָם וְזָהוּ. לְמִשְׁפָּחָה
לֹא הָיָה כְּמַעַט סְכוּי לְשָׁנוֹת אֶת הַהַחֲלָטָה, בְּטַח לֹא הַהוֹרִים שְׁלִי, שֶׁמִּמִּילָא הָיוּ בְּמִצַּב חֲלָשׁ
וְגָרִיעַ.

אָחִי וְאֲנִי לֹא הַפְרָדְנוּ, כִּי אִם אֲמַצְנוּ בְּיַחַד עַל יְדֵי מוֹשֶׁבֶנִיק בְּאַחַד מִיִּשׁוּבֵי הַצָּפוֹן.

* * *

עַד הַיּוֹם אֲנִי מִבִּין אִדָּ שֶׁלְּחוּ אוֹתָנוּ לְבֵית כְּזָה - שְׁנֵי יְלָדִים דְתִיִּים שֶׁמִּתְפַּלְלִים שְׁלוֹשׁ תְּפִלוֹת
בַּיּוֹם, לְבֵית שָׁבוּ מִחֲלָלִים שֶׁבֶת וְאַפְלוּ יוֹם כְּפוֹר.

כְּבָר בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים נִסָּה מוֹטְקִיָה, הַמוֹשֶׁבֶנִיק שֶׁאֲמָץ אוֹתָנוּ, לְשַׁכְנַע אוֹתָנוּ לְהוֹרִיד אֶת
הַכֶּפֶה. הוּא עָשָׂה זֹאת בְּדָרְךָ לְעִנְיַת בְּיוֹתֵר. שֶׁמַּעֲנוּ מִמֶּנּוּ חֲרָפוֹת וְגִדּוּפִים כְּלָפֵי שְׁמַיָא, שֶׁמִּמֶּשׁ
זַעְזָעוּ אוֹתָנוּ. בְּלִילוֹת הָיָה אָחִי מְחֻזָּק וּמִשְׁכָּנַע אוֹתִי שֶׁלֹּא אֲשַׁמַּע לְמוֹטְקִיָה וְשֶׁשְׁנֵינוּ יַחַד
נִתְעַקֵּשׁ עַל הַכֶּפֶה, עַל הַצִּיצִית וְעַל הַתְּפִלוֹת.

וְכַךְ עָשִׂינוּ. מוֹטְקִיָה גָלָה שֶׁלֹּא זֹו בְּלִבָּד שֶׁאִינוּ מְצָלִים לְהַפִּד אוֹתָנוּ לְחַלּוֹנִיִּים, אֲלָא אֲנַחְנוּ
הוֹפְכִים לְהַרְבֵּה יוֹתֵר דְתִיִּים.

הילדים האחרים במושב רבו אתנו ולעגו לנו בתחלה בכל דרך אפשרית, אך השלוב שלי ושל דוד אחי, שהיה ילד חזק, מנע מהם לפגוע בנו. לאחר תקופה הם התרגלו לשני ילדים עם כפה שמתפללים ושומרים שבת, אבל משתלבים חברתית.

בשביל מוטקיה היתה זו בושה ענקית שאנחנו מסתובבים עם כפה וציצית, שומרים שבת ומקפידים על כשרות. הוא לא יכול היה לשאת זאת בעצמו וגם התבייש מפני חבריו במושב. אני לא בטוח שהם באמת גנו אותו על כך, אך זו היתה תחושתו, כך שאת הכעסים ואת התסכול שלו הוא פרק עלינו. כשנגמרו לו המילים הקשות, הפגיעות וההשפלות – הוא החליט לצאת למאבק של ממש.

* * *

כאן החלה מסכת התעללות קשה. האיש הזה, שהציג עצמו בפני חבריו למושב כנאור וכאיש מקסים שאמץ שני ילדים, פשוט התעלל בנו. הוא לא הסתפק בהתעללות מלולית מבקר עד ערב, ולאט-לאט הוא החל לפעל נגדנו באלימות פיזית.

מי שסבל בעקר היה אחי הגדול, שבו ראה מוטקיה את האשם (לזכותו יאמר שבצדק) לעקשנות שלנו להשאר דתיים.

אחי קבל מכות אימות, הוא היה משפל ומדכא, אבל ככל שסבל - כך גדלה עקשנותו. הוא היה מספר לי ספורים על גדולי עולם שמסרו נפשם על קדוש השם, ושנינו הבטחנו זה לזה שנשמר את התורה ואת מצוותיה כל הימים, לא משנה מה יעשו לנו.

שלוש שנים עברו, ומוטקיה עדין לא התנאש מלנסות. בשלב זה הוא כבר שנא אותנו בגלוי והעביד אותנו בדרך. כבר לא היינו ילדים מאמצים, אלא שני עבדים שחורים, תרתי משמע, שעבדו בשבילו וקבלו בתמורה מכות והשפלות. לא יודע איפה היו שריתי הרוחה, במחשבה שנייה, הם היו באותו מקום בו היו כששלחו אותנו למקום כל כך שונה מהבית בו גדלנו. הם לרגע לא חשבו עלינו.

יום אחד יצאנו אתו למסיק הזתים. באיזשהו שלב, אחי כשל ונפל מתשישות. מוטקיה התרגז שהוא נפל, והחל להכות אותו נמרצות.

בהתלהבותו, מוטקיה לא שם לב שמטר מאחורינו עמד כל העת מושבניק אחר, גיורא שמו, שפשוט ראה הכל ולא האמין למראה עיניו.

כשהמכות והבעיטות הפכו קשות, שמענו לפתע את קולו: "תגיד, מוטקיה, מה אתה עושה?" מוטקיה פנה בבהלה לאחור וראה את גיורא.

"אתה השתגעתי? למה אתה מרביץ לו ככה?" שאל גיורא.

"אני לא מתערב בחיים שלך, אז אל תתערב בשלי", ענה לו מוטקיה, אבל הפסיק להרביץ.

גיורא לא ענה לו, הוא פשוט לקח את אחי, מעלף למחצה, הושיב אותו על הטרקטור שלו והסתלק משם.

הוא הביא אותנו למרפאת. המושב, שם חבשו את פצעיו. משם לקח אותנו גיורא לביתו והחל לתחקר אותו.

שְׁעָרוֹת רֵאשׁוּ סָמְרוּ מִמָּה שֶׁשָּׁמַע. הוּא הַחֲלִיט לֹא לְשֶׁבֶת בְּשֶׁקֶט וְכִנֵּס אֶת רֵאשֵׁי הַמוֹשֵׁב לְדוֹן
בְּמָה שֶׁנִּדְעָ לוֹ.

* * *

בְּאוֹתָם יָמִים, הַמוֹשְׁבִים וְהַקְּבוּצִים הָיוּ פְּלִנְטָה סְגוּרָה (וּבְעֶצֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה). מוּבֵן שֶׁהֵם לֹא
חָשְׁבוּ לַפְּנוֹת לַמִּשְׁטָרָה. הֵם עָרְכוּ מִסְפָּר יְשִׁיבוֹת בְּנוֹכְחוֹת מוֹטָקָה וְשֵׁלָא בְּנוֹכְחוֹתוֹ, וְלֵאחֵר
מִכֵּן הִגִּיעוּ לַמִּסְקָנָה שֶׁיֵּשׁ לְהַעֲבִיר אֶת אַחֵי מִבֵּיתוֹ בְּצוּרָה שְׁקֵטָה וְחִלְקָה, מִבְּלֵי לְעָרֵב אֶת
רְשִׁיּוֹת הַחֶק.

מִי שֶׁהִסְכִּים לְקַבֵּל אֶת אַחֵי הָיָה כְּמוּבֵן גִּיּוּרָא, שֶׁנִּפְשׁוּ נִקְשָׁרָה אֵלָיו לְאַחֵר שֶׁשָּׁמַע אֶת כָּל
הַקּוֹרוֹת אוֹתוֹ. לְמַעֲשֵׂה, הוּא בִקֵּשׁ לְהַעֲבִיר גַּם אוֹתִי לְחִזְקָתוֹ, אִךְ מוֹטָקָה הִתְנַגֵּד לְכָךְ נַחֲרָצוֹת
וְאִים שֶׁיִּתְנַגֵּד לְכָל הַתְּהִלִּיד.

אִף שֶׁהָאִיּוֹם שֶׁל מוֹטָקָה נִשְׁמַע מִגְּחָךְ, חֲבָרִיו כְּנִרְאָה הִפִּירוּ אוֹתוֹ הֵיטֵב וַיִּדְעוּ שֶׁהוּא מְסַגֵּל
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִשְׁרֵיו, לְטַעַן שֵׁלָא הָיוּ דְבָרִים מַעוּלָם וְלְצִאֵת נָקִי מִכָּל הָעֲנָן.

מָה עוֹד, שְׁמוֹטָקָה אִים עַל חֲבָרִיו לְמוֹשֵׁב שֶׁיִּגְלָה לְשִׁלְטוֹנוֹת עַל מְכֻסוֹת חֶלֶב וּבִיזִים שֵׁלָא
בְּדִיוֹק עֲמָדוֹ בָּהֶם - סוּדוֹת שֶׁל מוֹשְׁבָנִיקִים. הֵם הֶעֱדִיפוּ לְמִזְעָר אֶת הַנְּזָקִים וְהַעֲבִירוּ אֶת אַחֵי,
בִּידֵיעָה שֶׁבִי הוּא פְּחוֹת הַתְּעַלְל.

אַחַת הַטְּעָנוֹת שְׁמוֹטָקָה הַשְּׁמִיעַ בְּרַב חֲצָפְתוֹ הִיָּתָה, שֶׁאַחֵי מִסִּית אוֹתִי לְהַשְׁאֵר אֲדוּק. זֹו אַחַת
הַסְּבוֹת שֶׁהוּא הַסְּכִים כִּי אַחֵי יֵלְךְ. הוּא אָמַר שֶׁאַתִּי לֹא תִהְיֶה כָּל בְּעִנְיָה, הָרִי כָּל הַזְּמַן פְּחֻדָּתִי
מֵאַחֵי וְכַעַת שׁוּם דְּבָר לֹא יִפְרִיעַ לִי לְעֹזֵב אֶת הַדָּת וְלִהְיוֹת חֲפָשִׁי.

הַמְּצָחִיק הוּא, שֶׁדוֹקָא טַעוֹן זֶה נֶפֶל עַל אֲזַנִּים קְשׁוּבוֹת בְּקִרְבַּ חֲבָרֵי הַמוֹשֵׁב. כָּלֵם הַתְּפִלָּאוּ אִיךְ
זֶה שֶׁהַכְּפָה נִשְׁאָרָת עַל רֵאשֵׁנוּ וְאַנְחָנוּ מִמְּשִׁיכִים לְקַיִם אֲרַח חַיִּים דָּתִי.

הָיוּ בָּהֶם אֲנָשִׁים טוֹבִים וּפְחוֹת טוֹבִים, אֲבָל הַצַּד הַשְּׁוֶה שֶׁבְּכֻלָּם הָיָה – הִיּוֹתָם כּוֹפְרִים
וּמְנַתְּקִים מִדָּת, חֲלָקִים אֲפֵלוּ שׁוֹנְאֵי דָת מִבְּחִינָה אִידִיאוֹלוֹגִית. זֶה הָיָה כְּתָם עַל הַמוֹשֵׁב, שֶׁשְׁנֵי
יֵלְדִים חוֹבְשֵׁי כְּפָה וּמְקִימֵי מְצוּוֹת מִתְּגוֹרְרִים בּוֹ.

אַחֵי עָבַר לְהַתְּגוֹרֵר אֲצֵל גִּיּוּרָא, וְאַנִּי נוֹתְרָתִי אֲצֵל מוֹטָקָה.

* * *

אִם מוֹטָקָה חָשַׁב שֶׁכַּעַת יִקַּל עָלָיו לְהוֹרִיד אֶת הַכְּפָה מֵעַל רֵאשֵׁי וְלַעֲקֹר אֶת הָאֲמוּנָה מִלְּבָבִי,
הוּא טָעָה. עַקְשָׁנוּתִי עֲלֵתָה עֲשָׂרָת מוֹנִים, גַּם בְּגִלְל הַשִּׁיחוֹת עִם אַחֵי וְגַם בְּשֵׁל הַנְּאֻמָּנוֹת אֵלָיו.
רְצִיָּתִי לְהוֹכִיחַ לוֹ וְלַעֲצָמִי, שֶׁהַחֲפָרְדָּה הַזֹּו לֹא שָׁנְתָה דְבָר, וְשֶׁאַנִּי מִמְּשִׁיךְ לְהִיּוֹת יֵלֵד יְהוּדִי
אַמְתִּי הַנְּאֻמָּן לְהִי וְלִתְוֹרָתוֹ.

אִם בְּתַחֲלָה מוֹטָקָה נִמְנַע מִלְּפָגַע בִּי, מִהָר מֵאֵד זֶה עָבַר לוֹ, אִךְ הוּא הִשְׁתַּדֵּל שֵׁלָא לְהַרְבִּיץ לִי.
הָיוּ לוֹ בּוֹשׁוֹת מִהַסְּפוֹר הַקּוּדָם, וְהוּא גַם פְּחֻד שֶׁאַסְפָּר לְאַחֵי וְזֶה יִסְפָּר לְגִיּוּרָא, שֶׁיְקוּמָם עָלָיו
שׁוּב אֶת כָּל חֲבָרֵי הַמוֹשֵׁב. אֲבָל חוּץ מֵאַלִּימוֹת פִּיזִית הוּא עָשָׂה הַכָּל: הַשְּׁפָלוֹת, פְּגִיעוֹת
מְלוּלִיּוֹת וְהַתְּעַמְרוֹת – אֶת כָּל אֵלֶּה הַקְּפִיד לְהַעֲנִיק לִי בְּמִדּוֹת גְּדוּשׁוֹת.

למרות שפרגנתי לאחי מכל הלב על החיים החדשים שהיו לו בביתו של גיורא, בעמק לבי חשתי קנאה. לא קשה להבין זאת. גיורא היה בן אדם מקסים. מעולם לא העיר לאחי על הכפה ועל מנהגי התפלה שלו, הוא נתן לו חם ואהבה, התייחס אליו בהגינות וראה בו בן לכל דבר. מעולם לא נתן לו אפלו להבין שיש לו בקרת על היותו דתי. אני הייתי מספר לאחי כמה קשה לי, והוא היה מעודד אותי ומוסיף שאינו מבין מדוע לא יתנהג כמו גיורא שמקבל אותו כפי שהוא.

* * *

שנים עברו עלי כף. מילדים הפכנו לנערים. סימנו את חטיבת הבינים, ואחי פנה לתיכון. כל עוד למדנו במסגרת אחת, נפגשנו מדי יום. כשהוא עבר לתיכון הממקם ביישוב אחר, באפן טבעי הזדמן לנו להפגש פחות.

בליל שבת אחד הלכתי בשבילי המושב ולפתע פגשתי את אחי. "שבת שלום", אמרתי, והוא ענה "שבת שלום".

ואז ראיתי שהוא בלי כפה. "נפלה לך הכפה", אמרתי.

"אה", הוא אמר במבוכה, תחב ידו לכיס, הוציא את הכפה וחבש אותה.

זה נראה לי מוזר, אף לא אמרתי דבר.

שבתות אחדות לאחר מכן התקרבותי למדשאה שבה נהגו החבר'ה בגילו לשבת ולשיר אל תוך הלילה. ראיתי את כלם מעשנים וזה לא נראה לי מוזר, אף אז ראיתי משהו וקפאתי על מקומי.

אחי אחז בסיגרנה.

רצתי הביטה. בכיתי כל הלילה. למחרת נגשתי אליו ושאלתי: "מה קרה, דוד?"

"לא קרה כלום", הוא אמר.

התחלתי לבכות. "אתה דברת אתי כל כף הרבה על שבת, ואתמול... ראיתי... ראיתי אותך מחזיק... סיגרנה. שבת, דוד, ש-ב-ת".

דוד היה בהלם. הוא לא ידע מה לעשות עם עצמו ואחר החליט שהדרך הטובה להתמודד עם זה היא לכעס. "מה, אתה מרגל אחרי? רק לקחתי סיגרנה מחבר שהציע לי. לא היה נעים לסרב לו".

"ומדוע למוטקיה היה נעים לך לסרב?" שאלתי.

הוא חשב רגע ואז אמר: "אתה יודע מה? אתה צודק, מוטקיה בא אלי בדרך קשה, ואני התעקשתי. כעת איש אינו מכריח אותי, איני מרגיש שמישהו מאים עלי, אז... לא יודע, לפעמים אני נופל".

לפתע הוא נפתח והחל לספר לי שמישהו עובר עליו. הוא אמנם מאמין בה' ובתורה, אבל יש לו יצר הרע לחלל שבת, וכבר מזמן אינו מניח תפלין.

הקשבתי לו. הייתי נרעש. "מה קרה לך, דוד?" שאלתי בבכי. "מה קרה? אתה זה שחזקת

אותי מול מוטקיה, אתה זה שהשבעת אותי לשמור על קיום המצוות, איך זה קרה לך?"

דוד לקח ללבו את דמעותי וחבק אותי. "אינני יודע", אמר, "זה עוד לא קרה, אבל זה קורה. אני מרגיש שהיצר הרע עובד עלי, ואין לי כחות לעשות כלום נגדו". שוחחנו שעות רבות והחלטנו שמה שלא יהיה, לא נתן לזה להפריד בינינו. חזרתי לביתי ופשוט נשברתי. ידעתי שלא אוכל להחזיק עוד מעמד. לא אמרתי זאת לדוד, אבל חשתי שהוא בגד בי, אבל בעקור בגד בבורא עולם. הוא אמנם חזק אותי מול מוטק'ה, אבל בהמשך נטש אותי לטובת גיורא, ובסופו של דבר הוא גם נוטש את דרך התורה. ידעתי שלא אוכל להמשיך כך יותר. או שאפנס לדכאון, או שאלך בדרך של דוד. לא ידעתי מה לעשות.

* * *

חשבותי למי אוכל לפנות. מוטק'ה לא היה בכלל אופציה, חשבותי על גיורא, אך מיד עצרתי את המחשבה הזו. פתאום קלטתי שגיורא הצליח במקום שמוטק'ה נכשל. הייתי צעיר מכדי להבין איך זה קרה, אבל בוגר דיו כדי להבין שיש דברים בגו. האדם היחיד שחשבותי שיוכל לעזור לי היה "לוי הדתי" - אדם שהכין ילדים לבר מצוה. נגשתי אליו וספרתי לו מה קרה לי. הוא אמר שאינו יודע מה לעשות ושהוא חושש לנעץ לי דברים לא נכונים שיכולים להזיק לי וגם לו (הוא פנראה פחד שאם ידבר אתי על ענייני דת, יאבד את פרנסתו), אבל הבטיח שיברר עם מי אני יכול לדבר. אחרי שבוע שנדנדתי לו, הוא נתן לי מספר טלפון של מישהו מבני ברק שאתו אוכל לדבר. התקשרתי מטלפון צבורי, האיש בצד השני הציג עצמו כרוב ונשמע אדם מעניין. ספרתי לו קמצוץ ממה שיכלתי (כי נגמרו לי האסימונים). הוא הציע שנפגש שבוע לאחר מכן בבית כנסת במושב הסמוך.

נפגשנו, ושם ספרתי לו את כל הקרת אותי. הוא הקשיב לי ברכוז וענה על שאלותי. מה שעניין אותי יותר מכל היה - איך יתכן שדוקא אחי, שנתנו לו חרות לקיים מצות, הופך לחלוני, ודוקא אני, שפוגעים בי ומקשים עלי, נשאר דבק בדתי. הרב מבני ברק אמר לי, שכדי לענות על השאלה הזו אצטרף לדעת היסטוריה. "בלי לדעת את ההיסטוריה של העם היהודי, לא נתן להבין כלום", הסביר. וכאן החל לספר לי על העם היהודי: על הרדיפות הנוראות שהיו מנת חלקו; על גלות מצרים, על המרור שאכלו אבותינו ועם זאת לא שנו את שמם, לשונם ולבושם; על היונים שרצו לכלות את הנפש; על המן הרשע שרצה לכלות את הגוף; על האינקוויזיציה ועל האנוסים; על הפוגרומים ועל הגרושים הרבים שחנה העם היהודי - כל אלו לא רק שלא גרמו לו להתפכח לתורה ולמצות, כי אם להפך.

* * *

הקשבותי לו, מקסם. לפתע חשתי חלק מאותם אנשים שמסרו גופם על קדוש השם. אנשים שגרשו, ענו או נהרגו - אבל לא הפסיקו את השושלת. רציתי לרוץ לדוד אחי, לחלק אתו את

התחושה, לספר לו מה הוא מפסיד. בלבי נקרה כל העת קשיה: איך זה שהוא לא רואה את מה שאני רואה?

וכאלו כדי לענות על השאלה הזו, הוא שאל אותי אם אני יודע מה היא האמנציפציה? את המלה למדנו בשעורי היסטוריה, אבל לא ממש זכרתי מה הפרוש שלה.

"נפולאון, שהיה נשיא צרפת לפני כ-200 שנה, החליט לראשונה בתולדות ההיסטוריה רויית הדם והגזענות של אירופה - להשוות את זכויותיהם של היהודים לאלו של כלל האזרחים. זה היה צעד נפלא שהיטיב לכאורה עם היהודים, לא?"

"ודאי", אמרתי.

"אבל", נאנח הרב, "היודע אתה למה זה גרם? מה שלא הצליחו לעשות כל הגזרות, הרדיפות, מעשי ההרג, הבזה והגרוש שסבל העם היהודי - שעדין דבק ביהדותו - הצליחה לעשות האמנציפציה, שויון הזכויות וההשכלה. אלו הרחיקו את היהודים מתורתם, בחינוך ובמאור פנים, גרמו להם לדבק בתורות הקל אחרות ולהפסיק לקיים מצוות. חלקם התבוללו בעמים והמירו את דתם".

הבטתי בו בתדהמה. "מדוע? איך זה קרה?"

"כי ליצר הרע ישנה הדרך שלו. כל עוד יצר הטוב עומד על המשמר, כי הרע עומד מולו ומכריח אותו לעשות רע - יצר הטוב ינצח, אבל ברגע שהרע מתחפש לטוב ומדבר בלשון חלקלקות, מקרב ומחבק, יצר הטוב עלול להרדם, וכשנרדמים בשמירה, האויב מגיע וכובש. "ואתה יודע מה?" הוסיף הרב, "גם להפך זה נכון. גם את היצר הרע נתן להרדים אם לא הולכים עם האדם ברע אלא בטוב. כאשר אדם מרגיש מתקוף ונעלב, יצר הרע יהיה ערני והוא לא יחזר בתשובה, אבל אם מקרבים אותו באהבה, יצר הרע ירדם ויצר הטוב ישלט".

"המבין אתה?" הסביר לי, "לעולם לא תצליח לשנות אדם בכח. לא לטוב ולא לרע. הדרך היחידה שבה נתן לשנות היא בטוב ובנעם".

הוא הציע לי להמתין עד גיל 18, להמשיך ללמד בתיכון החלוני ולאחר מכן לעבור לישיבה. הוא אמר שכל עוד לא הגעתי לגיל 18 איני ברשות עצמי. בינתיים שמרתי אתו על קשר. הוא שוחח אתי המון, ספק לי ספרים שחזקו אותי בתורה, במחשבה ובמוסר, וכשהגעתי לגיל 17 החלטתי על דעת עצמי לצאת וללמד בישיבה. לא סתם ישיבה. ישיבת פונוביז' בבני ברק. זה כמובן לא היה פשוט, כפי שהיום זה לא פשוט, אך השלוב בין כח הרצון, הכשרון שלי והעזרה של אותו רב - סייע לי להתקבל. היו קצת בעיות מצד מוטקיה, אבל עד שהספיק לקלט איפה אני ולעשות משהו, כבר הגעתי לגיל 18, והוא לא יכול היה לעשות דבר. למדתי בישיבה שש שנים, ובגיל 23 נשאתי לבחורה ירושלמית ממשפחה חרדית. מאז אני מתגורר בירושלים, ואיש אינו יודע על עברי. אני רב ומחנך בישיבה קטנה ומגדל משפחה חרדית לכל דבר.

למעשה, ילדותי הבלתי אפשרית בנתה אותי. אני רואה דברים אחרת מכפי שאחרים רואים, יודע עד כמה אני צריך לשמח שזכיתי להיות בן של הקדוש ברוך הוא, לומד תורה ומקיים מצוותיה ומגדל דורות ישרים מברכים.

מהמקום שלי, אני רואה בצורה בהירה נקדה מסימת בחנוך הילדים, והיא החשיבות להלך בדרך טובה בכל מצב ובכל מחיר.

מילדותי נפגשתי מקרוב במאבק האייתנים בין היצר הטוב והיצר הרע, שאת שניהם ברא הקדוש ברוך הוא כדי שתהיה לנו בחירה.

הבעיה היא, שאנשים חושבים כי הם חזקים יותר מהיצרים הללו, ושהם יכולים להכריח אדם לנצח את יצר הרע (או את יצר הטוב ח"ו).

הגויים חשבו שאם יתנכלו לנו, יגרשו אותנו, יפגעו בנו ויהרגו אותנו - יכופפו את יצר הטוב, אך בן אנוש אינו יכול לכופף את היצר. ברגע שהיתה מלחמה - יצר הטוב התחזק ונצח.

יש שחושבים כי נתן לעשות אותו הדבר עם היצר הרע: לפגוע בנער או באדם, להעליב אותו, להשפילו או להכותו מכות נמרצות כדי שהוא יכניע את היצר הרע, אבל אז דוקא יצר זה מתעורר ומתחזק.

האמת היא, שעלינו ללכת רק בדרך הטובה ולחזק את היצר הטוב. לא לנסות להכריח בכם לנצח את היצר הרע, אלא לאמץ את יצרנו הטוב.

* * *

מפעם לפעם, בעקר בארועים משפחתיים, אני נפגש עם אחי. הוא חלוני לחלוטין, אך לא אנטי דתי ולא מחלל יום כפור. אנחנו מדברים בידידות ובקרבה, מתופחים לא פעם על נושאים שעל סדר היום, ושנינו יודעים שלא נשכנע זה את זה.

שנינו בגיל שכבר נתן פחות או יותר להבין לאן הולכו אותנו החיים. איננו צריכים לדבר על זה, כי הדברים נפרים לעין. לדוד אחי שני ילדים, אחד רוק ומחשנייה יש לו נכד אחד. הוא אינו רואה אותם, כי הם גרים בחו"ל ושולחים לפעמים תמונות.

לי יש תשעה ילדים. ששה מהם נשואים. בלי עין הרע. יש לי כמעט עשרים נכדים.

מוטקיה וג'ורא אינם בין החיים. איני יכול לומר שאני מודה למוטקיה או שדוד שונא את ג'ורא. זה לא עובד כך. נפש אינה אוהבת את מי שהרע לה, ואינה שונאת את מי שהיטיב איתה. לי קשה לשפח למוטקיה את מה שעולל לי בילדותי, אף שאני יודע שהתנהגותו שמרה על יהדותי. דוד אוהב ומוקיר את ג'ורא, אף שהוא יודע כי אהבתו, מבלי שהתכוון, הרחיקה אותו ממקורותיו.

* * *

יש ביננו הסכמה עתיקת יומין, שאותה הייתי רוצה לחלק עם הקוראים: הדרך היחידה להשפיע על הזולת היא הדרך הטובה, והדרך היחידה לגרם לזולת לעשות הפוך מכפי שאתה רוצה, היא ללכת בדרך הרעה.

מוטק'ה שנסה לעקר את הדת בדרך רעה, נכשל כשלו חרוץ. גיורא שהלך בדרך הטובה וחבק כמו השמש הצליח במקום שגיורא נכשל. התובנות מן רחבות מני ים.

מבחינה אקטואלית, כלנו כולעים ואפלו כואבים על ההסתה והשנאה מצד הממסד החלוני כנגדנו, אך הם אינם יודעים שכל עוד הם שונאים אותנו – אין כל סכנה לקיומנו כיהודים מאמינים. ברגע שיחבכו אותנו ויתנו לנו תקציבים ככל שנבקש - הסכנה תיה וקצמת. השנאה הזו, בדרך כלשהי פועלת בדיוק כמו הכפיה של מוטק'ה וגורמת לנו להבין ולהצמד עוד יותר לערכים שלנו.

והתובנה העוד יותר חשובה היא להורים שנלחמים בילדיהם שקצת מתקררים בנושא תפלות וקיום תורה ומצוות. רבותי: לא בכפיה. כשאתם מנסים לכפות בצעקות או חלילה במכות תזכרו את מוטק'ה ופשוט תחדלו מן. ואז תזכרו בגיורא, באיזו דרך הוא הצליח להשפיע – גם אם לא בכוון הרצוי – ותלמדו ממנו איך מקרבים ילדים לה' ולתורתו. ובפסח, כשכלם שואלים מדוע מברכים על מרור, שהרי הוא מרור - אני מחיך ומברך בכונה גדולה. המרור שהאכיל אותי מוטק'ה הוא זה שהציל אותי. השאיר אותי ואת אלה שילכו אחרי שומרי תורה ומצוות.

"לא אמות כי אחיה"

לא אמות בגיהנם שהוא צלמות. כי אחיה, בתחית המתים. כמו שכתוב "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו". ואספר מעשי זה, לעולם הבא. בסוד כל הנשמה תהלל זה. (הגר"א) מספר על השר מונטיפיורי שנפגש פעם עם אישיות באנגליה, והלה טען כנגדו: אתם היהודים שונים מאתנו לא רק בארח חייכם אלא אף במיתתכם: כאשר אנו קוברים את מתנו הרי שמלבישים אותו ברב פאר והדר ותכשיטים, ואילו אתם רק פסת תכריכים.

ענה לו השר מונטיפיורי בחיך: ודאי כך דרך העולם, כאשר עוזב אדם את מקומו על מנת שלא לשוב עוד לשם הרי שלוקח את מיטב כספו ורכושו וכל כבודו עמו. כך הוא אצלכם - אדם שמת ועוזב את מקומו מהעולם הזה, ושוב לא יחזר לעד, לכן לוקח הוא את כספו ומיטב כספו. לא כן אנו היהודים שהמיתה אצלנו היא זמנית, על מנת לחזור, הרי שלגבנו זה כמו שנה, וממתי הולך אדם לישן עם חליפה ותכשיטים?